

Дорогі наші шанувальники!

Радий зустрічі з Вами. Особливо тепер, коли нарешті перевернуто ще одну сторінку власного життя, цього разу воєнну...

Колись мене за живе зачепив один доволі оригінальний, як здавалося, вичитаний в книжці вислів: «Насолоджуйтесь війною, мир буде жахливим». Як тепер бачиться, то писала людина, яка насправді не знала війну, а лише любувалася собою на фоні розмиру, їй більше дзвінка фраза була до вподоби, ніж глибинна суть явища. Бо в дійсності, війна – надто брудна й жахлива річ, щоб її поетизувати, а тим більше якусь втіху від неї отримувати. Якщо ж мені хтось кивне на якихось особин, котрі жити без війни не можуть, то я пораджу їм заглянути в підручники із психіатрії, там детально розписано симптоми тих неспокійних хлопців. Зовсім інша річ, коли навчена специфічному ремеслу людина, усвідомлюючи свій високий патріотичний чин, йде захищати рідну землю. Це ж стосується і професійних військовиків, адже для того армія й існує, щоб не було війни.

На жаль, Україна в цю війну практично без боєздатного війська вступила. Хвала долі, що знайшлися люди готові до самопожертви. Нам ще належить гідно вшанувати справжніх героїв, нам ще стукати й стукати в зализобетонні бюрократичні мури, адже бійці добровольчих батальйонів, які першими на себе удар прийняли, досі статус учасника бойових дій отримати не можуть. Разом із тим, попереду ще багато непримінних сюрпризів очікує нас, не варто забувати, що, попри все те духовне народне зрушення, ще й звичайну заробітчанську складову ця війна мала, без шкурного інтересу таки не обійшлося...

А втім, інше пече мене, коли ж то повернеться повноцінне життя в понівечені війною душі, коли та вкрай сплюндрювана, а все ж благодатна земля свої страшні рани загоїть (таки боляче було спостерігати як під акомпанемент канонади тамтешні господарі жниувували), коли нарешті наші нібито брати не в криве дзеркало на себе подивляться і вжахнуться від тієї перекошеної злобою великоміжнародної держиморди, которую свіжим неупередженним оком у свічаді спостережуть?.. Безліч важких запитань. Та все ж «нам своє робить». Попереду надзвичайно багато справ. І невідомо, що насправді легше: зі зброяю в руках окопами ввихатися, чи скрупульозно і наполегливо із дня в день на благо сім'ї, а відтак і держави працювати.

Тож усім нам щиро зичу мудрості і терпіння, снаги і сил, а головне, **затишку і миру**.

Хай щастить!

Наступний номер, гадаю, **миру** присвятимо, про те нібито й заштамповане, але таке жадане мирне небо над головою поговоримо.

Протоієрей о. Олександр Стакурський клірик Свято-Михайлівського кафедрального собору УПЦ КП

Любов до Батьківщини і її мови

Любов (грец. *агаре*, в значенні глибокого духовного милосердя, доброти, співчуття) – найперша християнська чеснота, і також виявлення дару Святого Духа. Пише апостол у посланні до Коринтян: «Любов ніколи не проминає», а також говорить про любов у контексті інших духовних дарів. Любов є даром, як говорить сам Павло, «найдосконалішим, який ніколи не проминає». Любов – це не тільки чеснота. Це сама сутність життя. Бог є Любов і по імені, і по єству. Любов з'єднує людину з Богом Джерелом любові. «Любов довготерпить, милосердствує, любов не заздрить, любов не превозноситься, не гордиться, не безчинствує, не шукає свого, не дратується, не мислить зла, не радіє неправді, а співрадіє істині, все покриває, всьому вірить, всього сподівається, все переносить» (1 Кор. 13,4-7).

Любов має різні прояви. Й одним із найважливіших обов'язків правдивого християнина є любити свою Батьківщину.

Любов до Батьківщини народжується у той самий момент, коли народжується сама людина. Це святе почуття всмоктується із молоком матері, потрапляє в душу разом із повітрям. Саме слово – Батьківщина бринить якось тепло, зігріває серце. Що б не трапилося у житті, які б негаразди й нещастя не переслідували людину, завжди стає легше, коли подумаєш, що є в тебе твоя рідна Батьківщина. Рідна країна-ненька. На рідній землі, серед рідних людей, які розмовляють однією з тобою мовою, тобі легше дихати. Людина відчуває себе серед своїх, і їй вже не так самотньо й важко.

Скільки людей вирушало за кордон у надії знайти там кращу долю. Але багато хто не зміг винести розлуку з рідною країною. Дехто вмирав на чужині

Буває, часом сліпну від краси.
Спинюсь, не тямлю, що воно за диво, –
оці степи, це небо, ці ліси,
усе так гарно, чисто, незрадливо,
усе як є – дорога, явори,
усе мое, все зветься – Україна.
Така краса, висока і нетлінна,
що хоч спинись і з Богом говори.

(Ліна Костенко)

від тузи, а дехто повертається на Батьківщину. І тоді, припавши до рідної землі, обійнявши її обома руками, люди починали гарячково цілувати землю, заливаючись слезами. Це той інстинкт, який не можна пояснити словами, його відчуваєш серцем, душою, усією своєю істотою. Цілуючи землю, ти відчуваєш, що саме тут – твоє рідне, тут ти з'явився, тут твої корені, витоки всього твого існування. Ніщо не може замінити Батьківщину, бо все матеріальне тьмяніє перетворюється на попіл перед таким хвильючим, таким величним словом – Батьківщина.

Любов до Батьківщини відчуває кожна людина, де вона не жила. І байдуже, чи вона народилася в могутній великій державі, чи у маленькій країні, яка часом і не всім відома, але головне для кожного – тепле почуття любові до своєї землі. Це доводить, що Батьківщину люблять за те, що своя. Батьківщину люблять тому, що там людина вперше побачила світ, почула рідне слово, отримала перші життєві уроки. Батьківщина – це місце, де живуть найдорожчі люди – батьки. Мабуть, тому саме почуття любові до Батьківщини зрозуміле будь-якій людині. Цим пояснюється популярність проникливих віршів В. Симоненка, зокрема вірша «Лебеді материнства», де поет сказав дуже важливі слова:

Можна вибирати друзів і дружину,
Вибрати не можна тільки Батьківщину.

Любов до Батьківщини виявляється у сердечній прив'язі до свого краю і народу, в щирій участі в його щасті й недолі та в пожертвуванні себе, свого майна і навіть життя для Батьківщини.

Приклад любові до своєї земної Батьківщини дав усім сам Ісус Христос, що оплакував Єрусалим, передбачаючи його зруйнування (Мт. 23, 37-39). «Не заставлять (вороги) у тебе каменя на камені» (Лк. 19, 43-44), журився містом Христос, у якому Він навчав людей і творив дива.

Любов до Батьківщини не виключає справедливості та пошанування прав інших народів. Здоровий патріотизм дає здорове національне життя і творить життезадатні державні органи. Стати без застережень в обороні Батьківщини і її святих прав – це здорове і природне явище у житті кожного морально здорового громадянина. Байдужість до справ свого наро-

ду, Батьківщини – це нестача вищих патріотичних почуттів, це відсутність християнської любові.

Любов до батьківщини випливає з Божої заповіді, «шануй батька і матір своїх». Задумаемся сьогодні, чи ми любимо свою матір, чи ми любимо свою Батьківщину, чи ми молимося за неї.

Багато наших громадян не люблять України, нарікають на неї, встидаються її, тікають з неї. Так, наша Батьківщина має багато недоліків: бідність, алголізм, наркоманія, розлучення, аборти, аморальність, можна сказати, що наша Батьківщина є хворою, але незважаючи на те все, Вона є нашою Матір'ю. Подумаймо, чи добре роблять діти, коли втікають, залишають свою хвору маму? Діти мають старатися допомогти своїй мамі. Виїзд за кордон на заробітки чи на науку не є чимось поганим. Якщо людина, перебуваючи в своїй державі, не може забезпечити собі гідного життя, то вона має право виїхати в іншу країну на заробітки, але втеча з Батьківщини для збагачення та пошуку кращого життя є проявом браку любові та пошани до своєї Батьківщини, і тому це гріх.

Ми не повинні соромитися своєї Батьківщини, а навпаки гордитися, що ми є українцями, хоч може і різного походження.

Ми маємо обов'язок любити свою Батьківщину, молитися за Ней, дбати про її добро, ми повинні бути патріотами своєї Батьківщини; Ми маємо обов'язок шанувати культуру нашої Батьківщини, дбати, щоб Вона зростала і духовно, й економічно, щоб ми цінували нашу незалежність, щоб ми були вдячні тим, хто боровся за нашу волю, хто по сьогоднішній день відстоює цілісність нашої держави на Сході.

Сьогодні, коли Україна стоїть на роздоріжі світових шляхів, відроджуєсь у муках, формуючись нарешті як саме УКРАЇНА, а не «окраїна» чужих імперій, коли наше суспільство лихоманять хвороби вроджені чи набуті, коли крізь багно тихого чи голосного опору різноманітних «п'ятих колон» і «братьїв народів», численних «доброзичливців» і «українцев» ще гострішою стає необхідність доторкнутися до рідної землі, чітко і недвозначно самовизначитися і подивитися на самих себе.

Подивитися не через замулене скло, а подивитися очима дитини на матір, очима чоловіка на кохану жінку, бо ми є плоть від плоті цієї країни, цієї землі, де б ми не мешкали, в які краї не закидала б насоля, і – навіть – де б ми не народилися: бо ми одної крові, української. І ця кров свята, як свята нам наша багатостраждана земля і наша солов'їна мова, і наша чарівна пісня.

Але подивитися такими очима на Україну не просто. Бо століттями нам відмовляли навіть у нашему власному існуванні як окремого народу. Нам казали (і тепер кажуть!), ніби ми тупе, нікчемне бидло, і що держава нам наша не потрібна, і мова наша – не наша, а вигадана, і Герої наші – бандити і зрадники (цикаво тільки, кого?). І, що гріха тайти, й посьогодні багато хто в світі дивиться на Україну крізь призму таких ганебних, давно згнилих і засмерділих стереотипів. І це на країну, яку ще двісті років тому мандрівники називали «Степовою Елладою»!

Мова – душа народу. Мова – це нація. Українська мова – м'яка, мелодійна, мова неперевершених Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки, Олександра Олеся... Вона була створена хліборобською, неагресивною нацією для життєвих потреб. Мова – духовний скарб нації. Це не просто засіб людського існування, це те, що живе в наших серцях, – наша сутність, первозміст нашого буття. Саме мова формує і визначає свідомість, творить людину, культуру, історію.

Тарас Шевченко був переконаний, що доки жива мова в устах народу, доти живий і народ, що нема насильства більш нестерпного, як те, яке прагне відняти в народу спадщину, створену численними поколіннями його предків. Ці Кобзареві думки перевігуються з роздумами визначного педагога К. Ушинського: «Відберіть у народу все – і він усе може повернути; але відберіть мову – і він ніколи вже більш не створить її; вимерла мова в устах народу – вимер і народ. Та якщо людська душа здригається перед убивством однієї недовговічної людини, то що ж повинна почувати вона, зазіхаючи на життя багатовікової особистості народу?»

Любов до рідної землі, інтерес до її славного минулого та вболівання за невідоме майбутнє – це вічні теми, яких торкалися письменники всіх часів і народів. Обов'язок правдивого українця – робити все можливе, щоб життя навколо ставало кращим, а майбутнє уявлялось тільки променистим. Нагадую: любов до свого рідного – це не політика, а святій обов'язок кожного громадянина, кожного правдивого християнина. Адже любов до Батьківщини випливає з четвертої Божої заповіді: «Шануй батька і матір своїх».

Багато з тих, хто хоч раз бачив нашу країну, кажуть, що хотіли б жити й померти на її чудових полях, що вічно слухали б наші пісні. Що ж казати нам, її дітям, яким пощастило народитися на землі, яку «скропив Тарас дрібними росами й слезами» і за яку поклали життя мільйони людей!

о. В'ячеслав Гриневич, SAC

I коли твоя рука...*

Чекай, не поспішай робити собі кривди, бо не матимеш чим робити добра! Господь не хоче твого каліцтва...

Коли я був зовсім юним, мені подобалася рок-музика. Одного разу я зустрів хлопців моєго віку, які не тільки мали ті ж самі музичні вподобання, але й відтворювали її на прекрасних музичних інструментах в старому гаражі. І я почав відвідувати цей гараж... Нас єднала музика, але роз'єднувала віра, хоча й шанували мене, але часом дражнили, кепкуючи з християнських істин. Щораз, залишаючи старий гараж, я йшов додому з повними кишенями гріхів, переповнений внутрішнім болем. Це тепер я розумію, що то сумління боліло, сумувало за Богом... А тоді, в старому гаражі, за вечір мене пробували упіймати на десятки наживок (спокус) гріха... І я давав себе упіймати!

Та якось близька мені людина помітила неладне та сказала, що не муши боротися з усіма спокусами, вистачить побороти лише одну: не йти в той старий гараж! Боліло, пекло, сумувалося... Але з часом все загоїлося. Ось так Господь допоміг мені одним болісним надрізом відітнути безліч гріхів!

До речі, стародавні римляни і греки часто словом "тіло" називали "спільноту". І вважали, що якщо хтось у Церкві веде не християнське життя, то потрібно його вилучити (провести операцію з видалення пухлини, гною), щоб не псувався весь святий організм. Звичайно, це було болісно для всіх членів, але якою ж радістю пізніше було повернення "здорового християнина" в спільноту віруючих.

Кожна рука має свою історію: маленьку, рожеву цілуєть щасливі батьки в пологовому будинку пізніше вона виростає, водить кольорові олівці білоніжними листами альбому, пальці вправляються писати косими лініями зошита... Виростаючи, хтось натискатиме струну скрипки, ремонтуватиме, креслитиме складні механізми, професійно рятуватиме ворота своєї команди... Вона долучатиме друзів в комп'ютерному світі, бігаючи клавіатурою писатиме коментарі, шукатиме потрібної та непотрібної, святої та грішної інформації...

Якщо раніше пальцем послуговувались для того щоб, вказати напрямок руху, винного в провині або ж деякі нахаби ображали покрутівши ним біля скроні, то тепер він виконує набагато більше завдань, ніж будь-коли раніше в історії людства!

Як же хотілося б, щоб у світі було більше таких рук, які мала св. Тереза із Калькутти, і менше таких, які погрожують натиснути кнопку ядерної зброї. І хоча всі руки зовні дуже подібні, та ними керують геть зовсім різні люди. Бо насправді причина зовсім не в руці, а в силі, що нею керує...

Господь дарував нам безкоштовний додаток, який інсталяється упродовж усього життя – Святе Писання, це такий собі навігатор до Неба, який говорити устами священиків про перехрестя, вузькі провулки, через які не зможемо протиснутися з торбами гріхів у руках.

Якось увечері перед різдвом...

Кажуть, що перед Різдвом «мешканці» сільських клунь, перш ніж стануть стравами до вечері в Надвечір'я Різдва, оживають, щоби поділитися, хто як до свята готувався. Та одного року, коли земля була щедрішою і вродила добрий урожай, харчі запишилися...

Сталося це в селі Заможному. У клуні не дуже заможного господаря на свято чекали мак, капуста, перець, квасоля, огірочки та пшеничка.

Першою прокинулася капуста. Потягнулася, розгорнувши свої пелюстки, та й зарипіла:

– Тісно мені в цій клуні!

Від цього аж задриплював мак:

– Якби ти ото вродила меншою, то нам би й місця більше було, а то он всю полицю зайняла...

А тут і перець обізвався:

– Я вам так скажу, підслухав я таке: світова спільнота визнала мене найпопулярнішою приправою після солі!

На таку заяву огірочки аж зайшлися сміхом:

– Шо ти мелеш?! Тебе не люблять діти, і навіть не радять діетологи!

– Та він просто хвалько, – пробурмотала квасоля.

Лише пшениця, яка прокинулася останньою, тихенько сиділа в куточку, та й думала собі: «А може,

*І коли твоя рука спокушає тебе, відітни її... (Мк 9, 42)

й справді настав час, коли нікому не забракне страву Святу ніч?...»

А харчі й далі собі говорили-перегукувалися: хто де ріс, які добрива бачив, що чув. Та й почали вони пишатися собою, а там і на господаря нарікати. Що старий їхній нікчема став уже геть лемехуватим.

Нестерпівши цієї балаканини, пшениця відгукнулася:

— Побійтесь Бога! Ми тут лише на мить, нам потрібно думати, як свято господарям принести, а не докучати одне одному пустими балачками.

Зтихли страви, аж вибухнув гнівом огірок:

— Це хто сказав?! Що за напівфабрикат обізвався?

— Це я, пшеничка... Давайте краще про щось добре поговоримо, а то від ваших розмов геть якося сиро робиться.

Аж тут квасоля прорекла:

— Знайшлася розумниця! Тебе взагалі це свято не обходить, яка з тебе користь? От мене вистачить лише посадити поруч із грибочком, або ось мак покладуть у мед, та й їж собі на здоров'я. Поклав у тарілку, а ми вже тут як тут, готові дарувати господарю під радісну колядку справжній смак. А з тебе яка користь? На стіл не поставиш, а навіть якби й так, то ніхто навіть й оком не гляне у твій бік. Тобою лише курей годувати!

Знайшовся й мак, що пшеничці відповісти: втішився, що квасоля і за нього згадала.

— Зачекай своєї черги! От щойно прийдуть після

свята діти, щоби розкидати тебе по чужих хатах на підлогу...

— ...Тоді й знадобишся! — зареготали харчі всі разом.

Урешті минув час гомоніння, і настала мить чекати на господиню, яка запалить світло, щоби забрати харчі в подорож до святкового столу.

Й ось та довгоочікувана мить. Світло. Та щось не так: прийшов-бо господар, а не господиня! Дивно, за ними завжди приходила тільки господиня. Простягнувши спрацьовані руки в закамарок клуні, він набрав пшенички повні жмені, притулив її до губ, поцілував, присів на старому мішку з ряддини, та й прошепотів:

— Хай Богу буде дяка! Якби не ти, пшеничко, то й свята не було б. Скоро ти станеш білим борошном, а потім хлібом, білою оплаткою на нашому столі. Я занесу той хліб у хлів, дам посмакувати худібці, вона ж зігрівала в яслах Спасителя тої Віфлеємської ночі. А потім уже, за святым столом, я дам шматочок любій господині. Скажу: пробач, кохана, за все зло, за гнів... За те, що я постарів швидко, упустив уже з рук молодість. І дітям по шматочку дам, аби пам'ятали рідний дім, щоб не забули батьківської хати...

Ось так воно буває... Коли рясніше якийсь мак, капуста, перець, квасоля чи огірочок заживе, то хутко рветься зайняти перше місце на столі. А господар усе говорив і говорив, притулюючи до серця тиху пшеничку. А потім підвівся — і поніс її у дім.

Достойники

З великою приємністю повідомляємо, що Житомир нарешті справді зробив перший крок у справіувчення та вшанування пам'яті незабутнього **Євгена Концевича**.

5 червня 2015 року в День Ангела письменника і дисидента на старій будівлі школи, а тепер гімназії №23 (вул. Бориса Лятошинського, 10), де навчався Євген Васильович, було встановлено меморіальну дошку.

Автором ідеї та скульптором є Олена Славова, архітектором – Георгій Мокрицький.

Багато труда й енергії до цієї благородної справи доклали голова Житомирської обласної громадської організації людей з інвалідністю (ЖОГОПІ) «Жінка. Молодь. Сім'я.», депутат міської ради Неля Ковалюк і заступник головного редактора журналу «Світло спілкування» Лілія Дем'янюк.

Варто відмітити, що й міська влада оперативно відреагувала на всі відповідні запити та без зайвих зволікань вирішила усі формальні питання, пов'язані з процедурою встановлення і відкриття меморіальної дошки.

Значну частину витрат, пов'язаних із виготовлення та монтажем дошки, взяв на себе голова Житомирської обласної організації Всеукраїнського об'єднання «Свобода» Сидір Кізін, який теж свого часу навчався у цій школі.

Низький уклін усім, хто так чи інакше посприяв тому, щоб бодай крихту належного віддати Євгену Концевичу.

Щира подяка Вам за небайдужість сердець і незрадливу пам'ять.

ТРАГІЧНА ВІЗЯ ДИТИНСТВА

«Чия думка – не пригадую...», – твердить автор і наводить такий епіграф до новеліни «Чому вона мовчить?»: «Ця хвилина прийде ще в іншому вбранні, прийде не раз, і тебе кожна така зустріч робитиме значно старшим за твоїх ровесників».

Наприкінці коротенького розмислу над фрагментом творчості Євгена Концевича я зробив припущення, кому належить ця справжня мудрість. А зараз нагадаю фабулу коротенької новели: маленький Павлик радіє увазі гостей, які так несподівано об'явилися в їхній хаті, аж поки переляканій бачить, чує квіління батька на вантажівці, що їде на цвинтар, і задається страшним питанням: чому мама мовчить..?

Павликова мама померла.

Справа літератури, ширше, – культури – зобразити оцю найгострішу колізію екзистенції. І вся штука – як то відтворити, як виразити бар’єр людського небуття і сприйняття середовищем трагічного фіналу.

Частіше ця страждenna об’єктивізація подається ізсередини, тобто самоусвідомленням, тверезим становим: «Він думав про життя і смерть. Більше про смерть» (Л. Толстой)...

Євген Концевич обрав інший кут зору – іззовні. І більше того – вся ситуація побачена несвідомими дитячими очима. Віднайдено психологічний ключ, проникливо витончена стилістика, коли ігровому началу наданий статус невимушеної сприймання вкрай трагічної ситуації. Павлик природньо тішиться таким напливом гостей, увагою до себе, цукерками, можливістю валятися на м’якенькому моріжку в кращому своєму вбранні. І ніхто тобі ніяких зауважень, жодних окриків. Щоправда, тут якраз закрадається тривога: ніхто ні з ким не свариться. «Аж нудно якось», – пише автор, і ця близьку деталь є свідченням неабиякого мистецького таланту прозаїка. Жодного прямого посилу, жодної прямої констатації. Вся атмосфера тчеється з тонко вмонтованих спостережень, психологічного нюансування зміни стану піднесено-нервової легкості, тривожно-святкової настроєвості. Далі – здивування: вриваються в душу дитини крижані вітри незбагнених речей. Скажімо, референ: «От цікаво, коли мама вмирає» – вітісняється референом дещо іншої, тривожнішої властивості: «От шкода, що мама не може вмерти вдруге»...

І тут починається обвал свідомості – Павлик крок за кроком прозріває. Дитяча душа якісно змінюється. Сюрреалістична гра сягає апофею: «Мамо, а татко плаче», – тремтічним голосом звертається він до мами. Власне, це обвал, дивовижний розлом свідомості на два поверхні дитячої ейфорії незнання й на очах виникаючого нового відчування: «Очі в неї заплющені, а йому так хочеться, щоб вона їх зараз розплющила й обізвалася до нього».

Це вже цілком виразний мотив казки про сплячу красуню, однак з порушенням в самому корені морфологією, що, зрозуміло, лякає дитину. І лунає розpacливий крик: «Мамо!..».

Надходить «та хвилина», про яку письменник сповіщав у епіграфі. «Та хвилина» пов’язана з якісно новим завданням, що має розв’язати душа Павлика: «Все це таке незрозуміле, таке страшне...». Уже не тривога, не ляк – страшно: адже мама весь час мовчить. А тут нове випробування – «глибока яма, така чорна, така страшна, як нічне вікно, яма...».

Митець, тимчасом, невблаганий: уже не тривога, не переляк і навіть не страх – Павлик стає моторошно, і

виникає внутрішнє питання до самого себе, яке він не виповідає, бо геть шматується дитячою уявою, а на-томість з’являється певна недовіра до навколошнього середовища, яке ще так недавно могло буквально все пояснити. В цю магію дорослих Павлик уже не вірить, тому адресує трагічне питання собі: «Що вони з нею роблять?!». Як на мене, це трохи не шекспірівське питання, бо треба якось ствердитися на відповіді «бути», коли «вони опускають її в цю чорну-чорну, в цю страшну яму!..». Ситуація, гадаю, моторошніша за гамлетівську. Адже там ще залишилося поле бою, простір, зрештою, духовного змагання, котре принц данський міг виграти, самоутверджуючись.

У Павлика інакше: зустріч з отою хвилиною, що зробила його значно старшим за своїх ровесників, як проте й повідомляв автор, і в розплачливому крику дитини, який «вражає душі більше, ніж чорна яма і домовина в ній», в цьому крику-квілінні «Мамо!.. Мамочко! Прокинься!!!» була закладена така енергія, така наївно-дитинна непорочна віра, – мама, нарешті, його почує й відгукнеться...

А крик той міг почути хіба що Господь Бог, повертаючи, о леле, «цю хвилину в іншому вбранні» ще і ще не один раз...

Оце і вся моя коротенька рефлексія на дивовижний твір митця.

***

Однак у цієї історії є цілком несподіване продовження, котре мене вельми здивувало, а потім, за розмислом, потішило.

Я казав, що той крик-квил Павлика міг почути хіба що Бог. Можливо, помилився. Принаймні, точно відомо, що Павлика почули в Житомирському обласному управлінні... КДБ.

Йшли сімдесят роки...

Цитую лист Євгена Концевича до мене від 25 травня 1995 року: «І коли вже повело так далеко, то не втримаєш, щоб не розповісти, що мені колись про цю новелу говорив мій житомирський майор-душпастир з КДБ, щось на зразок: кого ви вважаєте за дурнів? Прийом тут коварний, але й сліпому ясно, що це про Україну, тих, хто її закупує...»

Я пояснював, що це замальовка про смерть моєї бабусі, що це враження моєї мами, яка тоді ще й п’ята років не мала, але він ехидно посміхався, не вірячи жодному моєму слову, хоч я казав щиру правду».

І тут мені хотілося б погодитися з отим житомирським майором. Не буквально, звичайно. І не щодо підтексту, який він вигадав через те, що в страху очі велиki, – скрізь вони бачили крамолу. А склад «злочину» був: він у правдивій художності творів Євгена Концевича; злочин у цілковитій ненормативності авторського стилю, в його неподібності ні до кого, індивідуальній стезі прозаїка, який попри всякий тиск не вкладався в соцреалістичне ложе. Він виробив власний голос, і його світоглядна глибина та інтонаційний лад такі проникливі й хвилюючі, що коли я сьогодні прочитав: «Мамо! Мамочко! Прокинься!», – я здригнувся. Може, оци страшні слова поза контекстом спрямовані до всіх нас?

Сам автор кінчає цю тему, як справжній біблійний філософ: «Істинно кажу: «Нам не дано предугадать, как наше слово отзовётся»...

Новеліну написав Євген Концевич 1960 року. Отак починався прозаїк.

Євген КОНЦЕВІЧ

ЧОМУ ВОНА МОВЧИТЬ?

**Ця хвилина прийде ще в іншому вбрани, прийде не раз,
і тебе кожна така зустріч робитиме значно старшим за твоїх ровесників.**

Такого веселого дня в Павлика не було ще ніколи. Навіть тоді, коли до їхнього будинку приїжджає вагон-крамниця й тато купує йому цукерки, – і тоді не буває так весело, як сьогодні...

У звичайні дні біля їхньої домівки безлюдно, тихо й однотонно, лише поїзди час від часу врізаються в цю нудну тишу важким чачахканням.

Таткові, що завжди виходить їм назустріч з жовтим прапорцем, поїзди гукають щось прощальне і сумне, Павликів шкода, коли вони зникають з очей, до сліз шкода.

А от сьогодні йому байдуже до них, хоч, правда, йому здається, що поїзди сьогодні кричат якось особливо, теж весело.

І Павликів це зрозуміло...

От цікаво, коли мама вмирає...

Він уже набігався – аж втомився, а цукерків наївся – як бочка, а моріг навколо м'який, як ватяна ковдра, і Павлик качається по ньому, мов кошеня; це в своїх найкращих штанцях і в найкращій білій сорочечці-вишиванці, яку мама йому сама вишивала й одягала тільки на великі свята, або як їздили вони в гості, а зараз йому зовсім ніхто нічого не каже, ніхто не свариться, аж нудно якось...

Хата їхня давно вже повнісінка людей, на подвір'ї теж повно, а вони все йдуть і йдуть, поодинці й групами, по залізничному полотну й по дорозі з села, по тій дорозі, по якій вони з мамою, татком, Миколкою і Валею ходили до села в кіно. І це страшенно цікаво, що в них у подвір'ї стільки людей, майже всі вони гладять його по голові, дають йому гостинці різні, Миколці й Вали теж дають гостинці,

А ото пузатий дядько приїхав на дрезині, він довго гладив Павлика по голівці, але гостинця не привіз, він тільки смішний-смішний: такий банькатий, як їхній цап, тільки без бороди, в їхнього цапа ще й роги є, а в дядька цього немає, він приїхав з татковим начальником, Павлик такого смішного дядька ще ніколи не бачив.

А Миколка з Валею теж тут, ну такі смішні, що прямо аж болить живіт: їм дають гостинці, а вони, дурні, хлипають, їх зовсім ніхто не б'є і не сварить, а вони, дурні, плачуть; плачуть і плачуть, навіть гостинців не їдять, такі зарюмсані, такі смішні...

Раніше до них дуже рідко заїджала машина в подвір'я, Павлик ніколи не встигав навіть надивитися на неї, а сьогодні в них ще зранку під хатою стоїть вантажна машина, він уже надивився на неї дос匈очу, а настрибався по ній – аж ноги болять, ото вже добре на неї вилазити: всі борти відкриті, ще й застелена вся величезним килимом, і квітів ціла гора.

От цікаво, коли мама вмирає...

Він намацує в кишенні тріскотливу сріблясту обгортуку з шоколадної плитки, в шухляді в нього повнісінкою гостинців: різні цукерки, горіхи, коржики, а от шоколадних плиток йому чомусь принесли лише дві – ота тъотя не-знайома, в чорній хустці, і ще дядько Іван, більше ніхто, може, ще хто принесе, він же так любить шоколад.

Павлик виймає сріблясту обгортуку з кишенні, хоче розрівняти її, але до нього підходить дядько Іван, хлопчик скоплюється на ноги, проте дядько Іван теж не сварить-

ся за те, що він валяється на землі в усьому новому.

Він лише тихенько мовить йому:

– Ходім уже, синку, я посаджу тебе на кузов біля мами.

І Павлик раптом запитує:

– А мама ще раз може померти?

– Ні, – каже дядько Іван, – такого не буває...

Його сумні-сумні, почевонілі очі довго чомусь затримуються на Павликіві, дядько про щось думає собі, але Павлик не в силі збагнути тієї думки, йому навіть недобре під тим поглядом, і він одвертає голову в бік дороги до села. Він дивиться туди, куди мають зараз везти маму, і думає своє: «От шкода, що мама не може відмерти вдруге»...

Якусь мить думає він про це й сидячи на кузові, а потім заглядає через віконце в кабіну до шофера: там так цікаво, як в мультиках по телевізору, просто очей не відрівнати...

Він забуває і про сріблясту обгортуку, і про шоколадні плитки, зсовується з дошки, що править за лаву в кузові, повертається спиною до мами і до тих, що йдуть за машину, і припадає обличчям до скла кабіни. Як йому зараз хочеться затрубити!.. Він навіть знає, де треба натиснути.

Братик Миколка шарпає його за штанці й пошепки наказує:

– Ану, сядь як слід...

Павлик знехотя повільно сідає на лавку.

І раптом він бачить, що плаче... татко, він ще ніколи не бачив, щоб татко плакав... Це його дуже лякає.

– Мамо, а татко плаче... – тремтячим голосом звертається він до мами.

Але мама його не чує, і це Павлика ще більше лякає, очі в неї заплющені, а йому так хочеться, щоб вона їх зараз розплющила й обізвалася до нього.

– Мамо!..

Павлик підводиться на весь зріст і хоче наблизитися до маминої голови, але Миколка ловить його за руку й суворо каже:

– Сядь!..

Павлик слухняно сідає і на якийсь час злякано притихає: все це таке незрозуміле, таке страшне...

А мама весь час мовчить.

Всю дорогу мовчить, мовчить і тоді, коли ставлять її біля глибокої ями, такої чорної, такої страшної, як нічне вікно, ями... Зовсім мовчить і тоді, коли закривають її дерев'яною накривкою...

Йому стає моторошно, на очах закипають сльози...

Що вони з нею роблять?!

Вони опускають її в цю чорну-чорну, в цю страшну яму!..

– Мамо!.. Мамочко!!!

І розплачливий, повний незбагненного жаху дитячий крик цей вражає душі більше, ніж чорна яма і домовина в ній...

Хтось хапає в обійми, гладить по голівці, говорить щось заспокійливе, а він б'ється в обіймах, як у тенетах, і крізь надривне хлипання благає:

– Мамо!.. Мамочко!! Прокинься!!!

ПОДИХ ВІЙНИ

Дорогий читачу! Забудь на мить про свої літературні смаки й уподобання. Наберись мужності й терпіння, щоб до останньої букви ці болючі рядки не просто байдужими очима пропігти, а із справжнім пієтетом їх у себе всотати. Адже вони писалися кров'ю не по літах зболеного серця, котре попри весь жах продовжувало в одному з Україною ритмі битися...

Станіслав Паплінський Донбас – навіки Україна! (поезії із коментарем)

Вони отримали завдання виїхати в Донецький аеропорт, щоб евакуювати поранених і вбитих на терміналі. Але сталася біда. Водій їхнього багатоцільового транспортера (тягача) легкого броньованого (МТЛБ) збився з дороги в тумані і на естакаду виїхав. Поруч розірвалася міна, вибуховою хвилею машину скинуло вниз із естакади... Як наслідок, двоє загиблих, Станіслав отримав поранення і в полон потрапив.

Фото бойової машини, на якій Станіслав Паплінський їхав на завдання зі своїми бойовими побратимами (знімок зроблено сепаратистами)

Через сорок дев'ять днів, перебуваючи в аеропорту (бойовики змушували військовополонених діставати тіла наших загиблих воїнів із-під завалів у новому терміналі), Станіслав постарається потрапити до рідної емтеелбешки, щоб власноруч винести з тієї понівеченої машини тіла своїх товаришів...

Того ж дня крадькома на папір лягли оці рядки.

МОЯ ДОСАДА

Съедает медленно меня моя досада,
Не в силах успокоить свой душевный плач.
Той ночи ужас вспоминаю, глядя
На перевернутый вверх дном тягач.

В ночном пути туман нас озадачил,
На край обрыва нас дорога привела.
Смягчила мне удар моя удача,
Друзей с собою смерть уволокла
Как будто лег тогда,
И лишь теперь проснулся,
Семь недель спустя.
За вами я вернулся,
Мои друзья.
Не ешь меня, прошу, моя досада.
Душевную смогу скрывать я боль.
Наивысшая мне вручена награда,
Мне жизнь была подарена судьбой.
Как будто лег тогда,
И лишь теперь проснулся,
Семь недель спустя.
За вами я вернулся,
Мои друзья.

На цілих 197 безкінечно довгих і страшних діб затягнувся полон С. Паплінського. Й упродовж усього цього часу він аніяк не міг зрозуміти, чому його не міняють на когось із сепаратистів. Не повинні ж були його напризволяще свої кинути, адже він завжди, хай і боявся, бувало, проте вперто йшов уперед. Нікому не відмовляв і ні від чого не відмовлявся...

Другого січня 2015 року без зайвих вагань поїхав витягувати машину, що застряла в районі аеропорту.

Двадцятого січня готовий був іти на пошуки контуженого командира на прізвисько Лось, котрий заблукав в аеропорту, проте згодом задачу поміняли і Станіслава відправили на евакуацію поранених. І від того завдання він не відмовився, хоча точно зінав, що ні підтримки, ні прикриття не буде. «На ластівках», як у таких випадках на фронті кажуть, в те пекло бійці полетіли.

Після того, як їхня машина з естакади впала і перевернулася, вони практично в западні опинилися. Особливо критичною ситуація стала, коли бойовики з гранатомета в МТЛБ поцілили і боезапас здетонував. Станіслав важкі поранення отримав, але з останніх сил продовжував триматися, у підвал під естакадою від ворожого вогню заховавшись. Удвох із вцілілим товаришем Максимом до своїх додзвонитися намагалися, про допомогу прохали. Їх обнадіювали і до ранку притриматися радили... Вони не лише ранок у тій пастці зустріли, але й до самісінького вечора вистояли. Але допомоги так і не дочекалися. А тут зачистка з боку бойовиків почалася і їх обох у полон забрали.

Що ж, десант своїх не кидає...

ДЕСАНТ СВОИХ НЕ БРОСАЕТ

Под обстрелом машина застряла.
Ты поедешь своих выручать?
Ну конечно! Десант ведь своих не бросает,
Еду срочно своим помогать.
Где то «ЛОСЬ» заблудился, контужен,
Ты поможешь его отыскать?
Ну конечно! Десант ведь своих не бросает,
Где бы он ни был пойду забирать.
В терминале ребят подорвали,
Ехать раненных нужно грузить,

Ну конечно! Десант ведь своих не бросает,
Еду срочно своих вывозить.
Нас разбили, я ранен, контужен,
Помоги, командир!!! Ведь умру...
Ну конечно! Десант ведь своих не бросает,
Продержаться ты должен к утру.
Вот полгода закрыт, ограничен,
Вот полгода забыт я в плену...
Где десант??? Тот, который своих не бросает...
Где те все, с кем я шел на войну?

Перебуваючи в полоні, Станіславові постійно доводилося чути від росіян, чеченців, узбеків, якутів і місцевих яничарів одне й те ж запитання: «Чому ти на нашу землю прийшов?» Всі ті «рєвнітелі рускаво міра» без зайвих сумнівів Донбас свою рідною землею вважали. Українська ж армія і взагалі наш народ у їхньому куценькому розумінні – хунта, бандерівці, фашисти і т.ін.

Цей вірш, як і багато інших поезій, вилучили в Станіслава під час обшуку в полоні, і саме за нього найжорстокіше хлопця було побито.

ЗАЧЕМ НА МОЙ ЗЕМЛЯ ПРИШЕЛ?

Зачем на землю к нам пришел? –
Вопрос мне задал русский воин.
Он говорил, что – доброволец,
А вот зарплатой не доволен.
Зачем на мой земля пришел? –
Чечен с вопросом в душу лезет.
И вынимая острый нож,
Как злых собак грозится резать.
Зачем на мне земля пришла? –
Спросил якут тупой, как пень.

И служится ему прекрасно,
А дома ждет его олень.
Зачем на мой земля пришел? –
Узбеку стало интересно.
Он так смеялся, что глазам
От смеха было очень тесно.
Узбек! Якут! Чечен и русский!
Знай: я – человек, а не скотина!
Донбасс – моя земля родная.
Донбасс – навеки УКРАИНА!!!

Паплінський Станіслав Михайлович

Народився 1984 р. у с. Волиця Фастівського району Київської обл. З 2006 р. постійно мешкає в Житомирі. До війни займався підприємництвом діяльністю. У серпні 2014 року пішов добровольцем до військомату, попросився в славетну 95 аеромобільну бригаду. Зразу був відправлений у м. Артемівськ Донецької області, службу проходив у щойно сформованому 90 батальйоні.

Брав участь у бойових діях в районі Донецького аеропорту: Опітне, Водяне, Піски. Неодноразово бував безпосередньо на території аеропорту, де в останній свій виїзд з 20 на 21 січня 2015 року отримав важке поранення в голову, грудну клітку та ліву ногу. В непрітомному стані потрапив у полон, де провів 197 діб. У даний час є бійцем 90 батальйону, знаходиться вдома на реабілітації.

Усі вірші Станіслав написав у полоні.

Щасти тобі...

Усе в тому прифронтовому селі війною дихало. І то була чиста правда. Вспілни навіть, щоб не кидались у вічі поруйновані будинки, потрошені газові магістралі та обрівані лінії електропередач, кожному відразу ж ставало зрозуміло – йде війна. За відчуттями, за особливою атмосферою...

Наша група, в склад якої входили спеціалісти із зв'язку, бронетехніки, ракетно-артилерійського озброєння, так звані равісти, та ще якісь штабні офіцери невідомих рангів і звань, ніхто ж бо на передовій погоні не носив, на пасажирській «газелі» в село Т. прибула. На його околиці одна з ліній оборони Маріуполя проходила, окопи вервечною тягнулися, танки і бойові машини піхоти (БМП) на позиціях стояли, бійці бліндажі облаштовували. Щойно ми закінчили перевірку зв'язку на одній із БМП, як терміново мусили прихисток під бетонною огорожею якогось покинутого будинку шукати; обстріл очікувався. Там уже майже вся наша команда, крім равістів, зібралася, ті специ все ще десь біля танків ввиходалися. Довкола долягнути городи, садки й оранжереї розкинулися – примарна мирна ідилія, якщо на вибиті вікна і поруйновані дахи не зважати, а ще ж там-сям свіжі вирви виднілися. У повітрі бриніла та висока напруга, яка лише на передовій буває.

А йому, видно, живого спілкування бракувало...

– Ти – Біс? – запитав його старший прaporщик Карпенко з бронетехніків, цей вояк, з ніг до голови зброяєю обвішаний, ще й чомусь польового біонокля на шию начепив.

– Так точно, я, – з почуттям гідності чоловік відповів. Невідь-звідки він узявся, але неквапом кожному руку потис і навпроти нас зупинився. З автоматом, як і всі ми був, трохи пізніше я пістолет за поясом у нього помітив, а ще ножа він мав, на лацкані кітеля портативну радіостанцію ловко припасував, але ні каски ні бронежилета не одів чомусь.

– Біс, а нещодавно ще й дідом став, тож тепер я – бісів дід... Внук родився... – поліз він у внутрішню кишеню добротного імпортного кітеля. – А це мій головний сепаратист, – нібіто й не в тему витягнув фото симпатичної дівчини років двадцяти, хіба що з невеличким хвостиком від сили. У військовому однострої вона була і в бронежилеті. – Моя...

Раптом десь поруч одиночний постріл бабахнув, Карпенко присів від несподіванки, і нічого дивного, як тверезо глянути, у тому мимовільному фінті не було – будь-який різкий звук на передовій до решти напрягає.

– Ти що, боїшся? – з подивом Біс на нього глянув, сам він і бровою на той стріл не повів.

– Та я... – щось нерозбірливе старший прaporщик собі під ніс промірив.

– Так і знайте: війна на особистих контактах тримається, – не став його Біс слухати. – Прошу наших: не стріляйте – не стріляють, вогню дайте – вогонь відкривають... Генерала баняком об танк товк, полковнику морду рихтував... Класний біонокль у тебе, – ніби між іншим до Карпенка він звернувся, – подарай, а то розвідка із театральним моноклем воює...

– Та не можу я – подарунок, у Слов'янську де-

сантники мені його підігнали...

«Господи! Знову Слов'янськ!» – не один я, певне, подумки зойкнув. Тим населеним пунктом старший прaporщик уже всім голову проїв – виключно його геройзмом місто від сепарів звільнилося.

– Коліс* немає в мене, – по якісь хвилі, і знову ж таки ні до кого не звертаючись, Біс мовив – а в місцевих віджимати** не хочу, вони такі ж, як і я, в кредит машину, може, взяли... Беемпешкою сепарів чавлю, на гусениці кишкі мотаю, але зараз ось саме колеса потрібні... – він знову за цигарками в кишеню поліз, хоча щойно недопалок викинув.

Неподалік щось так голосно гупнуло, аж усі здригнулися.

– Не треба боятися, – знову спокійно Біс на те відреагував, – щось серйозне намітиться... – наче і не було нічого глибоко цигаркою він затягнувся і смачно димом пихнув, нібіто справжній актор паузу витримавши, – ...хлопці повідомлять. Мій старенький радіоприймач постійно на блокпосту колошматить, і тільки-но перебої в його роботі починаються, так і знай, за десять хвилін обстріл буде. На сто відсотків прикмета збувається. Спочатку не вірили мої, а коли кілька разів накрило, всі до тієї шарманки прислухатися стали... Я теж щойно обстріл починається на блокпості лечу – на даху танцюю. Наші кажуть, що джигу шкварю, а я й сам не знаю, яка холера виходить... Джига, то джига... Ні бронежилета, ні каски не одягаю... А навіщо це? – різко Біс до мене повернувся.

Мені здавалося, що він не помітив, як я своїм фотоапаратом клацнув, нишком в об'єктив його піймавши.

– Хай на пам'ять буде.

– Ні, ні, видали... прошу... Ось закінчиться все, тоді яку захочеш фотосесію проведемо, хай і негліже, а зараз не варто... Я – зірка телекрана, зі спини тільки... Всі, хто перед камерою викаблучувалися, вже там, – у відомому напрямку, тобто собі під ноги вказівним пальцем Біс тицьнув. – Це ж із кореспондентом я був, коли на мене каску натянули... І що? Прямо біля окопа надвое осколок розпанахав її. Вже друга на мені тріснула, і я сказав: хватить, більше не одягну... І бронежилет так само... А того кореспондента ледве з бліндажа витягнули, до смерті перелякався, бідний... чутінько живим спровадили звідси... Ну, що видалив?

– Сам не тямлю, попросив ось людину...

Я й справді не вельми в тому сучасному апараті розбирався, вдома доночка раду йому давала, тому свого колегу, такого ж зв'язківця, Олега попрохав Бісів знімок знищити.

– Не треба, слухай, в тираж мене пускати, – ніби вибачаючись, Біс мовив, – я довго не протягну, але ще ж на Київ збираюся... Дві вищі освіти маю, дисертацію захистив.

– Тема? – поцікавився я.

– Махно.

– Шо ж, цікава фігура, теж на цих землях воював, і тема вдячна...

– Під С. «Град» нас накрив, ми все покидали і в

нори позабивалися, – ніби й не чув Біс мене, взагалі він дещо збивався з лінії, так би мовити, і доволі сумбурно говорив, – то ті герої з... (тут він один уставлений батальйон називав) мародерством зайнялися, тягнули все, що під руки потрапляло, навіть старими кариматами не гребували... Із підствольника розганяв їх... Але ж менти вони...

Усі мовчали, з якоюсь напругою в неспокійний довколишній світ вслушаючись, і Біс чи не за компанію затих. Раптом вибух пролунав, усі здригнулися, лише Біс сфінксом залишився.

– Нерозрив сапери підрвали, – якось знехочу він той бабах прокоментував. – А позавчора після обстрілу в церкву пішов, Друга Пречиста була, – він укотре не в ті ворота завернув. – Геть розклейся, наче пісюн газовий став, але такий розслабон пішов, що зуби з ясен повипадати могли... А мій «сотий» знову не заводиться, пушка не працює і кулемет заклинило... Сепари на нього сезон полювання відкрили, нагороду встановили...

До лиха несподівано Бісова портативна радіостанція ожила, саме його, як ми здогадалися, «двадцять сьомим» позивним ефір потурбувавши. Він відійшов трохи вбік і, буквально кількома словами з невідомим «тридцять третім» перекинувшись, назад вернувся.

– Слухайте, – замало не викрикнув Біс зненацька, – дайте колеса, скоро поверну...

Ми всі, ніби змовившись, у старшого прaporщиця вступились, хоча в нашій команді і майор-равіст, і штабні офіцери перебували, проте саме Карпенко старшим машини числився. Можливо, і тому ні грамини він від цієї загальної уваги не знітився, а навіть ще більше від першої ролі надувся, глибоко задумавшись проте-то на якусь мить. Делікатність ситуації полягала в тому, що в аеропорту, де наша база була, ми на повну котушку старенького «москвича» експлуатували, а того корча нам саме Бісові розвідники підігнали. Вони якось у штаб на ньому прибули, але міру перебрали, лишку хильнули перед цим і зопалу побешкетували там, тому й амуніцію, на яку розраховували, не отримали, і техніку чи не здуру бува нам залишили, бо згодом хотіли свого драндулета назад забрати, але ніхто їм не повернув його. Славнозвісне десантне правило спрацювало, яке гласить: якщо десантник сказав, що не брав, то вже не відасть.

– Не дам, – по короткім розмислі чітко Карпенко відрубав.

– Що ж, дякую, – наче вжалений Біс на місці крутанувся. – Швидше забираєтесь звідси, – без найменших ноток злоби, але вкрай стурбовано через плече кинув і моментально з блеску щез.

Весь гурт зніяковів, але ніхто й слова не мовив, не до того було – обстріл починався...

Того дня ми ще раз із Бісом пересіклися, на одному із сусідніх з Т. блокпостів це сталося. На узвишші біля шосейки його, як і водиться із бетонних блоків облаштували; поруч з десятком танків на позиціях, виритих прямо в полі за ріденькою лісосмугою, стояло.

Задошило. Ми дещо загаялись, із бронетехнікою вовтузячись, і вже під вечір ледве ноги з чорноземів на асфальт повитягували. Уже не пам'ятаю хто нашу групу тоді вареними раками пригостив, і ми прямо на шляху ласували ними, мало на негуду зважаю-

чи. Рух транспорту майже повністю на тій ділянці припинився, лише крайня нагальщина змушувала людей в дорогу пускатися. Тамтешні бійці кожну автівку ретельно перевіряли, ворожа розвідка теж не дрімала, до сепарів звідти рукою було подати.

Усі ту підозрілу колотнечу внизу, в закущавленій улоговині, помітили. Щось незрозуміле там відбувалося, ніби мотоциклет гарчав, наче й матюжився хтось, якіс крики лунали... Ale чомусь зовсім той гармидер місцеву залогу не переймав, принаймні ніхто й не думав на сполох бити, спокійно ту веремію зверху спостерігаючи.

– То Біс повертається, на тому боці він уже встиг побувати, трохи прочуханки декому дав, ще й, видно, «колеса» якіс прихопив із собою, – нарешті й нас у суть тієї варвітні посвятили.

I справді невдовзі з-поза якогось поруйнованого мінами складського приміщення важкий «Дніпро» з коляскою вихопився. Крім Біса, він ззаду за водієм сидів, на запасному колесі боець примостиився, і в колясці ще якесь скоцублене тіло виднілося...

Щойно твердого покриття вони дісталися, так у напрямку Т. газонули, що тільки подиміло за тим дивним екіпажем.

– У штаб полетіли, – хтось із бійців ті маневри прокоментував.

А Біс і не глянув у наш бік, хоча в метрі від нас був.

•••

Ми вже приступили до налагодження зв'язку на славнозвісній «сотці», коли в двір якоєвь ремонтної контори, де між складських приміщень та беемпешка стояла, машина «швидкої допомоги» влетіла. Крім номерів, на тій автівці всі належні опізнавальні знаки були. Хоча «швидка» трохи поодаль від нашого рідного ЗИЛа пригальмувала, я відразу ж здогадався, хто прибув. I справді невдовзі до нас командир розвідки окремої бронетанкової бригади підійшов, невідомо лише, яке звання він мав. Лісовиком його кликали. Довготелесий, нескладний, з видовженим лицем, мефістофельською рідкою борідкою і зеленими витрішкуватими очима – він дійсно щось від тих сил мав. Ми знайомі з ним були. Буквально в перший свій виїзд на передову з цим химерним чоловіком зустрілися. Під Кальчиком те сталося. Тоді він на внутрішній зв'язок у командирському танку поскаржився, і ми шворно відновлювати його взялися, бо йому терміново на операцію виїжджати треба було. Якийсь місцевий чоловік із патріотів зголосився на табір сепарів наших бійців вивести, навпрощки до них рукою було подати, але доволі хитра дорога туди вела, а в об'їзд понад десяти кілометрів виходило. Тому й розслабились ті маріонетки, навіть постів не виставили. Той партизан усе точно вивідав. Три танки вже напоготові були і беемпешка Бісова, як згодом довідалися, генде полями гасала. Лише за нами справа стала. Проте як не старалися ми, як не билися із шнурами, але нічого не вдіяли – глухо, як у танку, тільки в прямому значенні все було... Мені й досі чомусь здається, що всьому виною вкрай скептичний погляд Лісовика тоді був. Скидається на те, що він від самого початку знатав, що нічого путнього із тієї затії не вийде...

– Мое вітання, панове зв'язківці, – з кожним Лісовиком поручкався. Натомість Біс, дарма що на п'яти

Світло сплюкування

йому наступав, і не муркнув до нас. Він лише кілька коротких наказів своїм бійцям віддав і моментально щез.

— Як поживаєте? — зовсім на той фортель Лісовик не зважив, затримавшись біля нас.

— Та нормально...

— Вашими молитвами...

— Довбемося ось, — невлад відповіли ми.

— Не сильно надривайтесь тільки, — він очевидно в гуморі був, але й давній сарказм нікуди не дівся. — Гаразд, піду я пір'я чистити...

Дуже довго морочилися ми із радіостанцією і, здавалося, кінця краю тій роботі не буде. Хтось по-гано блок живлення закріпив і він упав, по живому з'єднання повириявши, паяти довелося... Словом, з головою марудства вистачало.

Уже за чотирнадцять годину перевалило, коли несподівано Біс навинувся.

— Так, щоб я вас не пи...в, мийте руки і їсти йдемо. Хоча Лісовик радить спочатку вмити людину, нагодувати її, а вже потім морду рихтувати, я ж із другого кінця підходжу.

Хм, цей дивак настільки невимушено себе поводив, наче й не було нічого. Тож ми з водієм нашої машини Василем без зайвих пристали на цю впovні слушну пропозицію, а двоє наших товаришів Олег і Сашко навідріз відмовилися, затявшись до логічного кінця справу довести (в принципі після вчорашнього застілля у них певні внутрішні мотиви для спокути були).

— Нічого у вас не вийде, згадаєте моє слово, — на те їм Біс мовив.

У юдельні й кухні заодно, облаштованій у просторому гаражі, в металеві миски нам пельменів насили пали і щось на зразок олів'є туди ж додали. Той салат був з великою долею фантазії місцевого повара, якого мало не силоміць на цю посаду призначили (дорогою про ці подробиці від нашого проводиря довідалися).

— Де інструмент? — строго Біс запитав.

— У машині, — Василь буркнув.

— Несіть сюди хутенько, — він таки звик командувати.

— Та, ні, ми вже там, на місці, й перекусимо, — не роздумуючи, за обох я розписався. У нашій воєнній вантажівці, котра гордо спеціальною майстернею радіозв'язку іменувалася і велику буду так званий кунг мала, все необхідне для існування було, адже ми з Василем і жили там.

Щойно за стіл всілися, як Біс із своєю порцією в руках заявився. Мовчки перекусили, ретельно вологими серветками посуд витерли і Василь на кухню потурилив його. Біс у машині залишився, цигаркою задимів.

— Мені ще сім хвилин пити можна, за дев'ять годин до виходу перестаю вживати, — якимось байдужим голосом звістив він, вільготно на численних клумках розвалившись, стілець, видно, твердим для нього був.

Тут же мало не повну кварту розведеного спирту без зволікань йому бухнув.

— Слухай, ти років на чотири-п'ять старший мене, — без особливого ентузіазму випивши, мовив.

— На шістнадцять, — я ж добре пам'ятав його вік, але цей факт нічого не змінив у настрої моого візаві.

— Скажи мені, якщо можеш, як це все розуміти?

— Що саме?

— Та все... — здавалося, він впадав у якусь важку задуму, принаймні на очах спохмурнів, без сліда нещодавня безцеремонність щезла, якась невласність йому розгубленість в тих словах вчувалася. — Знаєш, я вмерти сюди приїхав, зовсім не хотів жити... І тепер без бронника і каски воюю...

— Навіщо ця бравада?

— Це не бравада... зрозумій, кожна людина у точно визначений час свій кінець знайде, не раніше і не пізніше...

— Хочеш сказати, що кожен із нас не з фізичних причин відходить звідси...

— Овва, — раптом оживився Біс, — за всю війну ще ніхто цю тему не піднімав... А що ти бачиш, коли на кладовищі буваєш?

— Хрести.

— Ха! А я — плюси! Там краще... мені ж зовсім мало залишилось.

— Облиш...

— Це ось трохи поманила одна за собою. Десять в Інтернеті мене знайшла, приїхала, апартаменти в Маріуполі зняла... Столична штучка, молодюсінка, вродлива і мізки ніби на місці... Питаю: «Навіщо я тобі потрібен?» А вона: «Мовчи, ти мій». Лабуда яксь... Жінка — придаток до чоловіка. Прямо сказав: твій день — восьме березня, решту — мовчи...

На хвильку Василь заглянув у машину, але нашу ідилію вгледівши, хутенько біля двигуна собі справу вигадав, я чув як він капот відкривав, з радіатором у нас деякі проблеми були — воду пропускав, а скоро ж уже тосол заливати мали.

— Можна я на російську перейду, — несподівано Біс до мене звернувся.

— Ради Бога, я ж російський філолог за фахом.

— Дивно... А я дві вищі освіти маю, і дисертацію по Махну захистив...

«Зійшлися кінці», — моментально мене в самісін'янські тім'я яксь напрочуд приємна думка тюкнула. І таки був привід для радості; добре ж бо відав, що й без спеціальних пристрій людину на брехню перевірити можна: варто лише навести її на будь-яку давню розмову. Якщо тоді правда мовилася, те саме знову майже слово в слово повториться, вигадка ж не тільки новими деталями обросте, але й геть не-схожі магістральні, м'яко кажучи, варіанти матиме. Перевіreno.

— ...Був капітаном, тепер — рядовий... — так відсторонено Біс свої власні віхи розставляв, ніби з листа чужу біографію читав. — Вище командування звичними методами цю війну розпочало — особистий інтерес на першому місці стоїть... Слухай, старий, нас тупо в штабах зливають. Я знаю, що кажу, вже не перший місяць на передку***. Отимою завдання, а мені дзвінок звідти, — вказівним пальцем шульги Біс позад себе у бік сепарських позицій тицьнув, — вас ждуть уже тут... О, в мене агентура, як годинник працює. Вісімдесять відсотків — жінки, вгодити бабам у ліжку вмію, решта чоловіки, бо легко перепити їх можу. Але ж свої здають, змивають, гади... Ось чому оцьому органу найбільше довіряю, — до серця приклад він руку. — Йдемо на вихід і раптом — йок. Стоп! Вертаємось назад... Тим штабним мудакам обстановку доповідаю, вогню прошу... Знаєш через скільки найоперативніше реагування було — через п'ятдесят три хвилини; за тими гнідниками уже й слід

прохолос... Я теж не стріляю, а що кишки на гусеницях, то – перемир’я... Вони хочуть усіх нас тут угроbitи, щоб ми нікому правду не розказали...

– Хто зараз проти нас воює? – ненав’язливо зумів я свої п’ять копійок вставити, щоб трохи цю болючу тему змінити.

– Чеченці й осетини – професіонали. Під Гранітним місцевих нариків ми завиграшки перехерячили. А ці молоді, треновані й хитрі. Проте і я не дурень... Можеш уявити собі, як «язика» кілометрів вісім за собою тягнути, щоб він голосу не подав? То-то й воно... навіть подумати важко. А я волоком тих жмуриків волік бувало, СБУ їх у мене забирало. А потім відпускало. Тепер не так – усім горлянки ріжуть... Але зрозумій, старий, шмаркач він... ще й двадцяти років йому немає, проситься, щоб живим залишив, а я, наче барана того, ножем його по горлі... У мене четверо дітей рідних... А тепер усі оці люди – мої діти, навіть старші мене – діти. Вони мені довірють... По годині на добу спали, з ніг валилися, днями вручну окопи рили, граніт легше вдовбати, ніж ці чорноземи, але ж вистояли... На вишці мій коригувальник сидів, по ньому прямою наводкою били, а хлопчина хоч би хни, знай собі координати передає... Немає вже його... Сім кілометрів фронту сорок два чоловіки тримали, із дев’ятирічними танків тільки два стріляли... Навіть із фільмів про війну відомо, що спочатку піхота в місті заходить, а потім танки, в полі – навпаки. А в Комінтерновому як було? Самі танки в місті зайшли, бо нишком «нацики»**** розбіглися, навіть не попередили ті півні, що на лижі стають... Мов свічки наші танчики горіли... Я не вернусь із цієї війни... Запам’ятай, старий, немає вороття з війни, все – казки...

Він заплакав, я мовчав.

Просторим подвір’ям організації, густо обставленим і цивільною, і військовою технікою, заклопотані люди снували, навіть Лісовик із великим тазом кілька разів перед очима мелькнув, десь неподалік якісь агрегати гуділи, хтось невидимий методично об залізяку молотом гупав, незвично тихо було...

Бозна-скільки часу спливло, та й яке то мало значення, коли мені вповні затишно було ось так просто поруч із цим пошантрованим чоловіком сидіти, насолоджуватись тишею, на превеликий подив того теплого жовтневого дня й справді ніяка шуя рейвах не здійняла, і не заглядати далеко вперед.

– Два місяці пушка на беемпешці не фурдикає, двигун як треба не працює, димить, мов паровоз, у крайній виїзд взагалі загорівся, пивом його тушили... Доповідаю генералові, прилітав тут орел один із штабу, а він: пишіть заявку. Командую своїм: всі до зброй!

А сам головою об броню того маршала, мало баняк його не тріснув...

– Не П. часом? – з деякою напругою перепи-тав я.

– Ні, що ти, П. – мужик!

«Слава Богу» – враз від серця відлягло, бо саме генерал-майор П., командувач сектора «М», зустрічав нашу групу із шістнадцятьма чоловікі, коли ми на початку вересня у Маріупольський аеропорт прибули. Із кожним він тоді особисто поручався, проблемами поцікавився, взагалі, вельми приятне враження у всіх бійців залишив.

– Вісім разів до ордена мене представляли, побачимо, чи цього разу дадуть, такі...

– Як тебе звати? – перебив я його.

– Віталій.

– Ми на секунду, – ще тільки-но на нижній ща-бель драбинки ставши, до вибачень Олег вдався, він першим у зв’язці йшов. Вочевидячки, нарешті вони із Сашком трохи перекусити забажали і тепер обидва несміло в кунг карабунились.

– Дарма ви мучите, все одно рацію не зробити, – тут же Віталій підбадьорив їх.

Хлопці й справді не більше хвилини затримались, лише по п’ятдесят грамів спирту смикнули, по скибці хліба із салом у руки вхопили і відразу ж на боротьбу з клятою станцією відправились.

– Президента я не люблю, владу цю теж не поважаю... З усіх тих діячів тільки Ш. правду й каже (тут Віталій прізвище одного кінченого, як на мене, поганігідника назвав).

– А за що ж ти воюєш?

– За землю, я умру за цю землю... – він ловко десь із-за пояса пістолет вихопив. – Восьмий патрон завжди в стволі у мене, на запобіжник ніколи зброю не ставлю, і навіть у вбиральню без гранати я не ходжу... Моя лінія життя і так уже добру фору мені дала... Але треба йти, ще відпочити трохи перед виходом мушу.

– Будь здоров, і запам’ятай: ти житимеш довго і щасливо. Не випадково та дівчина в тебе з'явилася – добрій знак... Бережи себе, Віталію.

– Я – Біс, – він пильно подивився мені в очі, і я не відвів погляду від тієї пронизливої блакиті.

– Щасті тобі, Віталію...

•••

А радіостанцію на його беемпешці ми так і не змогли полагодити. Таки наврочив Біс. Тільки не все так уже й безнадійно було. У запасі в нас новенька або нунсова, як у військах кажуть, станція малася і ми її на місце того зламка поставили. Тож поки Віталій відпочивав, зв’язок на всі п’ять балів встановили.

* Колесами будь-який автотранспорт у зоні бойових дій обзывають;

** Цим словом експропріація якого-небудь майна у фронтовій зоні визначається, зазвичай у сепарів трофеї віджимають;

*** Передок – передова лінія оборони (арм.);

**** Нацики – національні гвардійці (арм.).

СВІТЛО ЖИТОМИРА

Віктор Шпак
Землякові криниці

Гарною традицією вже стало, розповідаючи про Василя Земляка, згадувати курйозний і водночас на диво показовий випадок, що стався з Олександром Довженком. Ознайомившись з «Рідною стороною» – першою книжкою тоді ще мало кому відомого письменника-початківця Василя Земляка, визнаний класик української літератури радив своїм друзям прочитати цю повість, бо дуже вже гарно якийсь старий поліщук написав про Полісся. От лише «старому поліщуку», в творчому доробку якого «Рідна сторона» хоча і стала дійсно успішним дебютом, однак аж ніяк не найвищим досягненням, на той час виповнилося всього-на-всього... тридцять три роки.

Та загалом О. Довженко не помилився – за плечима майбутнього автора віхових не тільки для української літератури, а й вітчизняної культури романів – «Лебединої зграї» і «Зелених Млинів», уже був багатий життєвий досвід, який вимірюється не стільки кількістю прожитих років, скільки вмінням і бажанням бачити за долею окремих людей дух та історію величого народу.

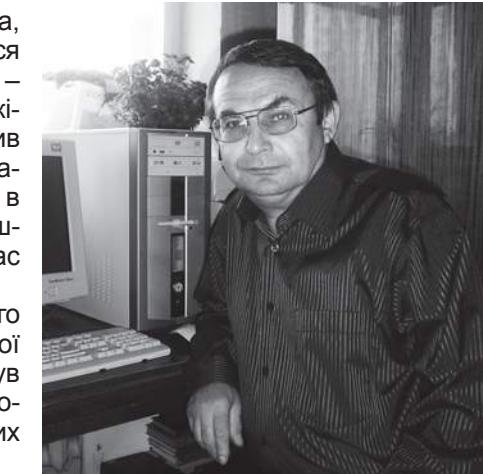
Від голоду – до війни

Загальновідомо, що невелике село Конюшівка нині Липовецького району Вінницької області, в якому 23 квітня 1923 року народився майбутній письменник, стало прототипом талановито зображеного Василем Земляком на сторінках його дилогії Вавилону. Та мало хто навіть із щирих шанувальників творчості видатного прозаїка задумувався над тим, чому його батьки у 1932 році покинули рідну ім'я Конюшівку і перебралися до села Миколаївки Козятинського району Вінниччини. Адже, здавалось б, яка різниця, де відбувати «колгоспну кріпаччину» безправним і безпаспортним селянам?

Як не парадоксально, відповідь на це питання приховується на сторінках добросовісно «перелопаченого» і нещадно понівеченої радянською цензурою роману «Лебедина зграя», де автору все ж вдалося зберегти десятки напівлінатяків на страшний Голодомор 1933 року. Незадовго до нього один із героїв твору – Явтушок Голій – ще встигає вийхати з Вавилону до Зелених Млинів, з гіркотою говорячи своїм землякам: ви тут вимрете з голоду.

Так і родина Ваціків, глава якої був чехом, а його дружина – українкою, втікає до чеської за національним складом Миколаївки, стаючи членами місцевого колгоспу ім. Леніна, що врятує сім'ю від голодної смерті. В цьому контексті спогади В. Земляка (такий псевдонім згодом обере собі Василь Вацік) – «я закінчив з відзнакою чеську семирічку, хоча до п'ятого класу (ми жили тоді в українському селі) по-чеськи не вмів розмовляти» – цілком можуть служити підтвердженням того, що Голодомор був геноцидом, цілеспрямовано організованим злочинним режимом саме проти українського селянства.

У 1940 році випускник середньої школи Василь Вацік вступить до Харківського авіаційного училища. Та приїзд молодого курсанта буквально за лічені дні до початку війни додому, де його хворій матері роблять складну операцію, вчоргове круто змінить долю майбутнього письменника. Вісімнадцятирічний хлопець опиниться на окупованій німецькими

військами території і розпочне свою особисту війну з ворогом.

Досвід партизана згодом стане в пригоді письменнику при написанні цілого циклу творів воєнної тематики – повістей «Гнівний Стратіон», «Підполковник Шиманський», «Ніч без милосердя» та численних оповідань. Однак, обов'язково згадуючи, що під час війни В. Земляк командував окремим кінним партизанським загоном ім. О. Суворова, численні офіційні біографії прозаїка зазвичай і словом не обмовляються, що спочатку цей загін носив ім'я... Івана Богуна. Причому, судячи з усього, партизани вимушенні були відмовитись від занадто «націоналістичного» найменування не з власної волі. Отож є підстава стверджувати, що коли свого часу ім'я Леніна у назві колгоспу врятувало життя родині Ваціків, то генералісимус Суворов, образно кажучи, захистив їх сина Василя.

Втім, незважаючи на шість пущених під укіс загоном В. Земляка (таким був його партизанський псевдонім) ворожих ешелонів, останній з яких під час кровопролитної і запеклої битви за Київ так і не довіз до фронту 9 німецьких «Тигрів», єдиною бойовою відзнакою героя-партизана стали... два поранення, через які він назавжди став непридатним до військової служби.

У подарунок – Голова Чацького

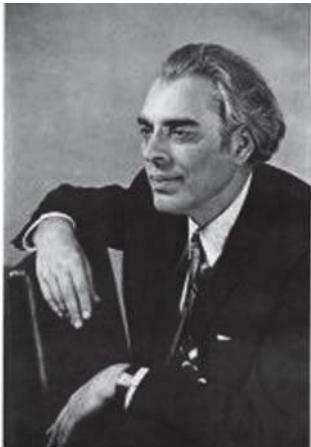
Шлях у велику літературу для Василя Ваціка розпочався 24 травня 1946 року із скромної посади власного кореспондента обласної газети «Радянська Житомирщина» по добре знаному йому з партизанських часів «Ружинському кущу». Втім, до кінця першого для «новоспеченої» журналіста року на газетних шпалтах з'явиться лише шість невеличкіх інформацій за його підписом.

Та, як напишє згодом уже відомий письменник В. Земляк, «у літературі не працюють упісилі: або йдуть далі, або виходять з неї назавжди». Саме керуючись цим принципом, журналіст-початківець не лише ґрунтовно займеться самоосвітою, а й стане студентом-заочником факультету мови і літератури

Бердичівського вчительського інституту.

У липні 1949 року здібного журналіста, який вже встигне добре зарекомендувати себе, призначать завідуючим відділом сільського господарства і В. Вацік уже сам вкотре круто змінить своє життя, вступивши на... перший курс Житомирського сільгоспінституту! В цьому вчинку – суть максималістського характеру В. Земляка, якого не щедрий на марнослав'я і незаслужені похвали Олесь Гончар назве «письменником, котрый віддається праці з таким почуттям, ніби щоразу він пише свій останній твір, пише заповіт».

Відтак можна не дивуватися, що з серпня 1951 року Василь Вацік стає відповідальним секретарем газети «Радянська Житомирщина». Журналістам добре відомо, наскільки ця посада відповідальна не лише за назвою, а й суттю і потребує величезної самовіддачі та працездатності. Отож, для роботи над повістю «Рідна сторона», яка зробила письменника-дебютанта відомим всьому Радянському Союзу, залишалась хіба що ніч. Та, незважаючи на катастрофічний брак часу, автор по декілька разів переписує цілі сторінки та численні епизоди твору, залишаючись вірним своєму творчому кредо: «Ніяка сила не примусить мене зробити, а тим більше видати річ, недосконалість і слабкість якої я вже бачу сам: я можу вмерти з голоду, але не видам безглуздого, необдуманого творіння».

А завершуючи розповідь про житомирський період життя Василя Земляка, гріх не згадати, що найкращою пам'яттю про нього служить... знаменита Голова Чацького – мальовнича скеля над річкою Тетерів. Одна із найвідоміших «візиток» обласного центру свого часу замалим не стала жертвою прагматизму комунальників, які видобували камінь для післявоєнної відбудови міста на кам'янистих річкових схилах. Прикро, що мало хто з житомирян сьогодні знає: лише завдяки сміливим публікаціям В. Ваціка на сторінках «Радянської Житомирщини» (а часи тоді були сталінські) Голову Чацького було врятовано.

високе і низьке. І, мабуть, потрібно бути саме Василем Земляком, щоб без непотрібного пафосу широ і проникливо звернувшись до совісті кожного з нас: «Народе мій! Моя вина не втому, що, маючи можливість померти за тебе, я все ж живу. Вина в іншому: у стражданнях твоїх, у смерті мільйонів, які врятували мені життя».

Зовсім невипадково недремні критики «в цивільному», не розуміючи, але духом відчуваючи підозрілу з їх точки зору суть написаного В. Земляком роману, замінили навіть початкову назву твору, бо, мовляв, «Вавилон» викликає асоціації між так і недобудованою «різноплемінним і різномовним населенням» Вавилона вежею й успішним будівництвом комунізму в СРСР.

Пройде буквально кілька десятиріч і найвищий суддя – час – розставить все по своїх місцях. А, відтак, нам сьогодні залишається хіба що дивуватись прозорливості письменника-поета, відзначаючи у протистоянні гордого духом українського Вавилону і прагматично-приземленого Глинська аж надто сучасні реалії. Втім, вельми прозорими вони були, судячи з усього, і для тих, кого аж ніяк не радував задум В. Земляка завершити трилогію про Вавилон книгою «Веселі Боковеньки». Саме так, за сюжетом твору, іменувалось колись глухе село, до якого новоявлени реформатори врешті-решт приєднали «неперспективний» Вавилон, чия «стара назва вичерпала себе історично й соціально».

Не менш жахала декого й обіцянка В. Земляка після отримання Шевченківської премії за роман «Лебединаграя» (до речі, переведеного на польську, болгарську, чеську, румунську, німецьку, сербську мови!) «пройтися пішки від Києва до Канева, поклонитися Тарасові».

Отож, зрозуміло, чому двічі висунута на здобуття найвищої літературної премії України дилогія В. Земляка була відзначена нею аж за третім разом – вже після смерті 54-річного письменника. Її офіційною причиною визнали помилку медиків, які, мовляв, лікували не ту хворобу. Втім, Олександр Сизоненко вже за часів української незалежності проведе трагічну паралель між наглою смертю прямо в поїзді луганського письменника Тараса Рибаса, який перед від'їздом з Києва вечеряв з Василем Земляком, та несподіваною кончиною автора «Лебединої зграї».

Втім, це не більш, як припущення, хоча цілком ймовірне. Адже звернення письменника, яким він завершує свою «Лебедину зграю», і нині залишається таким же актуальним, як і тоді, коли писались ці рядки: «Народе мій! Я вірю й до скону віритиму в твою невмирішість і буду щасливим з того, якщо ця віра побільшає в інших, у тих, хто прочитає мій твір не злоство й чесно, з чистим сумлінням».

Селянська країна духу

Ще не одному поколінню читачів доведеться повторно відкривати для себе духовну глибину невищерпних землякових криниць, якими стали для української літератури його романи «Лебединаграя» і «Зелені Млини». Зображення на їх сторінках селянська країна, як ні в кого до Земляка, відображає багатовимірність і неоднозначність народу трударів, мрійників, мудреців, у душах яких водночас живе

ДАВАЙТЕ ПОЗНАЙОМИМОСЬ

Славова Олена Леонардівна

Народилася у Житомирі. Закінчила Одеське державне художнє училище ім. М. Грекова.

Педагоги з фаху – В. Патров і В. Трасков. Крім того має дві вищі освіти.

Член Національної спілки художників України (НСХУ) з 2005 року.

Олена Славова брала участь у таких виставках:

1994 рік – Всеукраїнська художня виставка;
1996 рік – Всеукраїнська художня виставка «Осінь-96»;
1998 рік – Всеукраїнська художня виставка, присвячена 60-ти річчю НСХУ;
1999 рік – Всеукраїнська художня виставка;
1999 рік – Всеукраїнська художня осіння виставка Триенале «Скульптура 1999»;
2000 рік – Всеукраїнська художня виставка до 2000-річчя Різдва Христового;
2002 рік – Всеукраїнська художня виставка;
2005 рік – перша персональна виставка (м. Житомир);
2006 рік – персональна виставка у представництві ООН в Україні (м. Київ);
2008 рік – персональна виставка «Музика Вагнера» у будинку вчених (м. Київ);
2009 рік – ювілейна персональна виставка «Доньки і батька» (м. Житомир);
2010 рік – персональна виставка в Одесі;
2011 рік – спільна виставка зі скульптором Л.С. Славовим «Відчуття прекрасного»;
2013 рік – участь у симпозіумі-планері художників Європи у м. Фленсбург (Німеччина);
2014 рік – персональна виставка «Просто так» у Житомирській обласній універсальній науковій бібліотеці ім. Олега Ольжича

Висока проба справжності

(кілька штрихів до непарафного портрета митця)

Банально, але факт, щоб говорити про художника, необхідно бачити його роботи. У випадку ж із Оленою Славовою все навпаки вийшло. Спочатку довелося спостерігати за пані Оленою, власне, не стільки за самою нею, скільки за тими величними дійствами, котрі вона влаштовувала в рамках культурно-мистецьких та благодійних акцій щодо збору коштів для допомоги воїнам АТО, недарма ж нагороди від Міністерства оборони України має, допомоги онкохворим дітям, та інших велелюдних акцій (майстер-класи, малюнки на асфальті, арт-терапія в лікарнях тощо), неодмінними учасниками яких були вихованці її дітища – Молодіжної громадської організації «АРТ-Село». Чого лише вартий без перевільнення грандіозний благодійний мистецький проект «Обереги українського постмодерну», організатором і натхненником якого саме Олена Славова була. Можна лише захоплюватися з того, як ця тендітна мила жінка справляється з тим розбурханим вуликом, набитим поза всякими сумнівами творчими особистостями. За її тихими, але розбірливими командами в одну мить той абсолютний, здавалося б, хаос раптом на очах перетворювався на цілком впорядковану систему з чітко визначеними ролями кожної бджілки-трудівниці.

Взагалі, в її дійствах, інакше годі всі ті містерії назвати, завжди вражає якийсь напрочуд спокійний і врівноважений лад. Хоча іноді скидається на те, що вся та яскрава феєрія до йоти прописана сцена-

ристами високого класу, а в її втіленні задіяні десятки високопрофесійних виконавців. Аж ні... Весь той огром воля пані Олени з невеличкою командою однодумців рухає.

Бачить Бог, що й виключно організаторського таланту такого штибу гиншій людині з лихвою хватило б задля власної гордості. Але ж у випадку з О. Сла-

вовою – це лише одна з іпостасей її на диво обдарованої натури...

Звісно ж, кожен митець має змогу заховатися від світу в башті із слонової кості, відгородитися від проблем надмір суєтного часу таким собі власноруч створеним декоративним полотнищем з майстерною іноді імітацією живого буття. І нічого поганого в тій своєрідній втечі не було б, але не слід забувати, що «найжахливіші місця в пеклі приготовлені для тих, хто в часи глобальних моральних зламів зберігав нейтралітет» (Данте Аліг'єрі). Такось, О. Славова завжди в гущі подій перебуває – це людина чіткої позиції й активної дії. Разом із тим, чи не найголовнішим для себе завданням пані Олена, як істинний митець, вважає збереження власного світу, тільки не будь-якою ціною, а здоровим компромісом між тимчасовим і непроминальним. Хай і бувають втрати на цьому довгому шляху до себе. Але про жодну втечу в примарний світ уяви, а тим паче у ту жадану для багатьох вежу мова не ведеться. Постійне, хай і мимовільне змагання, а чи й невидиме протистояння вічного із сьогоденням вирішується простою в принципі установкою: так сьогодні працювати, ніби вічність нишком через твоє плече зазирає. Саме, тому, певне, вся діяльність Олени Славової просякнута високим духом відповідальності.

І ще таке. Мені завжди імпонували люди слова. Ні, не ті господарі свого слова, які з легкістю можуть його дати і без особливого труда назад забрати, а саме ті, хто, давши слово, обов'язково дотримаються його. Такось, О. Славова якраз і належить до тієї рідкісної породи обов'язкових людей, котрі неодмінно виконують обіцянє. Річ і взагалі в нашему житті нечаста, а в середовищі хламу (художників, літераторів, артистів, музикантів – богеми, словом) –увіч унікальна. Маємо констатувати, що пані Олена над-

звичайно надійна й обов'язкова людина...

А потім були картини... І не тільки, адже О. Славова факультети живопису і скульптури успішно закінчила. Можливо, й тому в творчості пані Олени так майстерно об'єм і колір поєднуються, а мова пластики органічно в прийомах живопису переходить. Адже вона в постійному творчому пошуку перебуває, без утоми свій власний авторський стиль вдосконалюючи. Той неспокій просто за визначенням на нове, оригінальне і неповторне приречений. Зовсім не випадково О. Славову так сильно царина людських емоцій переймає, певне, звідси й любов до світу акварельних плям, до химерного поєднання кольору і настрою...

Коли з-поміж безлічі виставлених на огляд художніх робіт, твій погляд раптом вихоплює саме ту, в яку митцем душу й серце вкладено – чи це не найвірніша прикмета таланту, глибокого і непересічного? Ось так непомітно ти потрапляєш у солодкий полон, бо твоє серце беззастережно підпадає під чарівний вплив не стільки видимого зображення, скільки невидимого, але такого зримого магнетизму справжності, що тільки диву лишається даватися з тієї солодкої і щемної водночас облоги. Як тут не згадати пронизливих слів Спасителя: «Візьміть ви на себе ярмо Моє... Бож ярмо Моє любе, а тягар Мій легкий!» (Мт. 11.30). І ніякого святотатства тут немає, адже і в першому, і в другому випадках найперше мова про душу ведеться. Особливо, коли душа та вщерть добром і любов'ю переповнена. «Здається цій вродливій жінці абсолютно незнайоме руйнуюче відчуття гніву або злості – така всеценська доброта випромінюється з її полотен, різних за стилем і за художніми засобами...», – зауважив якось Георгій Мокрицький. І ми цілком погодимося з ним. Бо таки «немає ніякої загадки таланту, а є вічна загадка любові...» (Григорій Тютюнник).

Григорій Цимбалюк

НАШІ ЮВІЛЕЙ

Житомирській обласній організації
Національної спілки письменників України – 50!

Михайло ПАСІЧНИК
голова Житомирської обласної організації
Національної спілки письменників України

ТРИЄДИНА СВІТОЧАМИ

2 жовтня 1965 року сталася знакова подія в культурницькому житті Житомира: тут була створена обласна організація Спілки письменників України. Одразу ж і завважу: вона була першою офіційно зареєстрованою творчою спілкою нашого краю, бо ні Спілки художників, ні Спілки архітекторів, ні Товариства музичного, ні Товариства театрального не було. Воістину – першим було Слово! І на Житомирщині – теж!

Для створення обласної філії СПУ – так вона спочатку називалася – тут уже були поважні літературні традиції та сприятливі передумови. Варто лише пригадати імена Лесі Українки, Івана Огієнка, Максима Рильського, Василя Земляка, аби переконатися: високих талантів тут ніколи не бракувало.

А осінь 1965 року уже окреслила на всеукраїнському овіді ще три справжні золоті постаті нашого Полісся, персоніфіковані іменами Бориса Тена, Михайла Клименка та Євгена Концевича.

Це був Божий знак: вони були званими, вони стали першими, і не випадково їх було троє, і не випадково вони були в усьому різні, і не випадково вони були однаковими лише в одному – великій любові до України...

Подивіться, як потурбувалося провидіння про цю разоч尤 різницю і не менш разоч尤 однаковість: Борис Тен був талановитим, а згодом став і видатним перекладачем; Євген Концевич був класичним новелістом, а Михайло Клименко – оригінальним поетом-ліриком. Вони працювали в різних літературних жанрах, маючи одну чітку громадянську позицію, яка висіла над серцем кожного не як прикраса чи відзнака, а як мішень. Можна лише подивуватися, що їх неблагонадійність – Борис Тен (Микола Васильович Хомичевський) мав церковно-релігійне походження, Євген Концевич ще замолоду зажив слави так званого українського буржуазного націоналіста, а Михайла Клименка кагебісти обставляли двома рядами стукачів і негідників за його високу непартійність літератури, вільновисловлювання і поширення творів Василя Симоненка, Василя Голобородька, Ліни Коценко у рукописах...

Бориса Тена чекісти називали «попом», Клименка – декадентом і співцем листочків-квіточок, а про Концевича навіть афоризм цинічний придумали: «Коли б він не лежав, ми б його посадили»...

Та оскільки ініціатива створення письменницької організації в Житомирі належала обкомові партії (персонально секретареві з ідеології Чорнобривцевій), то обласне управління КДБ погодилося з проектом, що по суті вибудовувався на цих трьох іменах. Навпаки – вони були зацікавлені в додаткових інструментах впливу на цих «писак» (термін взято в лапки), адже створення письменницької організації передбачало і створення в ній первинної партійної організації. Та й

взагалі обласна спілка письменників задумувалася партійними бонзами як такий собі ідеологічний підрозділ обкому на громадських засадах.

Згодом про цей задум гостро висловився Євген Васильович:

«Річ у тім, що тоді серед правлячих комуністичних босів різного калібру поширилася дуже заразна пошестя – не відаючи справжнього смаку письменницького хліба, кожен з них пнувся будь-якою ціною стати письменником, у гіршому разі – хазяїном якщо не знаменої футбольної команди, то хоча б якої-небудь письменницької організації. І ось одна житомирська обкомівська дама зі шкури дряпалась, аби й собі при обкомі мати таку престижну цяцьку. Для того, щоб офіційно проголосити обласну письменницьку філію СПУ, необхідно було тоді мати хоч би з десяток її членів, а житомирська земля, як на зло, щось не дуже переймалася тою бідою: з аборигенів народила всього за два, за три члени СПУ»...

Отож на Житомирщину було запрошено письменників з інших регіонів України з наданням усім без

винятку ключів від нових квартир.

Так до Житомира потрапили Володимир Канівець із Риги, Михайло Миценко з Харкова, Євген Куртяк зі Львова, Микола Колесник з Луганщини, Василь Фольварочний з Чернівців, Борис Янчук із Вінниці та інші.

Хочу одразу сказати, що ми гідно вшановуємо пам'ять основоположників нашого письменницького коша. У різні роки вийшли книги спогадів: про Бориса Тена – «Жадань і задумів неспокій», упорядник Анатолій Журавський, про Михайла Клименка – «Лицар синіх очей весни», упорядкував до 80-річчя поета ваш слуга покірний; про Євгена Концевича – «Лицар нескореного духу», упорядкував Григорій Цимбалюк.

Багато письменників Житомирщини стали лауреатами імені наших світочів, адже організація з ініціативи Василя Дацюка є засновником премії імені Бориса Тена і Михайла Клименка, а Григорій Цимбалюк доклав чимало зусиль до того, щоб премія імені Євгена Концевича стала міжнародною.

Першим головою обласної письменницької організації став Володимир Канівець.

Та повернемося до початків. Отже, 2 жовтня 1965 року установчі збори відбулися й організація була належним чином узаконена. Її першим головою було обрано (призначено) Володимира Канівця, хоча логічно очільником письменників Житомирщини мав стати все-таки абориген – або Михайло Клименко, або ж Борис Тен. Але оскільки ініціатива створення організації йшла від обкуму партії, то й голова спілки добиралася за партійним принципом: Володимир Канівець уже повним ходом реалізовував свою Ленініану, а в той час принцип соціалістичного реалізму був чи не єдиним у літературному процесі. За серію книг про Ульянова-Леніна та членів його родини Канівець був удостоєний Державної премії України імені Тараса Шевченка, що сьогодні видається святотатством і даниною викривленому часу епохи так званого розвинутого соціалізму.

Проте розглядати творчість Володимира Канівця варто не лише в рамках його політично-авангардних амбіцій в літературі, а дещо ширше: цей письменник був ще й вдатним драматургом, автором кількох п'єс, які з успіхом йшли на сценах Житомирського обласного музично-драматичного театру та інших театрів України. У вісімдесятих роках це були п'єси «Мама збирається заміж», «Віддавали батька в прийми» та інші.

Варто відзначити і його велиki організаторські здібності. Завжди поміркований, розважливий, органічно вмонтований, так би мовити, у ту систему, Володимир Канівець мав велиki можливості допомагати письменникам, а ще частіше рятувати їх від наїздів спецслужб, партійних функціонерів, ділків від літератури.

Так, коли постало питання про виключення «націоналіста» Євгена Концевича зі спілки письменників за його громадську позицію, котра не вписувалася в принципи інтернаціоналізму й радянської ідеології, то цього не сталося в тому числі й завдяки зусиллям Канівця.

Не буду замовчувати й того, що письменники мали тоді велиki можливості для реалізації кожен свого таланту в матеріальному плані: їм видавалися безкоштовні путівки у будинки творчості усього Радянського Союзу, вони могли поїхати у творчі відрядження в Адигею, наприклад, чи в Смоленськ, з яки-

ми Житомирщина мала побратимські стосунки, активно діяло Житомирське відділення Бюро пропаганди художньої літератури, яке очолював Михайло Марголін, і письменники мали змогу робити сто платних виступів на рік де б то не було – чи в межах, чи поза межами області.

Щороку письменницька організація поповнювалася новими членами – уже нашими земляками. Ними стали уродженець Ємільчинського району Данило Окійченко, Олевського – Микола Курильчук, житомирянка Марія Павленко та Валентин Грабовський. На 1977 рік, час моєго вступу до СПУ, організація нараховувала 17 чоловік.

Наприкінці вісімдесятих років Володимира Канівця запрошують на роботу до центрального апарату Спілки письменників України, він стає відповідальним її секретарем, а його місце посів на той час теж заангажований і певною мірою сформований партійними структурами Олексій Опанасюк – колишній комсомольський секретар, інструктор обкуму партії, автор історично-патріотичних книг «Копище», «Четверо вийшли в дорогу», книжки про Ніну Сосніну та інших.

Отже, організація продовжила традицію напівобрannя, напівпризначення голови, бо тодішній секретар обкуму партії з ідеології Валентин Острожинський персонально опікувався нашою письменницькою спілкою як одним з ідеологічних підрозділів одно- партійної системи і кандидатура на пост очільника організації визначалася саме в його кабінеті.

Олексій Опанасюк керував нею понад двадцять років і йому було чи не найважче, адже з партійного функціонера і тенденційного письменника-історика він еволюціонувався у письменника – патріота України, а згодом і в письменника-націоналіста, видавши своєчасні і популярні в певних колах книги «Зникали у відомому напрямку», «Іван Огієнко та Брусилів з його окрасами», «Січ Тараса Бульби в Олевську».

Завдяки Опанасюкові ми маємо очищене від ідеологічного бруду високе ім'я Івана Огієнка – Митрополита Іларіона, маємо Всеукраїнську премію його імені, маємо садибу-музей Максима Рильського в його рідній Романівці, маємо щорічне літературно-мистецьке свято «Романівська весна», маємо ще одне визначне свято «Лесині джерела» у Новогроді- Волинському – батьківщині Лесі Українки.

А ще Олексій Опанасюк був ініціатором створення літературно-мистецького і громадсько-політичного журналу «Косень», презентація первого номера якого відбулася 27 грудня 1999 року у видавництві «Полісся».

«Підтвердженням авторитету обласної організації Спілки письменників України, – пише у своїй публіцистичній розвідці «Перед касаційним судом майбутнього» Михайло Лєцкін, – є і те, що саме з надр письменницького осередку на Житомирщині пізніше зродилися й осередки Народного руху України, Конгресу української інтелігенції, товариства Івана Огієнка, «Просвіти» імені Тараса Шевченка (її тривалий час очолював письменник Анатолій Журавський), товариств книголюбів, пам'яток історії та культури, фондів культури, Миру тощо, товариств національних меншин – поляків (його багато років очолював поет Валентин Грабовський), євреїв...».

Проте скільки б і яких організаційних заходів не відбувалося у стінах спілки, все ж першочерговою в її діяльності була все-таки література, твори, написані авторами Житомирщини.

У сімдесятіх роках одним з аксакалів нашого гурту був Касян Гранат, автор цікавих і потрібних книг про Лесю Українку, членом спілки став у сімдесят років, приблизно у такому ж віці став письменником діяч світової літератури Рабіндранат Тагор; тактовним і науково-виваженим у трактуванні літературних явищ був і є критик та літературознавець Микола Скорський, щойно йому виповнилося дев'яносто п'ять років; активно працював і працює у жанрах новелістики та романістики Микола Ярмолюк, йому пішов вісімдесят четвертий рік, але й у ці літа видав потужну публіцистичну книгу «Що було, що є і що буде»; живим захистом усього людського став свого часу Михайло Степанюк, видавши книги «Пульс» і «Живий захист», оскільки й працював начальником підприємства «Живий захист залізниці» у Бердичеві; проблемами людської моралі й честі переймалася у своїх творах посестра Євгена Концевича, яка мала схожу з ним долю, Зоя Милашевська; високою естетикою дихала поезія Петра Омельченка; справжніми «карбами на граніті» були класичні вірші Володимира Козака; героїкою і символікою звершень українського народу дихали оповідання й повісті Павла Шпіти; публіцистичні вірші на високому регистрі національних почуттів творив Олександр Швед; справжнім кумиром ровесників був мобільний Олександр Рихлюк; таємничим менестрелем і мандрівним дяком сучасносної української літератури (характеристика Володимира Даниленка) запам'ятався усім Юрко Гудзь; різностороннім і різноманітним у творчості був передчасно померлий Анатолій Журавський – його книга про Остапа Вишню та фільм, відзнятий за його сценарієм про видатного українського гумориста набули широкої популярності у читачів та глядачів. Варто лише сказати, що той фільм транслювався по телебаченню до десяти разів.

При письменницькій організації діяло потужне обласне літературне об'єднання, яким у різні періоди керували Володимир Козак, Михайло Сич, з 1979 по 1985 рік – я, після 1985 року – Валентин Грабовський, згодом літературне об'єднання трансформувалося у літературну студію імені Михайла Клименка при видавництві «Полісся» і ним керували Марія Павленко та Світлана Штатська.

Починаючи з 1987 чи не щороку організація повноважалася новими членами – дитячий письменник Микола Яненко (1987), поет Ігор Ліберда (1988), прозаїк Микола Зіновчук (1989), прозаїк Анатолій Шевчук, поет і перекладач Анатолій Сірик (1990), поет Григорій Столярчук, поет Валентин Мисько, прозаїк Геннадій Шкляр, гуморист і сатирик Василь Дацюк, дитячий письменник Віктор Васильчук (1994), поетеса Галина Цепкова (1997), дитячий письменник Георгій Хіміч, поет Іван Редчиць (1998), поет і публіцист, перекладач Mixa Козимиренко, поет і прозаїк Василь Сташук (1999), поет і перекладач Василь Головецький, поет і перекладач Андрій Савенець, прозаїк Олександр Кулеш (2000), дитяча письменниця Марія Пономаренко (2001), поет і прозаїк Василь Врублевський (2003), поет Борис Остапенко, поетки Вероніка Кавун та Ніна Талько-Петрук (2004), прозаїк Григорій Цимбалюк, поет і прозаїк Василь Яр (Ярмолюк) (2005), прозаїк-документаліст Іван Савчук, поет, прозаїк, бард Володимир Шинкарук, поет Іван Сльота, поет, прозаїк і перекладач Володимир Савченко, поет Михайло Полюга (2006), зовсім нещодавно наш колектив поповнили прозаїк Олександр Кухарчук, поет Юрій Кондратюк, поетеса Світлана

Штатська, поетеса Марія Хіміч, поет Анатолій Клюсіко.

Не судилося стати членом письменницької організації талановитому поетові-фронтовику Михтодю Волинцю з Коростишева. За «кримінальну» любов до України, як пише вже згаданий Михайло Лецкін, яку вимрівав не сталінською, а самостійною, одержав 15 років таборів нездовго до демобілізації, організувавши в армії «Спілку української молоді», відсидів десять років... Свою першу книжку видрукував лише у 1999 році, а нині здійснив справжній творчий подвиг: видав десятитомне видання спогадів про своє нелегке життя, за яке був удостоєний Всеукраїнської премії імені Івана Огієнка.

Подібна життєва і творча доля спіткала Олександра Курінного, про творчість якого прихильно відгукавався Максим Рильський, та Юрія Залету, який, шукаючи притулку від політичних переслідувань, прибився з Донбасу на діякий час до одного з прижитомирських сіл...

З 2004 по 2007 рік обласну письменницьку організацію очолював Василь Врублевський. Рік першої української революції, яку назвали «помаранчевою», теж позначився на діяльності поліського підрозділу Національної спілки письменників України. З'явилось багато творів громадянськогозвучання («Хроніка оранжевої революції» Анатолія Клюска та «Дніпроревучі голоси» Михайла Пасічника, наприклад), окремі твори патріотичногозвучання Василя Сташука, Григорія Цимбалюка, Василя Дацюка друкувалися на сторінках газет «Літературна Україна» та «Українська літературна газета». Безкомпромісним і сміливим публіцистом проявив себе на посту редактора газети «Вільне слово» Василь Врублевський.

Оскільки я згадав пресу, то одразу хочу сказати, що ми плідно співпрацюємо з нею як на обласному, так і на Всеукраїнському рівні. Письменники – члени нашої письменницької організації – працюють на обласному телебаченні (Василь Головецький і Володимир Савченко), редактором «Української літературної газети» є виходець з Житомирщини Михайло Сидоржевський, він же і голова НСПУ; отже, ми в постійному контакті не лише як партнери, а й як друзі-земляки. Ділові і творчі стосунки налагоджені також з редакцією обласної газети «Житомирщина». І хоча там серйозний якісний відбір текстів, більшість членів нашої організації друкують на сторінках цієї газети свої твори.

Напередодні нашого ювілею я особисто зробив разом з обласним радіо майже тридцять інтерв'ю з письменниками-колегами, ці ефірні матеріали знайшли гарні відгуки радіослухачів. Звучало багато побажань практикувати такі формати літературної освіти і надалі.

Сьогодні в центрі усієї нашої організаційної роботи стоїть письменник з його насамперед творчими і видавничими проблемами без озирання на партійну, національну та конфесійну принадлежність, за останні п'ять-сім років ми налагодили процес довидавничої підготовки рукописів, маючи у штаті ЖОО НСПУ таку сумлінну і професійну людину як Поляновська Валентина Павлівна. На жаль, відбулося скорочення штату і вона звільнена з посади, яка надзвичайно потрібна спілці.

На сьогоднішню ювілейну повірку вийшло нас набагато менше, ніж могло вийти. Не так давно пішли від нас Іван Савчук, Геннадій Шкляр, Олексій Опанасюк, Євген Концевич, Михайло Сич, Валентин

Мисько, Ніна Комашня, Володимир Шинкарук, Іван Сльота, Василь Яр, Анатолій Шевчук.

На сьогодні нас двадцять сім. І через те, що кожна повірка передбачає поіменне озвучення прізвищ, роблю це з великом задоволенням.

Васильчук Віктор Борисович – прозаїк, дитячий письменник, публіцист, головний редактор газети «Вечірній Коростень», автор Всеукраїнського літературно-мистецького свята «Просто на Покрову», засновник літературної премії імені Василя Юхимовича. Лауреат багатьох літературних премій, у тому числі й Всеукраїнської – імені Івана Огієнка, найсвіжіша відзнака – третя позиція у номінації «Дитяча драматургія» Корнійчуковської премії.

Брублевський Василь Марцельович – прозаїк, поет, драматург, перекладач, директор обласної наукової бібліотеки, відомий в Україні як засновник чи не першого на Житомирщині літературного журналу «Авеж!», лауреат літературної премії імені Бориса Тена. У 2010 році доклав максимум зусиль як начальник управління культури і туризму обласної держадміністрації до того, щоб Міжнародне літературно-мистецьке свято «В сімі вольній, новій» пройшло на Житомирщині якнайкраще і це нам усім разом вдалося.

Дацюк Василь Лаврентійович – поет-сатирик, дитячий письменник, перекладач, наша організація завдачує йому за створення премій імені Михайла Клименка, імені Бориса Тена, імені Василя Земляка, «Дідусява казка», а також премії «Рідна мова». Ось уже п'ять років ми називаємо лауреатів цих премій, а їх фундатори справно забезпечують монетарну складову слова «премія».

Зіновчук Микола Миколайович – прозаїк, дитячий письменник, лауреат літературних премій імені Василя Земляка та «Дідусява казка».

Кавун Вероніка Олексіївна – поетеса, одна з наймолодших у нашій організації, живе і працює в США.

Кондратюк Юрій Павлович – поет, директор обласного будинку народної творчості, щойно прийнятий до лав НСПУ, тому всі відзнаки і премії у нього ще попереду.

Кухарчук Олександр Федорович – прозаїк, за один рік став і членом НСПУ, і лауреатом Всеукраїнської премії імені Івана Огієнка, автор національних бестселерів історичного змісту.

Клюско Анатолій Олександрович – поет, власник книжкового магазину в Новограді-Волинському, рядовий останнього призову НСПУ.

Остапенко Борис Васильович – поет, лауреат літературних премій імені Івана Огієнка та Михайла Клименка, патріот України, дисидент радянських часів, чиї твори не вдавалися протягом кількох десятиліть завдяки службам КДБ.

Павленко Марія Григорівна – поетеса, лауреат літературних премій імені Івана Огієнка, імені Михайла Климента, імені Лесі Українки обласного відділення фонду «Культура», ветеран НСПУ.

Пасічник Михайло Павлович – ваш слуга, голова обласної організації Національної спілки письменників України, автор багатьох книг поезії, відзнак не називаю, але вони є.

Полюга Михайло Юрійович – поет, прозаїк, пише російською мовою.

Пономаренко Марія Антонівна – дитяча письменниця, лауреат Всеукраїнської премії імені Лесі Українки, автор понад ста п'ятдесяти видань для дітей!

Редчиць Іван Юхимович – поет, лауреат літературної премії імені Михайла Клименка.

Савенець Андрій Миколайович – поет, критик, літературознавець, перекладач, дослідник перекладу, ще один представник нашої письменницької діаспори у Польщі.

Савченко Володимир Захарович – поет, прозаїк, драматург, перекладач, Заслужений артист України, телевізійний журналіст, театральний педагог, «Честь і слава Житомирщини», лауреат літературних премій імені Василя Земляка, імені Івана Огієнка, Василя Юхимовича та інших відзнак за творчість. Це за його активної участі ми маємо прямий доступ до телевізу у форматах передач «Тетерів», «Видатні земляки» тощо.

Сірик Анатолій Силович – поет, перекладач прозаїк, есеїст, заступник голови ЖКОО НСПУ, лауреат літературних премій імені Володимира Свідзінського, імені Бориса Тена, премії «Рідна мова» та інших. Працює також у краєзнавчій царині, написав і оприлюднив двотомник «Чуднів на бистрині історії».

Скорський Микола Андрійович – критик, літературознавець, найстарший член нашої організації – у серпні йому виповнилося 95, лауреат премії імені Івана Огієнка, імені Василя Земляка та інших нагород.

Сташук Василь Федорович – поет, прозаїк, сатирик, лауреат літературних премій імені Михайла Клименка, Івана Огієнка, Василя Земляка, голова Огієнківського товариства у Брусилові, громадський діяч і патріот України.

Талько-Петruk Ніна Василівна – поетеса, працівник культури Лесиного краю, лауреат премії імені Василя Земляка, авторка талановитих віршів і цікавих етнографічних розвідок.

Хімич Марія Петрівна – поетеса, прозаїк, яскраво і промовисто дебютувала на Всеукраїнському рівні, лауреат багатьох молодіжних премій, представник нашої письменницької діаспори в Канаді.

Цепкова Галина Василівна – поетеса, живе у Коростені, лауреат літературної премії імені Михайла Клименка та Василя Юхимовича.

Цимбалюк Григорій Миколайович – прозаїк, активний громадський діяч, лауреат кількох літературних премій, престижної нагороди «Золота фортуна», учасник АТО, автор багатьох книг і публікацій у Всеукраїнській літературній періодиці.

Штатська Світлана Миколаївна – поетеса, дитяча письменниця, директор департаменту сім'ї, молоді та спорту облдержадміністрації, лауреат кількох літературних премій.

Яненко Микола Михайлович – прозаїк, дитячий письменник, лауреат літературних премій імені Лесі Українки, Миколи Трублаїні, Василя Земляка та «Дідусява казка».

Ярмолюк Микола Якович – відомий український прозаїк, лауреат премій імені Івана Огієнка, імені Василя Земляка, неодноразовий переможець конкурсу «Краща книга року», автор багатьох книг прози і публіцистики.

Зі славним ювілеєм вас, шановні колеги!

Редакція журналу «Світло спілкування» приєднується до ювілейних привітань і щиро зичить письменникам Житомирщини нових творчих набутків.

ЧИТАЄМО ЛИСТИ

Олена Красновська
Подорож

Кожному з нас свою присутність Бог показує через якийсь невеликий знак. Нам лише потрібно бути більш уважними до всього, що відбувається з нами.

Поділюся і я тим, як у своєму житті наяву відчула Божу присутність. Це було 16 років тому. Я із групою прочан Кам'янообрідської парафії відправилась у паломництво в Польщу, де мала відбутися зустріч з Папою Римським Іоаном-Павлом II.

Повернувшись із подорожі, я занотувала свої враження в зошит. Минав час, буденне життя своїм тором ішло. Про той аркуш паперу я геть забула. Але якось сама собою дивна «випадковість» трапилася зі мною. Того пам'ятного для мене дня я на обійсті своїх батьків була і в літню кухню чомусь заглянула, а там мій тато якраз готовувався розпалювати піч. Аж дивлюся, лежить той самий зошит, в якому я колись писала про ту визначну подію. Ця чернетка була так би мовити «на підході в піч». Я, звичайно, її забрала. Моєму здивуванню не було

меж, що вона не згоріла. І я вважаю, що те невеличке чудо не могло без Божої присутності статися.

А тепер про подорож, яку я занотувала 16 років тому.

«Хочу поділитися своїми враженнями і почуттями щодо поїздки на зустріч з Папою Римським Іоаном-Павлом II, яка відбувалася в м. Старий Сонж у Польщі влітку 1999 року.

Не дивлячись на погоду (а в цей день було похмуро і мрячив невеликий дощ), нескінченний потік людей наближався до місця зустрічі. Люди були різного віку, від найменших діточок у візках до похилих. Мене здивувала і разом з тим насторожила така кількість людей, як це має бути Літургія Слова Божого просто так під відкритим небом? Коли наша група прибула у відвідений для нас сектор, мене все більше захоплювала цікавість, а що буде далі? Адже я ніколи не була присутня на таких величних по значимості і таких масштабних по кількості людей заходах. А далі прибув кортеж з Його Святістю Іоаном-Павлом II. До речі, хмари на небі почали розходитися і вияснилося сонце. У всіх був піднесений настрій. Почалося Богослужіння. І тут я зрозуміла, як це гарно і чудово просто так молитися під відкритим небом. У кожній людині є жива частинка Бога. І коли така багатомільйонна аудиторія молилася «Отче наш» і возносила хвалу Господу «Алілуя», то я вірю в завтрашній день.

Дякую Господу Богу Всемогутньому за дар життя, за любов і ласку, якими він наділяє кожного з нас. Дякую настоятелю парафії отцю Станіславу Фіруту за гарний, спланований відпочинок. Дякую своїм батькам, особливо своїй мамі, яка погодилась доглядати моїх дітей на час моєї відсутності.»

Божих нам благословінь!

Вересень 2015

Сергій Шкарлінський
Мій літній відпочинок у таборі «Карітас»

Усім читачам цього послання привіт і мое шанування! Цього літа мені підзвонив мій давній і вірний товариш (з яким ми підтримуємо тісні дружні стосунки вже 21 рік) Андрій Обшта. І під час нашої дружньої розмови запитав мене: «Друже, чи хотів би ти трохи відпочити і розвіятися у католицькому таборі «Карітас», який знаходитьться в с. Зарічани?» Потім він так коротенько, але по суті розповів, що то таке і як там проводиться час з користю для душі і тіла. Правда, відразу ж повідомив, що то коштуватиме певних фінансових витрат. Цього разу то коштувало 800 грн з чоловіка.

Я тоді нічого конкретного йому не відповів, лише сказав, що добре обмізую цю пропозицію. Бо весь цей рік віддався важким для мене морально, фізично і фінансово. Ми лише домовилися, що невдовзі я маю повідомити про своє рішення.

Зваживши врешті-решт всі «за» і «проти», я таки вирішив поїхати відпочити, а заодно й зустрітися зі своїми друзями Андрієм Обштою, його коханою Наталкою Кудренко, яка приїхала до нього в гості, та Віталієм Городнім. Ми з Наталкою були знайомі тільки заочно. А тут випала нагода зустрітися всім разом і віч-на-віч поспілкуватися... Що ж стосується фінансів, то, як відомо, грошей завжди бракує, а час від часу обстановку змінювати таки потрібно.

Відразу ж, хай і трохи забігаючи наперед, хочу сказати, що мені дуже сподобався мій відпочинок у тому таборі! По-перше, природа. Табір розташовується в дуже мальовничому місці: на березі р. Тетерів, а поруч сосновий ліс. По-друге, там зібралось багато знайомих мені людей, а з багатьма я вже на місці познайомився. Весь персонал табору і волонтери дуже гарно ставилися до всіх нас і всіляко допомагали нам. Ми також намагалися підсобляти один одному чим тільки могли. То була одна велика і дружна сім'я. На перервах між молитвами, заняттями в групах і прийомом їжі ми проводили час у спілкуванні одне з одним, багато жартували. Коли бачили, що комусь ставало сумно, то намагалися жартами підняти настрій, чи просто широко поговорити. Адже в кожного із нас є такі моменти, коли дуже необхідно поговорити з кимось, хто може і вміє тебе вислухати. Тим більше, що ми – люди з обмеженими фізичними можливостями, і хто ж нас краще зможе зrozуміти, як не ті, хто сам у такому ж стані перебуває, хто всі ті проблеми і негаразди не з чуток, а з власного досвіду знає. Адже в кожного з нас життя різне

і фізичні можливості також різні. Ось ми й обмінююся своїм досвідом, досягненнями і поразками. І кожен з нас бере з того щось своє, що, можливо, принесе якусь користь у майбутньому, а то й допоможе розібратися у собі самому.

Заняття в групах – то взагалі дивовижне психологочне розвантаження. І вели їх у нас чудові люди. До речі, куратором моєї групи була сестра Ніколь. Вона мені сподобалася і як монахиня, і як людина. Взагалі ж, монахинь було двоє. Вони приїхали до нас у табір трохи згодом. Одну звали сестра Летиція (вона була більш рухливою і веселою), а другу – сестра Ніколь (ця ж була трохи стриманішою, але не менш веселою). Принаймні, мені так здавалося. Як згодом з'ясувалося, щороку в таборі монахині працюють*. У тих групах люди діляться своїм наболілим, тим, що їх турбує кожного дня, і про що вони не завжди можуть поділитися навіть зі своїми близькими чи рідними. Тож є добра нагода звільнити себе від того важкого душевного тягаря. Навіть велися дискусії, як варто було

би вчинити в тій чи іншій ситуації. І в цьому нам допомагали куратори наших груп.

Звичайно, щодня до нас приїджав священик і проводив богослужіння. Адже на території табору «Карітас» є костел. І то добре. Бо зайвий раз звернутися до Бога в Його домі молитви з проханням пробачити тобі твої гріхи, чи то попросити в Нього здоров'я і благополуччя для своїх рідних, близьких, друзів і всього люду, гадаю, ніколи не буде зайвим для кожного з нас...

*Спільноту супроводжували с. Ніколь і с. Летиція з Конгрегації сестер Божественного Відкупителя, які багато років опікуються спільнотою людей з обмеженими можливостями. (від ред.)

Світло спілкування

Звісно ж, не обійшлося в таборі, як і скрізь водиться, без певних мінусів. Особисто я вважаю, що принаймні для людей на інвалідних візках санвузли мають бути облаштовані душем. Адже після спекотного дня хочеться освіжитися трохи. Для мене дещо проблематично було їхати в інший корпус і там турбувати людей, просячі їх дозволу скористатися душем.

Та все ж плюси переважають. Час від часу сестри проводили цікаві заняття, розважальні програми, а вечорами палили багаття і смажили щось смачненькое на ньому. Співали пісень і розповідали анекdotи або цікаві і смішні історії. Була в тому якась романтика. І кожного вечора ми, хоч і були всі стомлені, та все одно збиралися в нашому так званому кафетерії (який зробили в одній з пустих кімнат), і пили чай, каву. Жартували, сміялися і просто вели бесіди на різні теми.

Харчування в тому таборі було прекрасним. Всі наїдалися, аж дихати було важко. Готували кухарі дуже смачно, як у дома. За що їм окрема подяка за те.

Так що відпочинком у таборі упродовж десяти днів я цілком задоволений. І якщо доживу до на-

ступного року і мене запросять знову в той табір, то я не задумуючись погоджуся. Бо то буде ще одна нагода зустрітися з друзями, сестрами і з користю провести час.

З вдячністю, повагою і найкращими побажаннями Шкарлінський Сергій Віталійович.

Про нас

Доброго дня, шановні носії і творці «Світла спілкування». Щиро дякую за естетичну насолоду Словом. Дуже тішуся кожним випуском журналу. Ним не можна не тішитися, адже це не просто варіативна абетка для мас, у ньому стрічаються покоління думок, цінності простору душі різних людей і пишеться картина нашого рідного світу. Нашиї України. Хай Вам буде не зле у всіх починаннях. Щастя.

З повагою Оксана Геращенко

ПАМ'ЯТЬ СЕРЦЯ

Шевчук Анатолій Олександрович

(06.02.1937 р. – 12.08.2015 р.)

Не зовсім спокійним літнім вечором (поруч пожежа бушувала, ми вибуху на мінних полях остерігалися) сумну звістку Василь Врублевський мені в Артемівськ приніс: кілька годин тому Анатолія Олександровича Шевчука не стало.

Невимовний жаль лещатами серце стиснув – за весь рік свого перебування у війську жодного разу до нього не навідався, а були ж у мене ротації, таки можна було якусь нагоду вигадати... Ото й всього, що частенько по телефону перемовлялися з ним під час моєго перебування вдома, а потім він сам мої дружині Олені телефонував, моєю ж долею цікавився...

Обірвалася, можливо, остання нитка, що пов'язувала мене з тим на диво затишним і неймовірно багатим духовно життям, яке так потужно живилося Концевичною енергетикою. Недарма ж у розмовах з Анатолієм Олександровичем ми так часто Євгена Васильовича загадували.

Катастрофічно звужується коло, на очах біdnє світ...

Втішає лише те, що дещо встигли для А. Шевчука зробити. Зокрема, побачили світ книжки його зібраних творів «Житомирські етюди» (Житомир: ПП «Рута», 2013 р. – 624 с.) і вираного «Теплі спогади в холодний вечір» (К.: «Преса України». 2013. – 336 с.), а ще були численні публікації у «Світлі спілкування», і премія імені Василя Земляка...

Та найголовніше, було шире, змістовне і задушевне спілкування. Цього вже довіку не забути, не відбрати, не затоптати...

Нехай легко долається *та* дорога Вами, дорогий Анатолію Олександровичу, мир душі Вашій і вічний спокій.

Щиро сердно Г. Цимбалюк

Анатолій Шевчук ВОЛИНСЬКІ ПЕЙЗАЖІ КАНЦЕРОВА

Таких людей заведено називати невдатниками. Перебуваючи все життя в провінції, остронь великих культурних осередків, вони з часом відступають у тінь забуття. Ярлик «місцевий художник» уже сам по собі немовби говорить про другорядність, незважаючи на обдарованість та довгу працю на мистецькій ниві. Одному з таких митців і присвячено цю розповідь.

Творчість талановитого пейзажиста Олександра Григоровича Канцерова сьогодні мало кому відома за межами Житомира. Доробок художника лишився поза увагою мистецтвознавців. Камерність його пейзажів не вписувалась у вульгарно-соціологічну атмосферу, яка так довго панувала в нашому житті. Творча спадщина Канцерова досі не зібрана – багато картин розійшлося по приватних колекціях або ж загинуло. Майже повністю втрачені його роботи за 1890-і та 1920-і роки, чимало картин пропало в 1941–1943 роках, коли квартиру вдови художника пограбували фашисти. В Житомирському краєзнавчому музеї зберігається всього 50 його полотен, з яких 44 передала сестра художника Н.Г. Ястржембська; ви-

ставлено ж в експозиції значно менше.

Біографія митця хибує на прикрі прогалини. Забулося багато важливих фактів, ніде не висвітлено петербурзький період його життя, такий важливий для становлення Канцерова як художника. Всього кілька журналістських заміток і фрагментарних спогадів присвячено Канцерову в житомирській пресі та ще в першому виданні Українського Радянського Енциклопедичного Словника про нього вміщено малесеньку біографічну довідку.

Навіть у визначенні місця і дати народження є розбіжності. УРЕС вказує, що народився він 17 серпня 1872 року в Одесі. Інше джерело місцем народження називає місто Грозний. В Одеському архіві запис про реєстрацію його народження відсутній. Натомість у Житомирському архіві знайдено документ від 1 листопада 1921 року з відомостями про працівників художньо-промислового училища, складений його завідувачем Канцеровим, з якого випливає, що художникові на той час був 51 рік. Якщо тут немає якоїсь помилки, то виходить, що народився він 1870 року. Це припущення заслуговує на увагу,

якщо зіставити його з такими фактами: майбутній художник став житомирянином, коли йому минуло п'ять років, а родина Канцерових переїхала до Житомира 1875 року.*

Відставний полковник Григорій Федорович Канцеров мав п'ятеро дітей. Старших синів Павла й Олександра батько віддав на навчання до Київського Володимирського кадетського корпусу, закінчивши який /1890 р./, Олександр два роки перебуває в Петербурзькому Павлівському військовому училищі. В столиці його любов до малювання, що виявилася ще змалку, дістає нові стимули. Юнак відкриває для себе скарби петербурзьких музеїв, відвідує художні виставки. Його не полишає мрія цілком присвятити себе мистецтву.

Ставши офіцером, він служить батальйонним ад'ютантом 125-го Курського піхотного полку. Обов'язки ці необтяжливі, тому весь вільний час він присвячує малюванню. При скромній платні, інколи обмежуючи себе навіть у їжі, не шкодує грошей на фарби, полотна, папір. Військова служба втрачає для нього будь-яку приналежність.

Захворювання на туберкульоз спонукає Канцерова прийняти остаточне рішення. Він подає у відставку. Всупереч волі батьків, 1896 року їде до Петербурга, наміряючись здобути художню освіту. Має при собі тільки альбом з малюнками та трохи грошей.

Художник А.І. Куїнджі професійним зором оглянув роботи. Були вони звичайні – щось проглядало цікаве, свіже, наявні були й властиві початківцю недоліки. Маestro поцікавився, звідки прибулець, який його матеріальний стан. Одразу зауважив змарнілій стан юнака, його часте покашлювання. Скільки вже набачився Куїнджі таких гостей туманного Петербурга, яких приводила сюди та ж сама пристрасть, і скільки з них занапащували тут свою долю! Шкода молодих літ, здоров'я, що, ймовірно, буде підірване нелегким життям у столиці... Куїнджі струшує задуму і радить не покладати надій на Петербург.

Удар був несподіваний і болючий, тим більш для абітурієнта, що захоплювався творчою манeroю майстра і палко прагнув стати його учнем. Проте всі мости позаду були вже спалені. Мрія про навчання лишалася непереборною. Рішуче відмовившись від звичайного аматорства, поставив собі за мету будь-що оволодіти всіма таємницями майстерності. І от у листопаді 1897 року батько Олександра, який уже змирився з синовими намірами, сповіщає дочку Ніну: «Отримав перший лист Сані з Пітера. Він... поселився на проживання у Дмитрієва-Оренбурзького і маює якусь велику картину».

Вчителями Канцерова стали професори Дмитрієв-Оренбурзький та Мате, в яких переймає технічні наунички, прийоми композиції. Але наполегливе навчання раптово переривається хворобою, і це змушує війтіти до Житомира.

Набравшись сил, повертається в Петербург. На цей раз його наставником стає пейзажист Крижицький, який і довершує протягом трьох років творче становлення молодого художника. Заняття в Крижицького особливо імпонували Канцерову, бо той був шанувальником таланту Куїнджі, приятелював із ним і став, урешті, одним з ініціаторів заснування товариства художників імені Куїнджі.

Вперше митець виставляє свої твори в 1897 році,

а вже наступного року його роботи придбала картинна галерея Академії мистецтв. Одержані звання художника, постійно бере участь у петербурзьких і московських виставках. Роботи Канцерова привертають увагу відвідувачів та критиків, репродукуються в ілюстрованих журналах; до нього приходить визнання.

Звичайно, майстерності вдалося досягти не зразу. Так, ранні пейзажі «Стовбур зrzаної берези» /1893 р./ та «Осінь» /1896 р./ ще не визначаються цікавим виконанням. А от в етюді «Черемха цвіте» /1899 р./, де вміло розкрито красу прохолодного ранку, вже видно досконалість.

Умови життя в столиці видалися нелегкі, погіршивши і так слабке здоров'я. У 1899 році помирає батько Канцерова, лишивши сім'ю в матеріальній скруті. Довелося повернутися до Житомира. Оселився в скромному помешканні на вулиці Рудненській, №9 /тепер вул. Короленка; будиночка цього вже немає/. Почав давати уроки малювання. Часто ходив на етюди, зображаючи околиці Житомира. Виставляв нові твори на щорічних виставках товариства акварелістів, членом якого був. За картину «Жовтень» йому присуджують премію імені Куїнджі /1906 р./. Згодом цією ж премією було відзначено пейзажі «Річка Волхов» та «Лісова сторожка». А за картину «Місячна ніч» художника нагороджують золотою медаллю.

Основною його темою стали волинські краєвиди. В 1880-1890 роках у російському живописі практикувався так званий «пейзаж-настрій», і саме традицій цього методу дотримувався Канцеров. Картини природи позначені в нього ліричною емоційністю, вони ніби передають ледь вловимі запахи, нечутні порухи. Довершена форма поєднується з власним сприйняттям натури. Няскравий пейзаж завдяки мистецькому переосмисленню набував особливої принади, що чаравала глядача. В деяких роботах можна помітити намагання оволодіти ефектами світлотіней, притаманними манері Куїнджі /«Річка Горинь», «Лісова Кам'янка»/. Настрій тихої задуми огортає нас із невеликого пейзажу «Місячна ніч». Обсипана снігом розлога яблуня, далі із світлої імлі морозної нічі проглядають дерева, стелячи на снігу тіні, сіється тремтливе місячне сяйво. Кожна деталь доповнює одну одну, а розмаїття приглушених кольорів створює сповнену сумовито-світлого звучання настроєвість. Так само лірично забарвлений й інші пейзажі: оповитий спокоєм будиночок серед осінніх дерев /«Дача над Горинню»/, затишок сонячної галевини /«Заїмка в лісі»/, букет весняних квітів на підвіконні /«Сон»/. В пастелі «На дачі» особливо відчутна висока майстерність. Тут проступає кілька планів споглядання. Спершу впадають у вічі зарослий диким виноградом будинок і стримана теплота осіннього дня. І тільки після цього помічаємо сонячні полиски на встеленій сухим листям землі та гру світлотіней на стіні будинку.

Однією з улюблених тем художника став річковий пейзаж. У пошуках натури здійснив поїздки по Дністру, Горині, Ладозі, Волхову. З Фінляндії привіз також чимало морських етюдів. Змальовувати водний простір було для майстра насолодою. Вдало передавав манливі сплески хвиль, переливи течії.

Впродовж 1910 року художник багато подорожує. Житомирський багатій Михайло Дурилін, надумавши побудувати пам'ятник на могилі свого брата, до-

ручає цю справу Канцерову. Оскільки ж той був не вельми компетентний у такій роботі, Дурилін відряджає його на ознайомлення за кордон. Тоді й побував Канцеров у мюнхенській і дрезденській галереях, відвідав міста Південної Італії, писав пейзажі у Швейцарії. В його доробку з'являється і ряд ялтинських краєвидів, з-поміж яких вирізняються акварелі «Око-лиця Ялти» та «Прибій». Пейзажні мотиви, позначені південною яскравістю, збагатили діапазон творчих можливостей митця.

Заняття живописом не давало достатніх засобів до існування. Доводилося шукати побічного заробітку. До революції Канцеров викладав у «професійних жіночих рукодільних класах» Л.Й. Лонткевич та у «власних класах малювання» В.І. Яншинова.

У травні 1919 року Канцерова обирають головою Житомирської спілки художників. Він очолив новостворене художньо-промислове училище, даючи тут уроки малювання, пластичної анатомії, теорії перспективи, нарисної геометрії. Був також співробітником секції підвідділу мистецтв при народсвіті. Згодом викладав на вечірніх робітничих курсах, керував образотворчою студією. На цю пору вже спостерігається певний спад його творчої енергії. Далися візаки напружена робота, підірване здоров'я, недотдання. Через це ми знаємо небагато робіт, створених у 20-і роки, не кажучи вже про пізніші часи. В 1935-36 роках Канцеров виконав на замовлення місцевого музею ряд картин, присвячених історії геології. Вони дуже точні з наукового боку; про мистецький рівень говорити не доводиться, та цього від художника і не вимагалося.

Володів він ще й майстерністю графіка, гравера, декориста. В пореволюційну добу оздоблював інтер'єри житомирського театру по вулиці Пушкінській, робив декорації, оформлення казки для дітей, буквар та педагогічний журнал «Світесь», що короткий час випускався в Житомирі. Лишилося після нього й багато гравюр.

Починаючи з 1924 року і до кінця життя Канцеров працював у житомирських школах учителем малювання і креслення. Прищеплював учням розуміння прекрасного і любов до мистецтва. Хоча й відзначався вимогливістю, діти шанували його за товариський характер, тонке почуття гумору, навіть за деякі дивацтва. Вчитель часто був ініціатором шкільних театральних спектаклів, для яких виготовляв ескізи декорацій та костюмів, організовував учнівські виставки образотворчого мистецтва. На його уроках панував, так би мовити, творчий нелад, що характеризував один із його педагогічних прийомів. Порушника дисципліни міг тут же шаржовано зобразити на класній дошці. Давши завдання учням, Канцеров грав на віолончелі і спостерігав за роботою. Проте самими лише уроками в школі викладач не обмежувався. Житомирянин В.А. Равацький згадував: «Олександр Григорович часто возив учнів свого гуртка на Голову Чацького, на етюди в Тригір'я. Улюбленим маршрутром був шлях по річці на човні від міської водокачки” до села Псища /нині Зарічани/. Учні й учитель малювали водяний млин, купалися біля греблі». Таке навчання давало добре результати; дехто з його вихованців навіть став професійним художником.

Російський письменник Леонід Волинський, який теж навчався в Канцерова, залишив кілька колоритних спостережень про нього. «Жив він на околиці, у невеликому будиночку, чисто побілені кімнати якого

були обвішані етюдами і картинами. Туди я й прийшов одного разу взимку, несучи під пахвою теку з малюнками, ретельно скопійованими з журналів «Ніва». Олександр Григорович, жартівливо примрежуючи очі і поскубуючи борідку, продивився вміст теки, потім гукнув кота, що дрімав на коробках, звалених у кутку. Кіт Люцифер був, як і його господар, із примхами. Коли Олександр Григорович поклав перед ним мої малюнки, Люцифер обнюхав їх і почав роздирати кігтями. «Ну ось, – розвів руками Олександр Григорович. – Бачиш?». Він без дальших слів кинув рештки моїх робіт у піч, а потім сунув мені в руки дошку з прикріпленою чверткою олександрийського паперу, олівець, поклав на край стола половинку цибулі і сточений ніж. «Малюй!». А сам узяв віолончель, сів у кутку і почав грати «Осінню пісню» Чайковського».

Цікаво розповідає Волинський і про інший епізод. Йдеться про виступ заїжджого гастролера, котрий називав себе художником-віртуозом. Патлатий, угодований чолов'яга, прикріпивши до мольберта два аркуші паперу, почав орудувати одночасно обома руками. Одна рука малювала літній пейзаж, а друга – зимовий. «Раптом у першому ряду підвівся наш учитель малювання Олександр Григорович. Високий, худорлявий, він попрямував через зал до виходу. Його сивувата борідка здригалася, губи кривилися. Вираз нестерпної образи, написаний на його обличчі, я запам'ятав надовго і не раз згадував потім... Згадував і думав про непримиренну ворожнечу між ремеслом і мистецтвом. Згадував і думав про поверховість, легкість, про завченні прийоми, за якими не криється нічого справді важливого або хоча б широго, і які все ж підкупають глядача так само невідпорно, як колись підкупала нас, нетям, учнів трудшколи, спрітність рук заїжджого мастака».

Крім млярства, було в Канцерова ще одне по-кликання. Той же Л. Волинський з цього приводу писав: «Мій перший учитель... був палким аматором і знавцем музики. Він здебільшого грав на віолончелі під час уроків. Йому я зобов'язаний першим поняттям про гармонію звуків, гармонію фарб. Він відкрив мені доступ до багатства, без якого мое життя було б у стократ бідніше».

Він виступав на всіх музичних вечорах у Житомирі. Був ініціатором створення в місті музичних гуртків і сам брав у них участь. Любов до музики зближила його з житомирськими композиторами В. Косенком та М. Скорульським. На знак прихильності подарував Косенкові велике полотно «На березі моря», а Скорульському презентував дві мініатюри: «Украдені ворота» та «Ворона на плоті». Високо цінував Канцеров гру інструментального тріо /Косенко, Коломойцев, Скороход/, що відзначалася неабиякою майстерністю; сам він грав у любительському симфонічному оркестрі, створеному при сприянні В. Косенка. В пам'ять про ювілейний, 50-й концерт тріо підніс у дарунок одному з його учасників – В. Скороходу – свій пейзаж «Зимовий ранок» /іскристий мороз, осокори в сніговому вбранні, селянин, який щойно запряг коня, лаштуючись у дорогу/. До речі, Скороход пригадував, що Канцеров під час репетиції мав звичку жартівливо коментувати твори, що їх розучувало тріо. Для своїх друзів-музикантів він виготовляв афіші до музичних вечорів; кілька таких афіш збереглося.

В цієї людини були воїстину золоті руки. Міг сам зробити меблі не згірш справжнього столяра, майстрував також рами до картин, усілякі шкатулки та сувеніри. Гарно переписував ноти. Під силу йому була навіть така складна робота, як виготовлення музичних інструментів. Задумавши самому зробити віолончель, художник звернувся по консультацію до відомого майстра Крупського, який спеціалізувався на виробництві скрипок. Використавши його поради, Канцеров підготував фуганки, рубанки, долота, скребачки тощо. Заходившись, придумав власну конструкцію лап, яку тримав «у суворому секреті». Інструмент вийшов гарний, чудового звучання. Талановитий віолончеліст В. Коломойцев вважав, що «інструмент Канцерова незвичайний».

Серед житомирських інтелігентів фігура Канцерова виділялася самобутністю. З багатьма він підтримував дружні стосунки. Так, імпонував йому широкою ерудицією місцевий букініст С.О. Завадинський. Художник любив перебирати старі видання, особливо цікавлячись книжками про мистецтво, подовгу розглядав гравюри, репродукції. Вже на схилі літ Сергій Орестович розповідав: «Бувало, принесеш Олександру Григоровичу альбом з ілюстраціями або книжку з мистецтвознавства, і він зразу ж почне її гортати, забуваючи про все навколо. Хоч заробітки його були невеликі, на книжки грошей не шкодував. У кімнаті, де він працював, було тісно від картин і книжок. І ще: він дуже цікавився літературою з історії нашого краю... Розглядаючи пейзажі Канцерова, легко пізнаєш знайомі місця. Якось, побачивши його нову картину, я сказав: «Та це ж Тригірське лісництво». Художник був дуже задоволений. «Правильно, намальовано в Тригір'ї, одному з наймальовничіших куточків Волині».

Характеристику художника доповнює й такий спогад В. Скорохода: «У колі друзів славився як оповідач та імпровізатор. Розповідав незвичайні, вигадані історії, які часто викладав у віршах, ще й з малюнком... Якось Олександр Григорович побачив біля пересохлого рівчака малого сина, що бавився. «Що ти тут робиш?» – запитав. «Полюю на лева». «А де ж лев?». Хлопчик безпорадно озирнувся і, здавалося, посмутнів. Олександр Григорович раптом хитро всміхнувся і сказав: «Пожди, зараз буде лев». Потому пішов у будинок, узяв великий аркуш паперу, знайшов туш, фарби і тут же на одній стороні аркуша написав заголовок: «Лев і Скороход. Короткий епізод. Складений Антропкою-котом, злодюжкою і шахраєм». Великий чорний кіт Канцерова звався Антропкою. На другій стороні аркуша було зображене лева, а поруч хлопчика з палицею. Над ним – сонце, підвішене на довгій, завитій вензелями нитці.

*У виданні «Реабілітовані історію. Житомирська область. Книга перша» /Житомир, в-во «Полісся», 2006 р./ опубліковано архівний документ за 1935 р. «Витяги зі списків працівників підприємств, установ та організацій м. Житомира, підозрюваних в антирадянській агітації», де зазначено, що Канцеров О.Г. народився 1872 року в Терській області.

**Її споруди біля прибережних скель давно вже не використовуються за призначенням.

P.S.

Редакція журналу вже було радісно звістила Анатолія Шевчука, що в найближчому номері цей матеріал у рубриці «Давайте познайомимось» обов'язково світ побачить. Та, як відомо, у цій рубриці ми ще й репродукції картин художника подаємо. Які проблеми, здавалося б, багато чудових робіт **Олександра Григоровича Канцерова** досі зберігаються в Житомирському обласному краєзнавчому музеї, справа техніки їх у потрібний формат перевести...

На тому все й закінчилося. Ніхто нас до тих картин не допустив, жодних репродукцій не надав, хоча ми й на Київ виходили...

Одним словом, і сьогодні цю ґрунтовну розвідку ми без репродукцій подаємо.

Внизу малюнка – гумористичний вірш. Малюнок і вірш дуже сподобалися хлопчику, та й наші друзі, коли побачили цей своєрідний жарт, були в захопленні.

Леонід Волинський зробив Канцерова героєм свого оповідання «Мій старий учитель». Ось як змальовав він, можливо трохи й шаржовано, оригінальну зовнішність художника: «Мій старий учитель був, що називається, дивак. У місті на нього озирилися. Він носив чорний капелюх з широкими крисами, оксамитову блузу без пояса, з чорним бантом біля шиї, дуже витерту на ліктях, і високі коричневі черевики. Власне, це були зовсім не черевики, а чоботи, але з гачками для шнурків, як на черевиках. Гачки були мідні, їх припадало не менш сорока пар на кожну ногу. Взагалі, з капелюхом, блузою, борідкою і чорним бантом було б ще так-сяк, але на ці чоботи з гачками в нашому місті просто неможливо було не озирнутися. Він жив на безлюдній окраїнній вулиці, де влітку з щілин між лисим кругляком вибивалася дика трава, а взимку лежало стільки снігу, скільки, мабуть, не впадає і на Північному полюсі. За глухими парканами там хріпли собаки на ланцюгах, а у вікнах за мереживом фіранок виднілися бутлі з наливками, накриті марлевими ковпачками...».

Залюбленість у природу не покидала його все життя. Щоразу по-новому бачив натуру, вирізняючи в ній настрій, що перегукувався з його власним.

Майже завжди з ним був похідний мольберт. Якось художник опинився в товаристві, що вибралися відпочити за місто. Зненацька він глянув на дружину В. Скорохода, яка сиділа на лужку, і зразу ж збуджено гукнув: «Ганно Архипівно! Сидіть, не підводьтеся». Швидко розкрив мольберт і протягом трьох годин мальовав. Ніхто не міг відволікти його, поки не скінчив роботу. Цей етюд лишився в Скорохода – куточок річки Гуйви з великим корчем біля берега, віддалі – лужок із жіночою фігурою, між гілками дерев пробивається сонячне проміння...

Помер Канцеров 25 травня 1937 року. На Руському /православному/ цвинтарі в Житомирі він колись поставив на могилі свого батька кам'яну плиту з написом, зробленим слов'янськими літерами, очевидно, за власним ескізом. Під цією плитою поховали і його. Залишив після себе багато живописних творів, малюнків, гравюр. Олікувалися цією спадщиною його дружина Лариса Йосипівна та сестра Ніна Григорівна. Жилося їм нелегко, тому були змушені чимало картин продати. Десь ці пейзажі, можливо, ще є...

Таким у загальних рисах було життя цієї талановитої людини, російського інтелігента, який став українським художником.

ЖИТОМИРСЬКИЙ МАРТИРОЛОГ

На превеликий жаль список загиблих героїв набагато більший, але ми подаємо імена лише тих воїнів, які знайшли свій останній спочинок у нашому місті.

Редакція журналу її надалі планує подавати короткі біографічні довідки про кожного бійця із цього списку. Інформацію надав нам житомирський письменник Ярослав Маріщенко, він нині готове до друку спеціальне видання, повністю присвячене полеглим героям.

95 окрема аеромобільна бригада

Дульчик Віталій Георгійович

Дата і місце народження: 30 квітня 1986 року, м. Нойштрелітц (Німеччина).

Дата і місце загибелі: 13 травня 2014 р., с. Октябрське Слов'янський район Донецька область.

Ільницький Дмитро Андрійович

Дата і місце народження: 29 листопада 1990 р., м. Житомир.

Дата і місце загибелі: 30 листопада 2014 р., с. Піски, біля Донецького аеропорту.

Шуліков Сергій Вікторович

Дата і місце народження: 11 травня 1983 р., Миколаївська область.

Дата і місце загибелі: 28 липня 2014 р., м. Шахтарськ Донецька область.

Стриженко Артем Олегович

Дата і місце народження: 28 жовтня 1993 р., м. Житомир.

Дата і місце загибелі: 21 липня 2014 р., у районі м. Лисичанськ.

Мазур Віталій Віталійович

Дата і місце народження: 25 серпня 1979 р., с. Заслучча Дубровицький район Рівненська область.

Дата і місце загибелі: 26 січня 2015 р.

22.01.2015 р. отримав важке поранення біля селища Сєверне Луганської обл.

Коган Андрій Ігорович

Дата і місце народження: 26 квітня 1984 р., м. Калинівка, Вінницька область.

Дата і місце загибелі: 26 червня 2014 р., м. Слов'янськ Донецька область.

Стратович Анатолій Григорович

Дата і місце народження: 7 квітня 1962 р., м. Житомир.

Дата і місце загибелі: 26 січня 2015 р., с. Спартак Ясинуватський район Донецька область.

Пушанко Артур Олександрович

Дата і місце народження: 30 грудня 1993 р., м. Житомир.

Дата і місце загибелі: 19 липня 2014 р., м. Лисичанськ Луганська область.

Крементар Олексій Володимирович

Дата і місце народження: 26 листопада 1983 р., м. Сімферополь АР Крим.

Дата і місце загибелі: 19 червня 2014 р., с. Красний Лиман Донецька обл.

Скульський Олександр Олексійович

Дата і місце народження: 25 листопада 1974 р., м. Житомир.

Дата і місце загибелі: 2 липня 2014 р., поблизу м. Слов'янськ.

Сілко Артур Олегович

Дата і місце народження: 24 травня 1988 р., м. Харків.

Дата і місце загибелі: 6 жовтня 2014 р., с. Піски, біля Донецького аеропорту.

30 окрема механізована бригада

Абрамович Артур Володимирович

Дата і місце народження: 21.04.1990 р., м. Житомир.

Дата і місце загибелі: 12.08.2014 р., околиця с. Никифорове Донецької обл.

Амельчаков Юрій Юрійович

Дата і місце народження: 2 липня 1975 р., м. Житомир.

Дата і місце загибелі: 29 липня 2014 р., між селами Дмитрівка і Степанівна Донецької обл.

Батальйон особливого призначення «Артемівськ»

Лаговський Віктор Анатолійович

Дата і місце народження: 30 липня 1964 р., с. Чміль Ємільчинського р-ну Житомирської області.

Дата і місце загибелі: 13.02.2015 р., с. Октябрське (район Дебальцево) Донецька обл.

Батальйон «Донбас»

Антонов Вадим Віталійович

Дата і місце народження: 24.07.1976 р., м. Житомир.

Дата і місце загибелі: 29.08.2014 р., м. Іловайськ Донецька обл.

Ковєшніков Сергій Іванович

Дата і місце народження: 29.12.1962 р., м. Житомир.

Дата і місце загибелі: 29.08.2014 р. с. Красноселівка (район Іловайська).

74 окремий розвідувальний батальйон

Шолодько Ігор Васильович

Дата і місце народження: 10 жовтня 1965 р., м. Житомир

Дата і місце загибелі: 30.11.2014 р., Донецький аеропорт.

Дульчик Віталій Георгійович

Народився 30 квітня 1986 року в м. Нойштреліц (Німеччина) у сім'ї військовослужбовця. У грудні 1988 року разом з батьками переїхав у місто Ашхабад (Туркменія); 1990 року сім'я перебралася до Житомира.

У 1993 році Віталій пішов до першого класу ЗОШ №33 м. Житомира. Навчаючись у 4-6 класах, відвідував військово-патріотичну школу на Польовій. Згодом займався дзюдо, неодноразово займав призові місця.

2000 року Віталій з батьками переїхав до м. Бер-

дичева Житомирської області та пішов до 9 класу ЗОШ №14.

У Бердичеві займався в секції рукопашного бою, брав активну участь у житті школи, відповідав за музичний супровід концертів і різних заходів. Серйозну увагу Віталій приділяв точним наукам, економічній географії, не полішаючи при цьому занять спортом. Був неодноразовим учасником шкільних та міських олімпіад, займав призові місця, нагороджувався грамотами і цінними подарунками.

У школі здобув робочу професію оператора ЕОМ. Після випуску вступив до Одеського інституту сухопутних військ, спеціальність – «Бойове застосування та управління діями аеромобільних підрозділів».

Під час навчання активно займався гиревим спортом. Виконав нормативи кандидата в майстри спорту. В інституті також опанував професію снайпера.

Далі була служба у Львові. Спочатку командиром аеромобільного десантного взводу, затім заступником командира роти – інструктором з повітрянодесантної підготовки аеромобільно-десантної роти військової частини.

Після звільнення із лав Збройних Сил у запас, у зв'язку із закінченням строку контракту в листопаді 2012 року, займався налаштуванням комп'ютерів, працював в охоронній фірмі.

У березні 2014 року записався добровольцем через військомат і одразу ж був призваний на військову службу до 95 окремої аеромобільної бригади. Обіймав посаду командира взводу четвертої роти другого батальйону. Невдовзі був відправлений у зону проведення АТО.

13 травня 2014 року загинув у бою на околиці села Октябрське, в двадцяти кілометрах від Краматорська.

Відповідно до указу Президента України від 19.05.2014 року старшому лейтенанту Дульчику Віталію Георгійовичу, який загинув у ході антитерористичної операції та виявив при цьому мужність,

самовідданість і героїзм, присвоєно військове звання капітан.

Указом Президента України №593 від 15 липня 2014 року «За особисту мужність і героїзм, виявлені у захисті державного суверенітету та територіальної цілісності України, вірність військовій присязі» Віталія Дульчика нагороджено орденом Богдана Хмельницького III ступеня (посмертно).

Віхи безсмертя

Четверта аеромобільна десантна рота «Медведів» другого батальйону стояла майже п'ять діб у районі Добропілля. Куди їх врешті-решт направлять, які будуть подальші завдання? – такими питаннями переймався чи не кожен десантник. Донецька земля приймала їх не вельми гостинно. Припаси, що бійці мали із собою, вже закінчувалися. Волонтерський рух ще лише зароджувався, а на армійське постачання розраховувати не доводилося. Слід було діяти рішуче, але в штабах усе чогось очікували...

Вони мали висуватися в район Слов'янська, та їх чомусь в останню мить направили до Краматорська. У Слов'янськ пішли інші.

Нині, коли є роздобута з різних джерел інформація, вимальовується певна картина тих подій, і є розуміння того, що штаби, котрі вирішували долю як невеличких підрозділів, так і цілих частин мало уявляли собі, що ж насправді відбувалося в тих чи інших населених пунктах, захоплених сепаратистами. Розвідка майже не працювала, не було достовірних даних про чисельність бронетехніки і живої сили ворога. А на розвідку сепаратистів, чого гріха таїти, працювало багато агентів серед місцевих жителів, та й окремі перевертні у погонах тій нечисті допомагали...

Їх чотири доби чекали біля селища Октябрське. Ворог капітально окопався й обладнав вогневі позиції у вигідних для себе місцях: на пагорбах та в прилеглих до дороги будівлях.

Бандити точно знали, що колона військових вийде прямо на них.

Й ось наступив той фатальний полудень 13 травня 2014 року.

Щойно десантники перетнули міст і перша машина взяла напрямок на Октябрське, як по них ударили зі всіх видів зброї.

Головна машина – БТР, в якому знаходився командир – Віталій Дульчик, відразу ж була вражена.

Аби продовжити просування колони, не дати себе замкнути в пастці, наступний БТР зіштовхнув ушкоджену бронемашину з дороги, оминути її не було зможи.

Бійці бачили як з палаючого БТРа вискочив

Віталій і допомагав чим міг пораненим вибратися з металевої пастки. Він ще був живий, можливо, поранений.

Командир не міг залишити підлеглих напризволяще.

Колона рвонула подалі від засідки, де їх могли б усіх знищити. Біля мосту залишилося палати два ГАЗ-66.

Через півтори години бійці повернулися, підсилені додатковими підрозділами, сподівалися когось застати живими, знищити тих, хто на них підступно напав.

Шестero вбитих побратимів лежали пограбовані мародерами-сепаратистами неподалік ушкодженого БТРа. Віталія розстріляли. Нелюди зняли бронежилет і випустили автоматну чергу в його груди. За те, що він відстрілювався до останнього патрона, адже поряд нього на землі лежали пусті гільзи з чотирьох його магазинів.

Один із бійців його взводу Сергій Сідлецький, який був на броні, залишився живим. Мабуть, командир прикривав його відхід. Сам Віталій зазнав поранення і не міг іти...

Згодом, 5 жовтня 2014 року, Сергій Сідлецький геройчно загинув у Донецькому аеропорту.

Біль і пам'ять

13 травня 2014 року, місто Бердичів. Стрілка настінного годинника добігла позначки 12:30. Полудень.

Наталія Валентинівна та Георгій Миколайович влаштували генеральне прибирання у квартирі. Аж раптом почувся удар у шибу. На одному з балконів несподівано відчинилася рама.

На подвір'ї ділахи з м'ячем бавились. Чи то один із хлопчаків у вікно Дульчиків поцілив, чи то Господь раму відчинив?

Батько знеможено опустився на диван, занепокоївся: щось трапилося, це не просто так оця рама навстіж розчинилася, щось трапилося із сином... Він відчув біля серця недобрий знак...

Синова душа пташкою до рідної оселі залетіла.

***

Вони зустрілися... на Смолянському військовому кладовищі, та ще й у травні. Дідусь Дульчик Микола Антонович, кавалер багатьох нагород, ветеран Другої Світової війни, який у свої 52 роки через важкі рани далекого 1976 року відійшов у засвіти, так і не побачивши свого внука, і Віталій, якому доля відвезла всього 28 земних років.

Обоє з когорти славних героїв сьогодні спочивають на рідній землі під тінами ошатних дерев – мовчазних вартових спокою, їхні могили тепер майже поряд...

Онук і дідусь вірні присязі й обов'язку не розлучаться віднині довіку.

СЕЛЬНИЙ КРИН* ДУШІ

Сторінка Лілії

Дорогі мої шанувальники!

Написати ці роздуми спонукала чергова стаття про психологічні розлади, а саме «панічні атаки», які не дозволяють людині спокійно жити.

Я не психолог і порад надавати не буду, лише хочу поділитися своїм досвідом, тому що сама була в стані постійного страху і самозвинувачування.

Першою помилкою на шляху щось виправити у своєму житті були слова на будь-які поради: «Скільки можна про це говорити, я все знаю (читала, чула), але нічого з того не допомагає!» З різних джерел я накопичувала знання, вишукуючи те, що буде діяти. І робила другу помилку, пристосовуючи всі поради до своїх оточуючих: «Якби всі намагалися виконувати ці правила, то і я могла б змінитися, а так, коли навколо брехня і несправедливість, як можна це витримувати?»

Отже друга помилка: я все це знаю, але не використовую знання щодо себе. До всього велики знання можуть зробити людину гордою і впевненою, що зміниться має хтось (чоловік або дружина, теща або свекруха, керівник або колеги і т.д) але, боронь Боже, не я сама, я ж така розумна.

Тепер можу впевнено сказати, що між пунктом «Я про це все знаю» і пунктом «Я вільна» лежить довгий, багаторічний шлях. (Сказав би мені про це хтось раніше, може не була б такою впертою.) І не просто шлях механічного виконання своїх обов'язків, а повсякденна праця над собою, коли починаєш аналізувати свої комплекси: «Чому я така? Як це виправити? Що робити?» Починаєш тренувати свою силу волі і використовувати той багаж знань для себе, коханої, а не на виховання і повчання своїх близьких. (Звичайно, якщо вистачить терпіння, а його зазвичай, ой, як бракує...).

Чому я назвала кінцевий пункт «Я вільна!»? Одного разу мене запитали: «Чи можливо залишатися чистим, коли йдеш багнюкою?» (Звісно ж, у духовному розумінні цього слова.) Я відповіла, що можливо, але скоріш то були емоції, бо насправді не була впевнена, адже наше суспільство будується за принципом: «З вовками жити, по-вовчому вити...» Але ці роздуми наштовхнули мене на пошуки і таким чином я відкрила для себе поняття «внутрішня свобода».

Як це чудово бути вільною від страхов, від погляду людей, від несправедливого начальника і заздрісничих колег, сприймати себе такою, якою насправді є – з усіма комплексами і вадами! Це дійсно чудово, але як такого досягти? І я знову подалась у пошуки. Тепер мені допомагало все: і книжки, і курси психолога, де вперше відкрилась таємниця моого страху, коли через медитацію я побачила себе в далекому дитинстві, переляканою дівчинкою, поряд із «страшною першою вчителькою», яка насправді дуже жорстоко поводилася з дітьми – кричала і била по голові. Тому тепер я раджу всім батькам шукати

для своїх першокласників не престижну школу, а добру вчительку.

Коли, знову ж за допомоги психолога, моя «страшна вчителька» подумки полетіла шкереберть із моєї свідомості, я відчула неймовірне полегшення. Мені здалося, що я стала сміливою і досконалою, але це був лише початок. (Правда смішно, скільки зусиль, старань, страждань і висновок – лише початок. Насправді, кожний ранок є початком чогось нового.) Потім було ще безліч розчарувань і самозвинувачень, але й був початок, який надихав не зупинятися у подальших пошуках. І він привів мене ще до однієї таємниці, а точніше заповіді: «Люби близького, як самого себе».

Я дуже вдячна моїм рідним і близьким, які щодня вислуховували мої нарікання на нещасливу долю. Може це й добре, що в своїх бідканнях я не замикалася в собі, а «виносила сміття із свого дому», а втім, можливо, й не варто було цього робити. Щоб мене трохи розвіяти подруга дала прочитати книжку Луїзи Хей. Коли я її прочитала, мене просто «понесло до небес». Але, дякуючи Богу, народження донечки, опустило мене на землю. Я й сьогодні користуюсь порадами Луїзи Хей, але її фанаткою не стала, хоча могла. Мені подобається, що вона розглядає різні хвороби, як наслідок психологічних проблем. І це є правою!

Але повернуся до заповіді «Люби близького, як

*Сельний крин – символ чистоти (крин – лілія)

самого себе». Для мене було неймовірним відкритям, коли я її прочитала з кінця наперед. Отже полюбити близького неможливо, поки не полюбиш посправжньому самого себе. Це було моїм каменем спотикання. Я не любила себе саму, не сприймала себе такою, якою була: слабкою, хворобливою, не-сміливою, сором'язливою, без почуття гумору, тихою і... до безкінечності. Мабуть, як наслідок, маю бронхіальну астму (усе до йоти за Луїзою Хей збігається). Як полюбити себе з усіма цими slabkostями ще й на додачу геть пронизану «синдромом молодшої сестри». І що таке полюбити себе? Стати егоїстом, чи як?

Егоїстичну любов я одразу відкинула. Це пастка, в якій сидить, практично кожен другий. Тут свободою і не пахне, повна залежності від людей, енергетичний вампір або духовний наркоман, пиха, заздрість – цілий букет «досконалостей», який в одну, неочікувану хвилину перетворюється на каміння, прив'язане до ніг потопаючого.

Я спробувала обрати інший шлях і звернулась до Того, Хто дав нам цю заповідь. І зробила правильний крок, бо знайшла Друга, який відповів на всі мої запитання і сумніви. Буду нещирою, коли скажу, що одразу сталося диво. Ніякого дива не сталося. Всякого було: і світла радість, і сіра по-

всякденність, смуток, розчарування, і знову радість. Але насправді це і є наше життя. Одна довгожителька сказала: «Живу так довго, бо люблю життя і працю». Я зрозуміла, що сенс життя полягає не в тому, яких висот досягнеш або як найкраще і найзручніше пристосуєшся до тих чи інших обставин, а в тому, щоб з відповідальністю за своє життя і за життя тих, хто на даний час поряд із тобою, виконувати повсякденну працю, ніколи не нарікати на свою долю. І... молитися, багато молитися за себе і своїх близьких. Коли знаходиш мир у своєму серці – вся навколошня суєта стає дрібною і неважливою. Внутрішня свобода знімає увесь тягар закомплексованості, залежності від людей та обставин, відкриває внутрішні таланти і здібності про які, навіть і не здогадувався, як наслідок – отримуєш від цього море задоволення. Для мене це й означає – любити себе.

Разом зі своїм надійним Другом я продовжує працювати над собою, знаходжу час для своєї душі, збираю плоди Любові і насолоджуєсь їхнім смаком і це мені дуже подобається. Я вже не нарікаю на свою долю, а лише дякую за все, що пережила, втратила і все, що отримала. Дякую за все, що я маю і за те, чого не маю.

Нехай буде мир у Вашому серці!

СТОРІНКА МАЛЕЧІ

Марія Пономаренко
Домашні лікарі

Дідусь Антон ще взимку трішки ногу приморозив. Возив у мороз харч до лісової годівниці і в таку рахубу втрапив. Бабуня лікувала ранку настоями живокосту, купувала мастила в аптекі, на якийсь час допомагало, а згодом хвороба знову давала про себе знати.

А влітку дідусь роззувся і дрімав на сходинках ганку.

— Недарма ж усі тварини ніжаться на сонці, лікувальні ванни приймають, — любив казати.

Якогось дня дідусь мирно собі спав на ганку, хвору ногу поклав на ослінчика. Рябко пильно стежив за діями господаря, підійшов, понюхав і почав вилизувати ранку. Так захопився роботою, що й не помітив, як господар прокинувся.

— Отакої! До сонячних променів ще й собачий язик, — розсміявся дідусь. — Видно, Рябку, дуже тобі хочеться мені допомогти.

— З ким це тут розмовляєш, дідусю? — вибігла з хати Христинка.

— Та ось лікаря замав, Рябка. Ранку мою лікує.

— А шкоди не завдасть? — стривожилася Христинка.

— Та де там? Навпаки. Собача слина дуже-дуже помічна. Чого не скажеш про котячу...

— То наша Мурка не лікар? — здивувалась Христинка.

— Ще й який лікар! Хоча й інститутів не закінчувала. Потопчеться лапками мені по спині — і біль стишується. Помуркає в ногах бабуні і та бігає біля корівки, як дівка... Мурчині масажі — то діло велике. За кордоном у клініках спеціально кішок тримають, щоб лікували людей...

— Дідуню, — розсміялась Христинка, — то вам і до лікаря тепер не треба йти...

— Буває, що треба, це така справа. Проте наші домашні лікарі завжди під рукою...

Бублик виліз з буди і собі підійшов. Рябко повернувся до молодого пса, немов хотів щось сказати. За мить той і собі запрацював язиком.

— Ось і вся наука, — розсміявшись дідусь. — У них це — від Бога.

Ранка в дідуся невдовзі затягнулась. Проте Рябко з Бубликом ще довго вилизували ногу. Видно, для профілактики.

Хитра Мурка

Киця Мурка приносила потомство щороку. І таких ловких кошенят народжувала, що молодиці із села у чергу ставали, щоб їх розібрati. Ще й хустину або краму на блузку приносили бабуні Марусі на гостинець.

— В хорошого дерева і плід корисний, — любила повторювати бабуня, коли брала чергового котика чи кішечку. — Нехай ловить мишей справно, щоб зберігалось збіжжя славно... І справді, не було випадку, щоб люди не дякували за Мурчиних діток.

Цієї весни кошенят народилось п'ятеро. Четверо руденьких пухнастиків, а ось п'яте... Воно — білень-

ке у чорні плямки. На трьох лапках — білі шкарпетки, на одній — чорна. А що вже непосидюче і вертляве! Куди потрібно й непотрібно писочка вstromить.

— Просто чудася! — дивується дід Антон. — І в кого воно таке ловке вдалося!

— Дідуню! Залишимо кошеня в себе, — прохала Христинка. — Я вже ім'я йому придумала — Туся.

— Та це ж котик, — сміяється дід Антон. — А ти його дівочим іменем.

— Муркотуся... — пояснювала дівчинка. — Воно ж таке муркотливе...

— Та нам начебто і Мурки вистачає, — вагалась бабуня. — Та побачимо. Як Бог сподобить... Он Тодосьчина невістка вже два роки в черзі за Мурчиним кошеням стоять. А Тусю як побачила — проходу не дає.

— Віддайте — і квит!

— Сподобалось... А я люблю його! — мало не пла-кала Христинка. — Навіть у місто забрати згодна.

— Забрати — воно не штука, — сказав на те дід Антон. — Проте на волі краще буде жити твоєму Тусі. Подумай...

Минали дні. Кошенят уже всіх розібрали. Ось тільки Туся виніжувався біля маминого боку. Що вже падкувала біля нього Мурка, як вилизувала! Не полішала самого ні на секунду. І все сторожко зазирала бабуні у вічі, немов вивідати хотіла — що ж у тієї на думці...

Якося за вечерею бабуня сказала:

— Дзвонила Тодосьчина невістка, завтра вдень за кошеням прииде.

— Може, бабуню, передумаєш? — з надією запи-

тала Христинка.

— До завтрашнього обіду ще далеко. А втім, як Господь сподобить, я тобі вже казала.

Христинка дивилася на Мурку й Тусика, які тут же, неподалік вечеряли юшкою із свіжої рибки. Христинка з дідусем наловили її вдень. Пухнаста мама з синком були так захоплені їжею, що здавалось все інше їх не обходило.

Назавтра перед обідом молодиця приїхала на велосипеді.

— Ось і сумку взяла, щоб кошеняті було зручно, — сказала бабуні. — І печива вам до чаю прихопила — м'якого і крихкого.

— Христинко, а клич-но Мурку з кошеням, — сказала бабуня.

Христинка відчула, як біля серця холоне, проте не послухати бабуню вона не посміла.

— Мурко! Кіць-кіць-кіць! — загукала. — А йди сюди! Та кицька не йшла...

— Бабуню! Я не бачила їх давно...

— Як не бачила? — здивувалася бабуня. — Вранці, як завжди, молочко хлебтали...

— То вранці було, а пізніше?

— От цього не пригадую, — задумалася бабуся. — То завжди вилежувались на сонечку, а сьогодні й справді десь повіялись.

— Давайте пошукаємо, — обізвалася молодиця. — Не можуть вони крізь землю провалитися!

Проте ретельні пошуки нічого не дали — Мурка з кошеням зникли.

Через якусь годину після бабусиних вибачень мусила Тодосьчина невістка поїхати ні з чим.

А бабуня з Христинкою посидали на ґанку. Після пережитого обое розімліпли на сонечку, яке поволі собі котилося на відпочинок. Бабуня навіть задрімала, а Христинка дивилася, як змагається біля курячої миски зграйка горобців за кращу пшонину. І раптом у Христинки очі стали круглі, мов гудзики. По стовбуру велетенської сосни, що стояла під хатою, обережно спускалася Мурка, а за нею — Туся.

— Бабуню! — прошепотіла Христинка. — Поглянь! Бабуня розплющила очі й отетеріла.

— Отакої! Яка ж хитрюща! А я думала, що вчора за юшкою нічого не почула!

Мурка з кошеням стрибнули на подвір'я і побігли до миски з їжею. І так почали уминати, що за вухами залящало.

— Ото виголодались, — похитала головою бабуся.

— Майже день просиділи на сосні, а допоки Тодосьчина невістка не поїхала — не злізли.

Дідуся Антона ця історія зовсім не здивувала.

— Я завжди казав, що наша Мурка все розуміє. Ось тільки балакати не вміє...

Подарунок для хворих діток

Літній день довгий-предовгий. Христинка з дідусем Антоном їздили на шкілку, де підростали молодесенькі дубки, клени, сосни... Христинка милувалася деревцями. На смарагдових листочках гралися в квача сонячні зайчики і немов тягнули деревця вгору, близиче до неба. Христинка уявляла, якими вони з часом стануть гарними й стрункими і від того на душі стало легко і радісно. Немов і там поселились сонечкові діти — блискітки-зайчики.

Дівчинка до обіду прополювала від бур'янів ділянку, а тоді обвела поглядом свою роботу.

— Ростіть здорові! Тепер ніхто вам не заважатиме.

Пес Рябко декілька разів поривався допомогти, проте чомусь у нього нічого не виходило. І дівчинка випровадила його з ділянки. Рябко від образи опустив голову. Втім, хутко знайшов собі нову забаву — здійняв лемент на строкату сороку. Птаха аж дзъоба розсявила від такого нахабства, проте видала із себе, мов із кулемета обойму скрекотіння. Рябко зіщулив вуха і замовкі....

По обіді Христинка збирала черници, а ще згодом — ліпила варенички разом з бабунею Марусею. Після смачної вечері у сутінках слухала радіопередачу. І тут сонячні зайчики полишили Христинчину душу. Видно полетіли до кишени золотої сукні мами Сонця. А в Христинчині душі поселився смуток. Адже в передачі мова йшла про хворих діток, яким дуже потрібні радісні емоції, щоб одужати. Ось і малюють вони яскраві гарні малюнки, щоб підбадьорити себе і своїх матусь. І кольори допомагають переборювати хворобу. Христинка уявила собі оті малюнки і в неї аж долоньки засверблі — так хотілось взятись за пензлика. І подарувати оте диво хворим діткам.

— Може галявку намалювати, а на ній ягідки-черници з дрібними-дрібними листочками, — думала.

Проте, мов блискавка з'явилася нова думка і Христинка хутко підбігла до бабусі.

— Бабуню! Я завтра маю назбирати черниць для хворих діток. Ягідки знаєш, які цілющі?

— Розумниця моя, — погладила бабуня дівчинку по голові. — І я допоможу.

Наступного ранку дідусь Антон запріг Гнідка і всі поїхали на галевину, де особливо вродили черници. Дідусь теж допомагав і до обіду ягід було вже повнісіньке відро — синьо-сірих, мов перемитих, вони увібрали в себе усі паощі літа.

— Відвезу вас додому, а сам поїду до головного лікаря Максима Петровича. На своїй машині він хутко доставить ягоди до дитячої лікарні обласного центру, — сказав дідусь.

Після вечері Христинка всілася на ґанку, у пелені барвистої спіднички муркотіла киця Мурка. Рябко примостиився поруч. Христинка дивилася на вечірнє небо, усіяне ромашками-зірками і думала про те, що хворі дітки на вечерю поласували смачними ягідками. І зможуть трішки зарадити своїй хворобі.

Сніданок на вільшині

Жабка Бульбашка прокинулась вдосвіта. Затопила у печі, наварила борщику із щавлю, напекла млинців з ряски. Величезну миску. Ну й смачні вийшли млинці: м'якенькі, підрум'янені. Вчора корова Дійничка дала Бульбашці цілісінку шклянку молока, а жабка показала їй, де росте соковита травичка. Аякже! Треба приходити на поміч один одному...

Сонячний Зайчик постукав у віконце, щоб розбудити жабку, а у неї вже всі лакоминки на столі. Навіть чай із запахущої м'ятої.

— Чи снідав ти? — запитала Бульбашка.

— Не встиг. Мама сьогодні поспала довше, не встигла погодувати.

— То сідай до столу! — Бульбашка відчинила кватирку і Сонячний Зайчик за мить всівся на різьблений стілець.

— О! Яка розкіш! — Зайчик вхопив млинця і засунув до ротика.

Світло спілкування

— Обережно, не поспішай, — сказала Бульбашка.
— У мене їх он скільки! Сонячний Зайчик запив млинці чаєм з м'ятою і кулею вильтів у кватирку.

— Дякую! — почулося вже здалеку.

— На здоров'я! — кинула навдогін Бульбашка. —
Прилітай ще...

Жабка сіла до столу і підсунула до себе мисочку.

— Смачного! — побажала собі і приступила до сніданку.

З'їла одного, другого, проте відчула, що апетиту немає...

— Як недобре снідати одній, — подумала Бульбашка. — Зовсім не смакує страва...

Взяла миску з млинцями відчинила двері і вийшла надвір.

Ранок дзвенів тисячами голосів. Так його вітали різні птахи, комахи і навіть квіти. Хоч їхні голоси були найтихіші і не кожен їх міг почути. Проте Ранок чув. І дуже любив це вітання. Бульбашка хотіла пригостити Ранка млинцями, та хіба його побачиш. Він то тут, то там. Воно й зрозуміло, бо роботи влітку має вдосталь — тільки встигай. Бульбашка підплывла до сірого у цятки камінця, поставила миску і сіла поруч. Роззирнулася. Всі були зайняті своїми справами. Водомірка діловито бігала по воді від одного берега до другого. Міряла річку. Пічкурі гасали під корчем, видно, тренувались у спритності. Далеко на лугу бовваніла постать лелеки і Бульбашка подумала, що кого-кого, а його частувати млинцями не варто. Задерла голову і на гілці вільшини побачила ворону Карколону. Та схилила голову на бік і уважно дивилась то на Бульбашку, то на млинці.

— Лети на камінець та снідати будемо, — сказала Бульбашка.

— А може ти... сюди на вільшину, просто з млинцями...

— Та у мене ж крил немає, — розсміялася жабка. — А доскочить — не доскочу... Високо...

— Теж мені проблема, — розсміялася ворона. —
Бери миску у лапки...

Пономаренко Марія Антонівна

Народилася 8 березня 1945 року в селі Левкові. Там закінчила 4 класи і сім'я переїхала до Житомира. Далі навчалася в школі № 30, після закінчення почала працювати на Житомирському льонокомбінаті та заочно навчалася в Київському Державному університеті ім. Т.Г. Шевченка на факультеті журналістики.

В 1966 році стала редактором редакції радіомовлення на льонокомбінаті і працювала там до 2002 року. Мама трьох синів, має дві внучки.

Книги пише для дітей і вийшло їх понад сто.

Лауреат премії імені Наталі Забіли.

Лауреат премії Кабінету Міністрів України імені Лесі Українки.

Лауреат премії «Дідусява казка» (2009 р.)

Автор авторських читанок «Подарунок», «Жайвір», «Усміхнений сонях», «Перлинка».

Марія Пономаренко — частий гость у школах, студентських аудиторіях, садочках, зустрічається з вихованцями, вчителями обласного центру, а також у районах і селах. Діти сприймають її вірші, казочки, а вистави «Весела квампанія», «Котигорошенко, або казка про добро», «Новорічна казка», «Операція — ситуація» ідуть з успіхом у Житомирському театрі ляльок.

Разом з композитором Іваном Островерхим створено 300 пісень і понад 20 музичних казок на лібрето автора. Вистави ставлять в багатьох дитячих закладах України. Роботи не раз нагороджувались Почесними грамотами українських газет «Дитячий садок» та «Початкова освіта».

Марія Пономаренко працює в усіх жанрах дитячої літератури. Пише вірші, казки, вистави, п'єси, мирилки, лічилки, абетки, міні-вистави, забавлянки. Вихователі із задоволенням використовують матеріал у своїх роботах. Вона — єдиний автор в Україні своїх авторських читанок. «Подарунок» і «Жайвір» є майже у кожній шкільній бібліотеці області, а також у методичних кабінетах дитячих садків.

«Усміхнений сонях» — це додаток до вивчення теми збереження життя у 1-4 класах початкової школи. Видано п'ятитисячним тиражем у видавництві «Навчальна книга — Богдан». Відгуки — хороши.

Також Марія Пономаренко пробує себе у живописі. Перша виставка робіт (2009 р.) з великим успіхом відбулася в обласній дитячій бібліотеці.

Нині — на засłużеному відпочинку.

За хвилину Бульбашка сиділа на гілці. Бульбашка поруч, а миска була прилаштована на міцному круглому сучку. За якийсь час млинці зникли у довгому дзьобі Карколони та в широкому роті Бульбашки.

Ворона дзьобнула дно миски і сказала:

— Закінчились... Смачного потроху...

— Ти той... вибач, — знітилась Бульбашка. — Наступного разу більше напечу...

— Та й цього разу було вдосталь, — посміхнулась ворона. — Просто млинці були такі смачні, що я ледве миску не проковтнула. Разом з язиком...

— Дякую, — ще більш позеленіла від задоволення Бульбашка. — Приємно, коли твою роботу поціновують...

— Що казати! — каркнула ворона. — Золоті у тебе лапки...

Бульбашка здивовано позирнула на лапки.

— Та начебто звичайні, зелені...

— Певно, що зелені, — розсміялась Карколона. — Просто це так кажуть, коли лапки щось дуже вміло зроблять, зрозуміло?

— Зрозуміло, — кивнула головою Бульбашка. І змовкла...

Деякий час обоє мовчали і дивилися, як долина готується зустріти день, а лелека стоїть на одній нозі, опустивши дзьоба до самісінької землі.

— Цікаво, чи любить лелека млинці? — подумала Бульбашка і хотіла запитати про це ворону, та відразу ж передумала. — Ще подумає, що шкодую, що запросила саме її на сніданок.

А ворона сиділа і думала про те, що зовсім мало потрібно, щоб підняти тобі настрій на всенький день. Пригостила Бульбашка млинцями — і вже тепло на серці. Адже хтось про тебе подумав, зробив приятнє...

А Ранок вже добував останні хвилини, та й що казати — натомився таки... Ось зараз піде до своєї хати, посідає і ляже спочивати. Адже завтра вставати рано-ранісінько...

ЛІТЕРАТУРНА СТОРІНКА

Віктор ВАСИЛЬЧУК НЕНЬКА-УКРАЇНА В НАС ОДНА!

Присвячується Юрію Шкрумеляку

Весняний погожий день дев'ятого травня поволі згасав. У сільському садку, під старою грушевою дулею двоє старих дядьків грають у доміно. Один з них – з покаліченою рукою, в картатій байковій сорочці. Геть сивий, як лунь. З рябим обличчям. Трохи вирячкуватим, розгублено-здживованим поглядом.

Другий, лисий, стискує лівицею саморобний костур з вишні. У сорочці з військового однострою. Голова його схожа на великий жовтий гарбуз. Мав чоловік таке ж воскове й обличчя, яке прикрашали справжні козацькі вуса. Прищурені очі його пильно вдивлюються в партнера.

– Степане, ти не мізкуй багато, все одно риба намічається, – ідкувато і твердо зазначає він, прішпильючи до столу чергову кістяшку.

– Ні, Михайлі, нічого в тебе не вийде, моя візьме, я ж недаремно писарчуком партизанив, – розважливо паририє рябий.

– То ти хочеш сказати, що я дурніший від тебе...

– Та ні... Просто заявляю про факт твоєї поразки.

– Нічого не вийде... Риба ж намічається, а ти про якусь поразку тут торочиш...

– Розумний, розумний... але ж ти, Михайлі, не від розуму облісів...

– На що це ти натякаєш, писарчуче партизанський? – скіпів вусань.

– А просто... ми вас завжди товкли. Чи вже забув?..

– Це ти про той останній бій? – Михайлів вуса нервово смикнулися.

– А хоча б і про нього, дякуй Богові, що залишився живим, Михайлі.

– Я й дякую, що ти тоді... схібив, Степане, от і все...

– Якби дуже хотів, то не схібив...

– Та краще б ти не схібив, сусіде, ти мій дорогий. Це ж саме дякуючи тобі, я й облісів в омських таборах.

– Що посівш, те й пожнеш, Мих-х... Нечаю. Треба було воювати за Україну.

– А ти і позивний мій не забув... Тож я й воюав за неї, неньку нашу Україну.

– Таке не забувається, – підвів покалічену руку додори Степан. – Так, за Україну... але треба було за радянську, а не з фашистами якшатися...

Михайлі враз напружився і заніс над головою Степана свій вишневий костур:

– Тріснуть би тобі межі очі цією палицею! Ти ж нічого не знаєш, засліпило тобі отими комуняцькими лозунгами. З якими фашистами?.. Били ми їх. Правда, і ваших ковпаківців товкли. Бо нічого доброго ні від німчури, ні від червоних не очікували. А я з тринадцяти літ у «Просвіті», де вчили зразковій поведінці і шани до знедоленої поляками й вами України.

– А я й знати ніколи нічого не хотів, бо ж ми й звільнили вас від поляків, – спробував Степан вставити в Михайлів монолог, але від щільноти гарячих слів його буркотіння ніби потонуло у хвилях обурення. Михайлі, набираючи сили, продовжував:

– Так, біда прийшла саме від вас. Пригадую, як червоні звезли докупи вчителів – і більше ніхто їх не бачив. А потім узялися за куркулів. Не пошкодували і моого батька, який з матусею, крім мене, ще семеро ротів годував. Не дивлячись на це, жили ми заможно, бо обробляли ще й дідівський гектар. Потім прикупили ще одинадцять. Але ж і працювали всі поголівно, чесно і до кров'яного поту на тій землі. Які ж ми куркулі...

– А ми з голоду пухли тоді, – вставив сердито Степан.

– І не дивно, бо працювати треба було, а не бігати по коморах і винишпорювати останні зернинки, щоб їх до Москви відправити, – паририував Михайлі. – Це ж ваші продзагони вигрібали все до останнього. І не перебивай мене, Степане...

– А я й не перебиваю, слід правду казати.

– Яку? Про те, коли стали зникати люди, і в селі вже ніхто не міг спокійно спати? Сільчани заходилися нуртувати, збиралися в групи. Хто мав здорові руки й ноги, майстрував рушницю. І ми подалися в повстанці. А коли прийшли гітлеряки, хто перший почав бити їх? Я тебе питую!..

Степан промовчав. Правою рукою згріб докупи доміно і німо втупився в гірку чорно-білих кістяшок.

– А як прогнали їх, до села занадлися поляки, а потім і комуняки, то й нас покликали до лісу, в боївки.

– І ви без розбору чесали всіх під одну гребінку, українська повстанська армія... Яка там армія, бандюки, – ніби прокинувся від страшного сну Степан.

– О-о! Ти не зачіпай, писарчуче, пам'ять моїх братимів! Я пишаюсь тим, що став зв'язковим за прізвиськом «Нечай». Вишкіл такий пройшов, що тобі й не снилося. Тренувалися ми за будь-якої погоди.

– І де ж ви тих тренерів понабирали? – уїдливо запитав Степан.

— А скрізь... То літуна чи танкіста радянського відшукують наші командири... Використовували найменший досвід... Допомагали й фольксдойче. Зде більшого молоді. Дуже толкові хлопці.

— Ото ж і виходить, що ви не гребували фашистською підмогою і знищували наших бійців, — підсکочив як ужалений Степан.

— Та май терпіння, Степане, сядь і охолонь... вислухай, що скажу далі, — трохи різкувато заспокоїв його Михайло. — Як прийшли ковпаківці до лісу, всі ми повилазили з боївок, завантажили фірманки і збралися в далеку дорогу. Я відпросився додому з матусею попрощатися. Аж тут на варту насочили червоні. Повбивали всіх. І стали палити хати, де розквартирувалася сотня. Хто вспів вискочити, той і втік. Проте на одній з вулиць повстанці дали належну відсіч, але довелося все-таки відступити. Я поспішив на хутір, а ковпаківці — вже там. Зібрали всіх і влаштували допит. Розклали вогнище. Розпекли до білого шомполи і проштрикували ними через вуха хлопців. Ще й били нещадно прикладами. Замордованих складали у стодолі. Правда, пізніше залишки нашої сотні відомстили за ці знущання і трохи побили партизанів Ковпака.

— То все ж таки били наших товаришів, — ущипнув Степан.

— Ні... ми повинні були підставляти свої понівечені груди під комуняцькі кулі й багнети червоних. А хто б тоді громив фашистів? Думаєш, ми їх шкодували... Чимало кривавих сутичок було й із ними. Вони, гади, теж безжалісно палили хати і людей...

Васильчук Віктор Борисович

Народився 29 лютого 1960 року в Коростені. Після закінчення Коростенської СШ №1 у 1977 році, навчався на філологічному факультеті Київського держуніверситету.

З 1982 р. працював у міськрайонній газеті «Радянське Полісся». В 1986 році став членом Спілки журналістів України. Довгий час займався проблемою Чорнобиля, неодноразово бував у відрядженні в зоні відчуження.

Працював начальником рекламно-інформаційного відділу комерційного банку. 1991 року заснував газету «Апокаліпсис», яку в 1994 р. перейменовано у благодійний вільний тижневик «Вечірній Коростень». Дотепер є засновником, видавцем і головним редактором цього видання.

1992 року побачила світ перша його книжка «Несподівані зустрічі». У 1994 році став членом Національної спілки письменників України. Довгий час очолює міську літературно-мистецьку студію «Древлянка» та один із найбільших в області первинних осередків журналістської організації.

Був делегатом Першого Всеукраїнського конгресу інтелігенції, Другого з'їзду письменників незалежної України, а також 4-го Позачергового та 5-го і 6-го з'їздів письменників України. Нагороджений грамотами Житомирських облради і облдержадміністрації, Національних спілок журналістів і письменників України, лауреат премії Держподаткової адміністрації України «Золотий кадуцей», дипломант Міжнародного Академічного рейтингу популярності «Золота Фортuna», нагороджений медаллю «Трудова слава», медаллю «Золота медаль української журналістики», медаллю НСПУ «Почесна відзнака». Лауреат премії імені Лесі Українки Житомирського обласного відділення Фонду культури України, імені Івана Огієнка (2014 р.), Всеукраїнського літературного конкурсу «Рукомесло-2009», «Краща книга року-2011», «Краща книга року-2012», нагороджений Літературною відзнакою імені В. Нечипоренка (2012 р.), Корнійчуковською премією (2013, 2015 рр.), депутат Коростенської міської ради 5-го скликання. Безпартійний. Одружений. Має військове звання капітана запасу. Генерал-хорунжий «Поліської Січі» Українського козацтва.

У січні 2007 року Указом Президента України присвоєно почесне звання «Заслужений журналіст України».

Займається літературною, журналістською та громадсько-політичною діяльністю. Є співзасновником дитячого творчого конкурсу «ПолісЯночка», конкурсу краси «Mіс Літо», фундатором Всеукраїнського літературно-мистецького свята «Просто на Покрову», літературної премії імені Василя Юхимовича. Відродив музей-хату Василя Юхимовича в Сингаях. Щороку видає літературно-мистецький альманах «Просто на Покрову», спільно з Коростенським міським відділом освіти заснував дитячий кольоровий журнал «Аллоч-ка-дошколярочка».

Має численні публікації в українських газетах і журналах, є постійним учасником літературних передач місцевого, обласного та республіканського радіо і телебачення.

Друком вийшли книжки «Несподівані зустрічі», «Не стріляйте, дядьку!..», «Чорнобильські поневіряння Бучі», «Чому Нічка посварилася з Ранком», «Гавчик і Курчатко», «Тільки один місяць», «Десять років життя», «Світ казковий та невигаданий», «Мандри темно-вишневої самописки», «Приречені на життя», «Собака буває кусачий...», «П'ятнадцять років: від суботи до суботи», «Голодомор на Коростенщині» (упорядник), «Нехай увесь світ сміється!» (упорядник), «Пригоди Сновиди та його друзів», «Під знаком Риб», «Чому не можна кричати на Хомку».

Коли ж наблизився фронт, ми пішли в підпілля. Зачаїлися в криївках. Вели службу Божу. Сім разів доля рятувала мене від наглої смерті.

— Чого ж тоді ховалися в лісах?

— Чого, чого... За рік до перемоги я разом з іншими вояками Української повстанської армії прийшов до совітів з повинною. Та це не врятувало від страшних побоїв. Енкаведисти били так, що хлопці божеволіли. Довелося скуштувати радянської «ласки» і мені. Совіти заперли в яму з водою, а на спину поклали дубові дошки. На них ставали кілька чоловікі, рягочучи, топталися... Познущалися на совість й відправили на фронт. Дорогою ми з хлопцями розбіглися. Нас знову половили. Катували ще гірше. Ти знаєш, Степане, мордували, було, й гітлерівці, але так як комуністи, ніхто не знушувався...

— І що далі було? — сумирно запитав Степан.

— Ми заново загін організували поблизу нашого села, а потім... твоя куля наздогнала мене, і я лише через сімнадцять літ повернувся додому. Худющий, як холера, лисий, як бубон, із сухотами.

— Дісталося й мені від тебе, Михайлє... я ж відстрілювався до останнього патрона. Ти, якщо можеш, вибач мені...

— Ти мені теж, Степане. Добре, що живі залишилися, — підвівся з-за столу Михайло. — Пішли до хати, вип'ємо за вільну Україну.

— Ні, Михайлє, за твою... не буду пити.

— То й добре, посидимо просто так. Проте ти, Степане, запам'ятай: ненька-Україна в нас одна, вільна й незалежна!

Анатолій Клюско
Цвінтарні одкровення

Одкровення перше

Зупинюсь, у мертвій тиші загублюсь:
Он похований безбатченко чомусь.
Не один він тут, таких тут – цілій гурт:
Кожен з них не українець, а манкурт.

Десь, під чорним покривалом німоти,
Їхні душі проклинають животи.
На смітник їх викида тамтешній світ
В абсолюті ж бо – не ціниться живіт.

Їм, сердешним, ще частенько, певно, снить
Жовтим кольором підведена блакить,
Гомін міста, благодать п'янка села,
Ta країна, що матусею була.

Але мариться усе оте – дарма:
В них – ні мови, ні історії нема,
А притулок цей, завершили де путь
Вже не цвінтарем, а «кладбіщем» зовуть.

Одкровення друге

Наснилося, що цвінтарем ходжу,
До власної могили повертаю,
У себе, що подався за межу,
Про України доленьку питую.

«Вітчизна – чую – сонячно сія,
Нічого і ні в кого вже не просить.
А босонога вулиця моя
Твоє ім'я в безсмертя переносить!»

Небесна сотня

Знов потопаємо в журбі!..
Спротив був впертий.
Свободо, чом завжди тобі
Потрібні жертви?

Чому, скажи, до тебе шлях
Такий скорботний?
Й чеканить крок на Небесах
Жертовна сотня...

Кримські гори

Вони, неначе міражі,
Зросли побіля степу раптом:
Такі незаймані, чужі,
Зелено-жовтим криті гаптом.

Закучерявлених небес
Прорвавши пасма: пишні, білі,
Могутністю своїх тілес,
Мов символи земної сили.

Тут, серед велетів стрімких,
Ридали тяжко полонянки.
Їх плач у скелях десь застиг
Й росою випада світанків.

За кам'яними ворітми
Від Кафи й до Бахчисараю
Земля, наповнена кістями,
Жагуче марить рідним краєм.

I тут на піднебесний дах
Надії зорями поринув
Старий, як світ, Чумацький шлях –
Клубок доріг на Україну.

Допоки шлях той не потух,
По-українськи, незборимо
Блукатиме козацький дух
По чарівних просторах Криму!

Незнщенна!!!

Безладдя скрізь й сичання люте.
Гнилої величі отрута –
Все розповзається зі сходу,
Дихнути не дає народу.
Послухай, пасинку-москалю,
В часи козаччини на палі
Конав би ти, байстрюче хана.
Навчився б віддавати шану
Нащадкам аріїв і скіфів,
Героям стародавніх міфів,
Трудящому й незлому люду,
Що хлібом поділивсь, приблудо,
Гостинно запросив до хати,
Дозволив там заночувати
І назвав, тебе, лісів дитину,
Не чужаком – Вкраїни сином!
Чого ж, москалику, ти перцем
Наповнюєш невдячне серце?

Гидяче кров нуртує там?
То ти, лісовику, затям:
Тут, між Європою й Ордою,
Одчаєм скроплена й бідою,
Вовіки вічні незнищенні
Лежить Русі земля священна!
Для всіх у неї стачить сили
На хліб і сіль... і на могили.

Круки війни...

Чорні круки війни гнізда в'ють в териконах
І виводять у них захабнілих істот.
Над Сіверським Донцем, що криваво-солоний –
І страхи, і одчай вже сягають висот.
І двоглаві «арли», і новітні тумени,
І зневірений Тур, і розгублений Як...
Кажуть, Калку готує там «плем'я зелене»,
Й натяга тетиву хан ординський Путяк...

Україні

Уже нещадно рве землі в branня зелене,
Вливає в зелень ту зловісні кольори
Війна, що так давно не гостювала, нене,
Не цупили синів до чорної мари.
Небесна сотня там найпершою згубилась.
Ти думала – одна, а сотні йдуть і йдуть...
Вже й кручі над Донцем риданнями з'ятрились,
У горе зодягли свою первісну круть.

Молитва

Ти повертайся, я чекаю:
І зацілую, і обніму,
Біля грудей заколисаю
І пил війни зі скронь зніму.
Там десь від куль моя молитва
Тебе прихистить, любий мій.
У найстрашнішу навіть битву
Про смерть – і думати не смій!

Зозулька

У сні сьогодні я зозульку слухав,
Прогноз замовив на свої літа.
Та, скільки не бентеживтишу – глухо,
Провидиця мовчала сіра та.

А я благав: «Ну хоч десяток, люба,
Напророкуй в життя моє ріку.
Синочкові моя не треба згуба.
Шановна пташко, ну скажи – Ку-ку!»

Вже не почую синового «Тату!»
Я проти танка вийшов... з автоматом.

Кадирівським терористам

Століття предки воювали.
З них не один під камінь ліг,
Щоб москалі не панували
Та ваших спин не шанували,
Їм насилаючи батіг.

Збороли їх, взяли, обсіли
Стрільці москальські... Ви ж – вої
Сучасні, мрію полишили
Та вже настільки змізерніли,
Що подалися в холуї.

Зламати волю ви не в силі,
Бо не дано рабам сіє.
А де вершини білокрилі,
Знялась у вись душа Шаміля
І вам межиочі плює!

***

Неждано обірвавсь у віри тромб –
Усе довкруж заповнила зневіра.
Думки ж, мов партизани з катакомб,
Зриваються, щоб закусати звіра,

Упитись кров'ю хана упиря
І гнати проклятущого степами...
Помріяли... і кожна, мов звіря,
Знервовано ховається до ями.

Тепер їм катакомби – світ увесь.
Над ними ж – шабаші москаль справляє.
А Божа Матір сварить сина десь,
За те, що той наругу дозволяє.

***

Скргочутъ зуби згорених небес,
Викрешують сердито іскри грому,
Заводять сонце у негоди кому –
Щоби Даждбог, немов Христос, воскрес.

Щоб, як довкруж проміння заснує
І сипатиме пригоршнями золото,
Ми: анти, руси, арії, сколоти
Нарешті спом'янули – хто ми є!

Дівчині

Невеличке дівчатко –
Та ні мами, ні татка.
Носять ніженьки голі
Чорні знаки неволі.
В люди б скорше пробитись,
Красуватися й витись!

В серці юнім тривога:
Де надії дорога,
Завше буде чекати,
Ще і люто сичати
Гаддя п'ята колона –
Синьо-біло-червона.

Квіти он край дороги.
Не чіпай ради Бога!
Увіп'ються колючки,
Стануть ранити ручки.
Стережися ж бо й дуже
Іудейської ружі.

Очі – наче бійниці,
Мовби криця – зіниці,
Вовком зирка з-за рогу,
Славить іншого Бога
Той, що матінку-пані,
Вів колись на аркані.

І його стережися,
Не ламайся, не гнися!
Є ж у тебе і друзі

У Великому Лузі
Тож зростай, білолиця,
У струнку молодицю!

Не втрачайте

Срібні крила, знаковість мети
І нові манливі горизонти...
Як дано летіти – то лети:
Від дібров поліських аж до Понту!

Відпочить – на райдугу сідай,
Зігрівайся мудрості промінням,
Все життя високості віддай,
Присвяти їй сили та сумління.

Голубіні розтинай сувій,
Бережи тотем «Небесне плем'я».
І, хоча кортить, проте не смій
Сипонути бісеру на землю.

Там засіли свині і кроти,
Холуї й спихачені примати.
Не втрачайте, друзі, висоти,
Якщо Богом навчені літати!

Велет над шляхом

Чи три йому століття чи чотири?
Не можуть і віки порахувать.
Його зове дорога командиром
Й героєм, що не вміє помирати.

Стрічав він, кажуть, ще вози чумацькі,
Їм, як зуницю ока, шлях беріг.
Тож бачив і баталії козацькі,
Й Полісся рідне від орди стеріг.

Поринувши у небо волошкове,
Завжди його високості радів
І нищив нечисть, мов титан казковий,
Вистрілюючи черги жолудів.

Татарам й москалям зелені дулі
Він роздавав – і ляхам, певно, теж.
Не раз у ньому завмирали кулі
Й здавався шелест зболеним без меж.

Наруги він ні кому не пробачив,
Проносить думи предків через час.
А у негоду, лицар він неначе,
Та, ходить чутка, молиться за нас.

Клюско Анатолій Олексійович

Народився 25.10.1963 року в мальовничому селі Тернівка Новоград-Волинського району Житомирської обл. у родині агронома й вчительки.

1981 року закінчив Барвинівську середню школу.

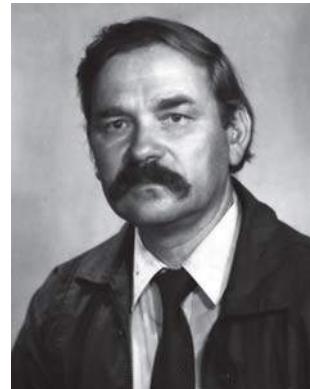
Далі була служба в армії, а перед тим навчання на економічному факультеті Київського державного університету ім. Т.Г. Шевченка.

Працював слюсарем, економістом, викладачем Житомирського технікуму землевпорядкування, а з середини 90-х минулого століття – підприємцем. Його бізнес – книжкова торгівля. У Новограді-Волинському, де проживає нині, А. Клюско має затишну книгарню з романтичною назвою «Обрій».

У жовтні 2013 р. став членом Національної спілки письменників України.

Одружений. Має трійко дітей і четверо внуків.

Василь ДАЦЮК
ДАЦІЗМИ
(назва за версією П. Ребра)

Є цукор-пісок, а є цукор-рафінад. Перший має властивість розсипатися, займати всі закапелки скла; другий – конденсуватися в монолітний злиток, бруск чи квадратик і бути завжди в одній формі.

Афоризми (дацизми!) Василя Дацюка є рафінованим форматом його багатогранної творчості. У цьому переконається читач, взявши на зуб гіркі солодощі його філософських мініатюр.

Михайло Пасічник

- > Людина серед оточуючої природи повинна відрізнятися тим, що не свиня.
- > Непомічена, належно не поцінована, навіть найпотрібніша праця є даремною.
- > Ментально чоловіки або мавпи, або глина.
- > Не можна зробити світ світлішим, додавши в нього бруду.
- > Несвідома вівця – страшніша вовка (не з Біблії).
- > «Людина – звучить гордо», якщо вона не хохол.
- > Світогляд – це не огляд навколошнього світу, а підстава його поліпшувати.
- > На світ дивляться усі, а бачать його одиниці.
- > Про долю: всякій жабі судилося своє болото.
- > Розум – це здатність використовувати свої чужі досвід і знання.
- > Нікчемний і жалюгідний той народ, який зневажає рідну мову та культуру, а його моральний стан – це насамперед результат нікчемності і жалюгідності національної еліти.
- > Чудес не буває, якщо їх не створювати.
- > Кожен має свою правду. Сукупність цих правд є неправда.
- > «Людина людині – вовк?». Вовк вовкові – баран.
- > Старість – це коли роботи попереду ще дуже багато, а часу вже мало.
- > Дурість – не трагедія. Це лише різновид інтелекту.
- > Мораль – це колективна угода про поведінку між людьми, за якою наймерзенніший негідник може стати національним героєм.
- > Ніщо так не псує стосунки, як надумана образа.
- > Парадокс – чим моральніша людина, тим більше у неї ворогів.
- > Зло – тимчасове, добро – вічне. Проблема лише у його кількості.
- > Ніщо так не губить віру простих людей у майбутнє, як нікчемність політиків.
- > Коли гине нація – першою зникає мова.
- > В політиці вартніші не ті, що вміють боротися, а ті, які тямлять будувати.
- > Немає більшої трагедії, як політична комедія.
- > Борючись за свої права, бодай зрідка згадуй про обов’язки.
- > Бути людиною, це не право, а обов’язок.
- > Найбільша людська спокуса – спокуса стати твариною.
- > Жодна нація не може гордитися своїм минулім, лише сьогоденням і то далеко не кожна.
- > Поведінка деяких знаменитостей і захоплені відгуки на неї інших переконливо доводять, що частина людей таки походить від мавпі.
- > Поганий той учитель, якого учні не перевершили у майстерності й нікудишні ті учні, які не пішли далі свого вчителя.
- > Якщо народження людини є справою батьків, то її смерть є особистою.
- > Барани – це найстрашніші люди.
- > На цьому світі усі грішні, але найбільший грішник той, хто думає, що він без гріха.
- > Найстрашніше пекло не потойбічне, а те, яке людина створює собі сама на цьому світі.
- > Жінці, щоб їсти мед ложкою, треба любити бджіл, або пасічника.
- > Від чоловіка в сім’ї залежить чи будуть діти, а від дружини – якими вони виростуть.
- > Хоч дуже часто державні інтереси не співпадають з Божими, це не заважає політикам апелювати до нього.
- > Звертаючись з молитвою до Бога про допомогу у недобрій справі, насправді ви звертаєтесь до диявола.
- > Не можна поєднати світле з темним, не очорнивши світлого.
- > Справжня демократія – це коли громадяни мають не тільки широкі права, але й глибокі обов’язки.

- > Будуючи храм заздалегідь подбай про настоятеля, аби затія не була марною.
- > Нещасна та людина, яка живе лише минулим.
- > Не може бути рівності між чоловіком і жінкою, лише гармонія.
- > Уміння прощати провини іншим є ознакою найвищої мудрості.
- > Мудра та жінка, яка не все бачить, а чує лише те, що треба.
- > Навіть серед звірів рівності немає: Лев може собі дозволити побути Бараном, а Баран Левом – ніколи.
- > Шляхетність людини не в її правах, а в обов'язках.
- > Якби не гріхи, той праведників не було б.
- > Відсутність голови у процесі думання завжди компенсується присутністю іншої частини тіла.
- > Формула суспільного успіху: ретельно роби свою справу і не пхай без причини носа у чужу.
- > Інколи не так важливо ким ти був колись, як те, хто ти є сьогодні.
- > Народ, який не покаявся за гріхи своїх предків, приречений на самознищення.
- > Мудрий той народ, який вибудовує стосунки із сусідами, враховуючи уроки минулого і реалії сьогодення.
- > Людина навіть найосвіченіша, яка не застосовує набутих знань у повсякденному житті, насправді нерозумна.
- > Відсутність здорового глузду завжди компенсується хамством.
- > По тому, як співбесідник відгукується про відсутніх друзів, ти можеш судити, що він каже про тебе.
- > Зазвичай іншого називає лжепророком той, хто сам пнеться в пророки.
- > У правди часто слова гіркі, а у брехні – солодкі.
- > Наявність розуму виключає присутність гонору.
- > За станом моральності очільника держави можна судити про стан моральності народу.
- > Найголовнішим із мистецтв для політика є уміння переконливо обіцяти.
- > Причини у народжень завжди одні, а у смертей – різні.
- > Покаяння – це перш за все усвідомлення суті гріха.
- > Кидаючи негідні слова на вітер, ви ризикуєте забруднити його.
- > Революції змінюють хід історії, але не годують народ.
- > Безкарність у суспільстві призведе до самознищення.
- > Найважча Божа кара – це кара жінкою.
- > Зроблена добра справа нічого не варта, якщо вона не живе у серцях інших.
- > Непомірні амбіції та низький інтелект очільника неминуче призведе до краху будь-яку справу.
- > Віра живе доти, доки її прагне душа і серце людини.
- > Якщо ти не хочеш поцінувати добру справу іншого, то хто поцінує твою?
- > Визначати велич власного народу за кількістю пролитої у минулому крові сусідів – ознака дикості.
- > Не з Біблії: у справах післявборних пізнаєте їх і себе також.
- > Правди найбільше бояться нечестиві.
- > Той, хто дуже любить себе, не любить інших.
- > Казання палких слів не буде державу.
- > Казати правду легше, аніж жити по правді.
- > Нішо так не руйнує солодкі мрії, як очікування вечері.
- > Намагаючись принизити шляхетну людину, ви топчете власну гідність.
- > Правду випробовують брехнею, а брехню – правдою.
- > Усвідомлення відповідальності за цей світ є найвищим проявом шляхетності розуму.
- > Правда не боїться брехні, натомість там, де вона відсутня – панує облуда.
- > «Правда звільняє», а неправда мужніх змушує до протидії.
- > Світ прекрасний жінками і бридкій феміністками.
- > Віра – це те, що не дає людині почуватися самотньою на цім світі.
- > Утверджити власну шляхетність можна лише добрими справами.
- > Усміхнена жінка робить світ теплішим.
- > Діти – найкращі і найголовніші люди на цій землі.
- > Герої роблять життя кращим: нікчемне те суспільство, яке не шанує і не плекає своїх героїв.
- > Молодим: тільки справжній баран може вважати, що круто бути «реальним казлом в натурє».
- > Деяких українських політиків можна не лише побачити очима, але й відчути носом.
- > Робота, яка годує родину, не може бути непrestижною.
- > Волю українцям ніхто не подарує. Її можна лише вибороти, борючись не стільки з ворогами, скільки з власною недолугістю.
- > Партийні з'їзди амбітних Козерогів-патріотів проходять, зазвичай, під знаком Водолія.
- > Неможливо на чужій культурі побудувати власну державу, лише чиось холуят.
- > Більшість завжди права, навіть коли їй ні.
- > Для того, щоб зрозуміти щось, треба його почути або побачити самому.
- > Якщо людина наполегливо прагне зробити якусь дурницю, ніхто і нішо їй не в змозі завадити.
- > Світом правлять свині, а обирають їх вівці.
- > Коли не знайшов спокою і порозуміння серед своїх – серед чужих не знайдеш.
- > У світу немає майбутнього поза справедливістю.

Світло спликування

- > Бідна та мати, діти якої більше переймаються місцем на покуті, аніж ладом у хаті.
- > Людина народжується вільною, а робом стає з роками.
- > Найстрашніше рабство – рабство фанатизму.
- > Мудрості найкраще вчитися у ворогів своїх.
- > Скажи, що для тебе язик і я скажу хто ти.
- > Ослам завжди важко жити серед баранів.
- > Язик – найлютийший ворог українців.
- > Українське: чим палкіше казання патріотичної галамаги, тим більший інтелігент-патріот.
- > Найкращий вчитель – життя, найгірші учні – люди.
- > Усе, що поза порядком – безлад.
- > Для багатьох українських провідників репетування «Ганьба!» та «Геть!», розмахування гаслом і пропором є єдиним і найвищим проявом патріотизму.
- > Немає нічого більш не геройського, ніж сучасні українські Герої.
- > Демократія – це диктатура здорового глупду і високої моралі, а не вседозволеність.
- > Виховувати людину, не вимагаючи від неї вихованості, – даремна затія.
- > Якби не тещі, то може й жанру анекдота не було.
- > Про справжню ціну людини узнай сам, а не з вуст іншого.
- > Непомірні амбіції є свідченням низького інтелекту.
- > Найцінніший подарунок – за останні гроши, а не за кишеневкові.
- > На жаль, далеко не в кожного багатого рівень людяності відповідає рівню статків.
- > Найбільше геройв народу – серед блазнів.
- > Те, що написане первом і що неможливо видовбати долотом – зазвичай легко купується за гроши.
- > «Казання правди – шлях до істини»... і до синців.
- > Долю людини часто визначає випадок і обставини.
- > Багатство народу визначається не його працелюбністю і природними ресурсами, а рівнем інтелекту.
- > Коли здається, що все вже скінчилося, насправді це лише початок іншого періоду.
- > Замість кепкувати над вадами інших, подбай аби в тебе їх не було.
- > Творячи собі кумира, переконайся чи не блазень він, бува.
- > Нішо так дорого українцям не коштує, як здоров'я і ніхто так не береже власного здоров'я, як українці.
- > Той, хто думає, що він великий, насправді малий.
- > Телевізор не тільки краде час, але й вбиває віру в людський розум.
- > В юності жінка для чоловіка – нагорода, а у старості – кара або опора.
- > Обіцянка зробити жінку щасливою така ж нереальна, як і намагання перехитрувати долю.
- > Хто не вчиться на чужих помилках, того навчать свої.
- > У коханки чоловік зазвичай шукає те, чого не отримує від дружини.
- > Ти нікому не потрібний, якщо не потрібний самому собі.
- > Чим повніший шлунок, тим менше бажання працювати.
- > Життя пересічної особи цінне для родини, для суспільства – нішо.
- > Смерть – подія невідворотна, але дехто ще при житті ухитряється померти кілька разів.
- > Найбільша несправедливість – смерть з вини іншого.
- > Найпрекрасніше творіння Боже – людина. І найстрашніше теж.
- > За злочини своїх громадян найбільша вина лежить на суспільстві і лише частина – на самих злочинцях.
- > Найголовніша причина усіх злочинів – невчасне їх попередження.
- > Просто неук – особиста справа, неук-керівник – трагедія колективу.
- > Вибори – це те загальнонаціональне шоу, в якому навіть живі трупи беруть участь.
- > Якщо йдучи вперед постійно дивитись під ноги, можна зібрати жменю мідяків, але є ризик побити лоба об стовп.
- > Людина часто належить не собі, а обставинам.
- > Поодинокі невдачі – від браку досвіду і уважності, постійні – від небажання вчитися.
- > Пам'ятаймо: які ми, такий і світ довкола нас.
- > Якщо програв у несправедливій війні – негідник, якщо виграв – національний герой?
- > Передвиборне: сумно, що халява не лише частина чобота, але й моралі.
- > Закономірність: чим вищий рівень цивілізації, тим менше їй залишається існувати.
- > Держава будується з кельмою в руках, а не з довбнею.
- > Шукати винуватців власних невдач поза собою – ознака слабкості.
- > Патріотизм – це добре, але ковбаса на дурняк для багатьох смачніша.
- > ЗМІ часто не тільки просвітлювачі розуму, але й очорновачі душ.
- > Народження та смерть є найбільш знаковими подіями в житті людини.
- > Вибори – це та купівля-продаж, коли зіпсущий товар повернути без втрат неможливо.
- > Інтелект людини проявляється не у словах, а в діях.
- > Найважчча самотність – в оточенні друзів.
- > Нішо так не оскверняє свячиню, як брехливі уста і брудні руки.
- > Нікчемні ті люди, для яких патріотизм не стан душі, а лише професія.

-
- > Природа часто перемагає вихованість.
  - > Неприємність – це теж частинка життя, на щастя, скороминуча.
  - > Провідник, який не усвідомлює свого покликання, – трагедія нації.
  - > Розбудова держави – це, перш за все, творення національно свідомого громадянина.
  - > Локшина не тільки цінний харчовий продукт, але й вагомий аргумент у боротьбі за місце у парламенті.
  - > Який генерал не хотів би стати курсантом...
  - > Причина світової кризи – перевиробництво товарів і послуг.
  - > Кожен письменник потенційний класик, ось тільки ніхто більше окрім нього про це не згадується.

Василь Лаврентійович ДАЦЮК

народився 11 січня 1949 року в селі Щурівці Ізяславського району Хмельницької області.

Освіта середня спеціальна, закінчив Житомирське культурно-освітнє училище. Працював у колгоспі на різних роботах у рідному селі, директором Любарського районного будинку культури, баяністом-акомпаніатором у будинку піонерів, робітником на залізниці, учителем Миропільської школи №2 Романівського району Житомирської області.

Створив перший в області дитячий радіоклуб. Був його директором до ліквідації клубу у 2001 році.

Член Національної спілки письменників України з 1994 року. Автор книжок гумору «Заява до суду», «Невдала любов», «Мовчи, глуха», лірики «Банальная история», книжок для дітей «Киця-ледащиця», «Добрий Єнот», дитячих книг «Нечема і хвалько», «Пригоди діда Фе та кота Ю». Окремими виданнями вийшли поеми «Біль», «Пекліада» і «Блазенія». Має поетичні та прозові переклади з польської, болгарської і білоруської мов. Твори Василя Дацюка перекладалися білоруською мовою.

Переможець всеукраїнських літературних конкурсів «Автора! Автора!» (1988 р.) і «Байка 2001», член редакційної ради альманаху «Весела січ», лауреат Всеукраїнського конкурсу гумору та сатири «Вишневі усмішки 2006». Був членом Національної спілки журналістів України.

Брав активну участь у становленні незалежної України на початку дев'яностих років минулого століття. Депутат Житомирської обласної Ради I та II скликань, депутат Романівської районної Ради I та V скликань. Був головою Романівської районної організації УРП «Собор».

На виборах до Верховної Ради України у 1994 році набрав найбільшу кількість голосів виборців у себе в окрузі.

Радіоаматор з 40-річним стажем.

Одружений. Має двоє дітей та п'ятеро онуків.

Оксана Геращенко

Філософія вівсяніх коржів

Це був той день, коли свідомих чоловіків масово вражає березнева лихоманка. Буцім повітряно-крапельним шляхом передається нестерпне бажання купувати квіти, парфуми, цукерки у строкатих коробках і без них, просто торбинами нести солодощі як жертовне піднесення жінкам на весняний празник.

Ми сиділи у затишній кнайпі.

Молекули повітря парувалися з пахощами кави, настирливе проміння підpiralo задиркувати тіні, що ось-ось мали розчинитися від яси необтяжливої розмови. Сонячне сплетіння пульсувало, було тепло від ритму потоків крові. Я знала: так зароджується зв'язок, де не потрібні статі, прихильності-симпатії, лише – думка одна на двох. Між нами кілометри часу, такі довгі, неначебто дорога від печі до ліжка, коли тобі півтора року. Між нами тисячі-тисяч особин: малих нишпорок, статечних менеджерів, знаних геніїв, прimitивних діячів. Але є й між нами одиниця, которая настільки рідна, що тъмяніє Господній світ, коли вона плаче. Україна.

Якби не умовності етикету – роззулася б, і, підбгавши під себе довжелезні ноги, вдалася до розгойдування на стільці. Та мусила вдавати із себе виховану, тому лишалося струнко сидіти, дивитися на співрозмовницю і бачити в її очах свої пейзажі, постаті, з якими б хотілося привітатися, бачила щасливу надію прийдешнього часу.

Гостроверхі смуги світла пронизували простір, що за вікном. Чимчикували перехожі – різні, на вигляд рідні й зовсім ворожі, бо мали в зовнішніх емоціях щось таке, чим не можна пишатися й ділитися з іншими. Бемкав програвач незрозумілою музикою, така музика ніколи не намалює нотами квітів чи птаху в небі. Вона притисне тебе до сидіння, допоки стачить сили терпіти, або – прожене світ-заочі, бо тексти кривдять поезію, роблять її розтріпаною ганчіркою з футбольки, придбаної у секонд-хенді, ймовірно для ремонтних робіт.

Все мало сенс.

Змістовне наповнення мовчання перелилося через край першим питанням. Тут важливими стають слова, а не те, хто їх вимовив. Бо думка ж: одна на двох.

– Ви, відчуваєте, як все змінюється навколо? Люди стають іншими, вони сприймають життя серцем, ім болить.

– Так. Але таких, кому насправді боляче зовсім мало.

– Нічого, що мало. Вони мужні, вони зможуть вести.

– Я боюся – не стане той шлях барвистим.

– Так і має бути. Не бійтесь.

– Коли мені боляче або лячно – лягаю долілиць на землю й перестає.

– Як же ж вам тяжко, голубонько... Я знаю, як то: бути іншою.

Дзижчити кавоварка. Хлюп.

– Ваше замовлення, – посміхається офіціант.

На мармуровій тарелі два велетенські коржі. Мов повний місяць весняного вечора. Поцяцьковані краплями шоколаду, соняшником, горіхами, вони пахнуть дитинством і підморгують велетенськими зінницями

гарбузового насіння. Карий трунок вводить у стан невагомості. Я лечу. Поряд зі мною – Пані. Ми летимо уздовж і знаємо, що так буде довго, навіть коли закінчить світ оцієї зустрічі. Аеронавти.

– Якось Господь показав мені красу. Єдиний раз. Більше такого не було.

– Як?

– Літнього ранку. Сонце вставало і йшло не на небо, а просто на мій город. Тоді роса заспівала і мені відкрилася первозданність народження дива. Це тривало кілька благословенних секунд. Я була частиною того співу, веселок від крапель, порошиною на листку. Це така благодать – відатися не тлінною людиною, а станом землі. Так, більше такого не було. Мо' колись...

Велетенський шматок коржа тане у роті. Й жувати не тра'. Вівсяний. Смачний-смачний. Починаю влюблювати суть вибору Пані – кремове тістечко такої насолоди не принесе нізащо. Магічна сфера-корж, створена із зерен, що ввібрали соки рідної землі, ароматизована весіннім прагненням полішити соціальні колізії, політичні парадокси, воєнні дії. Вона, буцім заговорена відункою, відкриває потасмні знання, залишені клітинами усього нашого Роду. Філософія. Дивно – філософія, яку можна смакувати. Вона насичує мозок критичним мисленням і ставленням до прострації явищ змінюється.

– Ви читали Дочинця? Мирослава?

– Ні. Мені соромно, але в бібліотеці не знайшлося. Придбати – катма грошей.

– Я вам подарую. Будете читати Дочинця і все зрозумієте. Вам стане легше од того толку. Мирослав – Людина нашого світу.

– Настільки, що від нього хочеться мати дітей?

– Так.

Просто під слово до вітрини-вікна припадає малюк. Шапка насунулася на очі, однозначно батьківський шовковий шалик тримає комірець і половину куртки. Худорлявий панич відкидає назад голову і зазирає до приміщення, рельєфним ґудзиком теленькає об скло (ось чому на дитині шалик). Шумоізоляція сучасних вікон не дає змоги почути розмову тата з сином. Молодий чоловік, присівши, поправляє одяг малому – погляд відкрито, хлопчик по-

сміхається, торкається таткової щоки і вони заходять у приміщення. Офіціант запаковує в еко-пакет вівсяні коржі. Малий притискає до грудей ласощі:

— Мамі!
— Мамі...

Ще один презент жінці. Яка вона, та пані, що ласуватиме березневого дня коржами-сферами, схожими на місяць у повні? Рідна. Бо інакше їй придбали б торт.

— Мої теж приїдуть. Маю два празники — Клари Цеткін й уродини. Ще потрібно встигнути на базар. Там мені м'ясо добротне притримали.

— І я до матері поїду. Помолося, поплачу.
— Їдьте, не буду відмовляти, бо така ви є — рухається треба.

Моя Пані пильно дивиться в очі. Так пильно, що відчувається її присутність у душі. І то вже не я дивлюся на світ, а вона — моїм поглядом. А що, як цей позирк лишить у мозку власний філіал? Гарно — зможу розв'язувати проблеми з гори її досвіду, навчуся бути розважливою і стану писати як Пані. А вона тямить у письмі. Тільки б не забутися занотувати до щоденника відчуття смаку розмови і запаху, і про малюка...

Відстань поколінь легко підіймається останніми гарячими молекулами кави доверху. Хочеться перевернути блідечко, де лежали коржі, витрусти крихти й злизати їх просто з долоні. Але ж я сьогодні вдаю із себе виховану. Прикро. Дрібки вівсянної філософії зметуть до сміття, вони перемішаються зі строкатими коробками від цукерок, парфумів, демонстративно викладеними «на показ» чеками з бутиків, які свідчили щедрість кавалерів березневого дня.

— Я — щаслива.
— Ні, Пані, це я...

Інструкція. Мати

Господь сіє вологу на дрібнесеньке сито. Середина липня. Тільки сеї благословенної пори дощ подібний спілучому серпантину — тече ніжними цівками-спіралями просто з неба й не видно йому кінця. Так би йшла: без парасолі, у дощі-павутинні, чіплялася б за кожну струмину й чула б музику. Хай то буде мій улюблений Ліст...

Ага, зараз — мелодій немає.

Від цього серце заходить риданням і я накраїнку виходжу в дощ, аби ніхто не бачив, що плачу. Добре йти мені. Хіба що містяни підозріло поглядають на дивакувату жінку без парасолі. Дурня. Мене це ніяк не обходить, бо ховаюся у субтильних потоках, розчиняюся й сама стаю водою.

Хай тіло Всевишній перепустить на дрібне сито — більше користі буде. Напою он всохлу бадилину, либо ньон проросте від кореня. Депресія в мене, відчувається.

тя непотрібності з непотребою. Ой, тільки не кажіть, буцім кожному своє і все таке інше за текстом, ніби то фактична одиниця населення має певну місію на землі... Це — штамп. Які місії, які ролі, які призначення-обов'язки, коли радість всохла разом із бегою на вікні? І жодні реанімаційні заходи не допомагають всміхнутися душою.

Час лікує.

Брехня!

Час дарує тобі дощ у середині липня, щоб можна було укритися-перепочити, аби за годину знову вдавати щастя на обличчі. Це так тяжко — немає інструкції з детально прописаним процесом створення щасливого образу.

Кожному своє?

До дідька! Щастя — це однозначно щось мати. Мати здоров'я, достаток, талант і талан, родину й визнання, довгі роки життя. Так. І нехай до кольки в пузі «свое», але — МАТИ. Банальне слово з наголосом на першому складі. Омонім. Зрозуміло. Все зводиться до неї, до матері — щастя.

Тим часом мрячна спонука притьом обертається в зливу. Не спиняється. Меланж оточення вирівнюється — ширина рухається, рябити, оживаває.

Мрію пішки податися до батьківської хати, саме в цю мить тільки рік назад. Там мама стоїть у густуючому винограднику й слухає дощ. Сваритьса на ластівок, бо лементують на старезного батькового кота, що ховається од небесної води до клуні, а там — ластів'ят нівроку в кублі. Та глухому п'ятнадцятителітньому шарпакові, вже давно не до ластівок. Йому б у пелену спідниці стрибнути до матері, гризнути залишками зубів задля годиться пару бліх і заснути, мо' назавше. Оскільки й для нього не вигадали котячих інструкцій, як жити без сили. А-а-а, болить...

Періщить не на жарт. Дерева збудливо торкаються одне-одного листям, перегукуються: «Як тобі, рідний, чи добре?». І кланяються Богу за благенство багатослів'я крапель. Раніше здавалося, ніби то бути рослиною — славно. О, ні! Як сховатися від палючого сонця? Ростеш собі, ростеш, а потім починаєш жертвувати собою, аби хтось там: знизу, збоку мав шанс встояти у плюс тридцять дев'ять. А ти найменшим корінцем тягнеш земні соки; так має бути, і чекаєш-чекаєш-чекаєш липневої зливи, бо вона дастъ трішки розкоші й ніхто не побачить, що ти — більше просторовий гербарій, аніж живий цурпалок флори.

Дайте, дайте, Бога ради, мені ту пам'ятку. І щоб там було написано: «Живи без МАТЕРІ так-то й так-то, а благодать колись побачиш у чомусь там абстрактному. Адже немає щастя без неї, навіть коли згадки плутаються у серпантині дощу й ти чуєш, як вимурковує Ліста кіт від дотику маминих пальців».

Геращенко Оксана Олександрівна

Народилася 17.06.1973 р. у с. Горщик Коростенського району Житомирської області.

У 1992 році закінчила Бердичівське педагогічне училище. Нині працює завідувачкою ДНЗ №22 м. Коростеня. Автор двох поетичних збірок «Впіймана мить», «А мені б...», серії дитячих книжок «Мандри принцеси Ганнусі». Взимку 2011 року виступила з концепцією створення дитячого розвивального журналу «Аллочка-дошколярочка», який з 2012 року набув статусу додатка благодійного вільного тижневика «Вечірній Коростень», та є єдиним періодичним виданням для дітей Житомирської області.

Лауреат премії ім. С. Іванова, премії ім. В. Юхимовича. Переможець рейтингу міста Коростеня «Гордість міста» (2009, 2013, 2014 рр.). Має численні фахові та мистецькі нагороди і відзнаки. В професійному доробку науково-методичні праці з дошкільної освіти та психології. Автор кількох методик і технологій, які успішно практикуються у закладах освіти міста. Заміжня. Має доньку.

Володимир Сирота
Є поміж нас незримих
душ мости

СИНОВІ

Тримай відкритим серце для людей.
 Це так, в житті, потрібно милий друже.
 Багато в світі гарних є ідей.
 Та бідний той, хто лиш ідеям лужить.

Поглянь довкола себе, озирнись.
 Можливо, людям треба допомога.
 Своїй матусі низько поклонись –
 Твоє життя від неї, і від Бога.

На тебе ждуть, лише твої пути.
 Можливо, ти їх зразу й не побачиш.
 Всього, мій сину, буде у житті
 Життя заздалегідь не передбачиш.

Де б ти не був – усюди пам'ятай.
 Чужого горя, сину, не буває.
 У скрутний час людині помагай –
 Добро завжди сторицею вертає.

І знай – в пошані ченіність між людьми:
 Вітатись – значить зичити здоров'я.
 Тому завжди зорю свою веди,
 Окрилену високою любов'ю.

А ще, на долю, визнай собі те.
 Що кращого, ніж рідний край – немає.
 І батьківська домівка – то святе! –
 Лелека, й той, в гніздо своє вертає.

ДУМОК ТОРКАЙМО СТРУНИ ЗОЛОТИ...

Слови завжди жили й живуть між нами.
 Як весені цвіт, як снігу заметиль.
 Одні снагують добрими ділами,
 А інші сіють – гіркоту і біль.

З хороших слів ми бростимо надію –
 В житті без цього світла не зоріть.
 Бо серце завжди мусить мати мрію –
 Богнем любові жити, а не скніть!

Ми нарікаєм, що в душі пустечा
 Самі ж забувши передчасно те,
 Що кожна дія мала передтечу,
 Що сам собі зробив життя пусте.

Що просто так слова не помирають.
 Нам не дано їх сутність зупинить,

Вони гіркою пам'яттю волають.
 А згодом біль той і тобі болить.

Найменший гнів породжує тривоги
 І душі в'януть не розцвівши знов.
 Якби ж могла знайти прямі дороги
 До наших душ проста, людська любов!

О, ми б тоді словами не кидались,
 Ми берегли б слова – святе зерно!
 А ми все ними бавились і гралися,
 Аж поки душі струхли в порохно.

Слова, слова! І подумки, і вголос.
 Зростити б світ лише з хороших слів,
 Щоб зрів, між нами, мови світлий колос –
 Цього напевно не один хотів.

Отож не будьмо ворогами в слові,
 Думок торкаймо струни золоті.
 Лише від слів народжених з любові –
 Душа і тіло завжди молоді!

КОЛЕГАМ

Ви за справжню людину в одвіті,
 За щасливє майбутнє землі!
 Книгу серця відкрили. Ви, дітям –
 Щирі друзі мої, вчителі!

Ваша спрага до знань і науки –
 То стежина на добрі діла.
 Скільки ж мають тепла, Ваші, руки,
 Як же ясно душа розцвіла!

Коли айстри, Вам, дзвонять ласково,
 Кличе вересень в сонячний клас.
 Ви, дерзайте, трудіться на славу.
 Для розумного й вічного – час!

ПРОЙДУТЬ РОКИ, ЛІТА ПРОЛИНУТЬ

Володі Шинкарку

Приходить літу час прощання,
 І осінь листя золотить.
 Сумна мелодія кохання
 Нас огорта в цю дивну мить,
 І ми пригадуєм світанки,
 Нічні жагучі солов'ї,
 Що дарували нам співанки,
 Свою любов, свої жалі.

Осінній гай, дощі осінні,
Схололі пустощі полів.
Нам нагадають – всі ми тлінні,
Як те, чим кожен вчора жив.
До чого прагнув, з чим боровся,
Що ставив вище над усе.
Все те, що, може й не збулося –
Вже вітер осені несе...
Ta тільки годі побиватись,
Доволі й смутку голих віт,
Давайте будем дивуватись,
Який красивий божий світ!
Пройдуть роки, літа пролинуть
Наш прах землиці, віддадуть.
Ta наші справи не загинуть –
Вони у дітях проростуть.
У цих полях, у цих дібровах,
У цих будівлях – скрізь ми є.
Бо в тім і суть, що з поту й крові
Вся наша сутність постає.
Тож хай несуть на гордих крилах
По світу вістки журавлі:
Як ми кохали, як любили,
Як ми жили на цій землі...

КЛЕЧАЛЬНА НЕДІЛЯ

Є поміж нас незримих душ мости,
У світ клечальний, де чекають мами,
Щоб ми могли знов досвітком пройти,
По рідній хаті босими ногами.
Коли вона, уся п'янка від кленів.
Стрічає нас медовим віттям лип,
То значить свято знов прийшло зелене
До наших душ, попри сум'яття діб.
І терпко пахнуть лепеха і м'ята.
Горять з покуту калинові разки,
І як в дитинстві знову лине хата
На зелен-крилах в лісові казки!
Я пам'ятаю: шепотіло літо
Щемливим трунком з ледь прив'ялих віт.
Коли цілунками його зігрітій,
Я лише вчився пізнавати світ.
І ось тепер, сини – мої росточки
Шукають солод в стеблах лепехи.
Ласкають кленів різьблені листочки.
І мають стінам білені верхи.
Ta ще бажають, щоб зоріло літо
Їм з верховіть осонцених дерев,
І спів пташиний линув понад світом,
Таким зболілим, що вже ледь не вмер.
І я збагну їх розумом причину,
І вдячно дітям в очі зазирну:
Я так хотів зростити в них людину,
Як добре все ж, що проростили весну!
Бо щоб пишалась зелен-дивом хата
І сад рясний у квітах чепуривсь.
Сини, в саду, садили руту-м'яту
І виноград, щоб Gronами наливсь.
Тож хай і Вас, весняним щедрим цвітом
Благословля любові тиха мить.
Адже не можна маминого літа
Неділю цю, клечальну не любить!

ПІЗНІ МАТИОЛИ

Стирає вечір сонячні рум'яна,
І тиша зводить руки над селом,

А матіоли мамині духмяно
Мене хвилюють, як в дитинстві, знов.

I я спішу до біленої хати,
На перехрестя тих осінніх днів,
Коли жоржини, мов малі хлоп'ята,
Голівки зводять понад самий тин.

Там чорнобривці хочуть щось сказати,
І груші пахнуть в пазусі моїй,
І ще моя при молодості мати
У вечоровій радості своїй...

Там руки тата, смаглі від роботи,
Окраєць хліба принесуть з полів,
І сміх в очах: то зайчика турбота,
Він передав тобі, що недоїв..

Уже роки торкають смутком скроні...
Роки мої, о як багато вас!
Мені б упасти в мамині долоні
І хоч на хвильку зупинити час.

В житті долаючи років зневіру
Не дав душі збути лопухом,
Бо маю в серці сильну й ширу віру,
І світ зігрітий маминим теплом.

Болить мені, як діти забивають
Стежки в домівки до своїх матусь.
Яким же сумом очі оглядають
Той шлях, котрий тобі давно минувся!

А може б їй, матусі цій старенькій,
Уваги трішки, ласки, і тепла,
Щоб освітилась постать ця худенька,
І усмішка щирим сонечком зійшла!..

...Дерева сохнуть зрубаним корінням,
Насіння чахне без тепла й води.
Коли в людській душі росте каміння –
To потім зродить зілля лободи...

Ось вечір знов стирає дню рум'яна
І тиша зводить руки над селом,
Хай матіоли мамині духмяно
Чийогось серця доторкнутися знов...

НЕ ЗРИВАЙ ЛІЛЕЙ..

Не зривай лілеї з голубого плеса,
Не тривож їй літа, не каліч їй весен.

Не виламуй гілки молодої в лузі,
Навіть – на сопілку, бо заплаче в тузі.

Захисти найменше пташеня від горя,
Відхили травинку від гіркого болю.

Щоб ходило літо у росі купатись –
Вмій до цього світу серцем прислухатись.

Не зривай лілеї з голубого плеса –
To ж вона до тебе поспішала з весен.

Збережи їй осінь, відігрій їй зиму –
Ми ж з тобою, друже, найрідніші з ними!

Світло спілкування

Глянь в своє майбутнє крізь прийдешні весни,
В добрі справи спробуй ти любов провести.

І цінуй набуте вже сьогодні, друже, –

Прорости турботу у дитячих душах.

Щоб заквітло літо нам з майбутніх весен –
Не зривай лілеї з голубого плеса!

Сирота Володимир Костянтинович

закінчив Житомирський державний педагогічний інститут в 1974 році за фахом фізики з додатковою спеціальністю математика. З 1974 року працював у загальноосвітніх школах Радомишльського району. З 1978 року працює в загальноосвітніх школах Бердичівського району в селах Райгородок, Буряки вчителем фізики, математики та інформатики. Педагогічний стаж 40 років. Вища кваліфікаційна категорія «вчитель-методист».

Життєве кредо: Багато в світі гартує ідей,
Та бідний той, хто лиш ідеям служить.
Педагогічне кредо: «Скажи мені і я забуду,
Покажи мені і я запитаю,
Дай мені робити самому і я навчуся».
(Конфуцій)

Поетичне кредо: Бентежну прохолоду квітки
Відчувши дотиком руки,
Благословляю маргаритки,
Що квітнуть берегом ріки...

Марія ХІМИЧ

Злий геній

Деякі оператори без будь-якого сорому тикали камерами в обличчя Вірлена Корчакова та інших засуджених, щоб якомога більшим планом, якнайточніше зафіксувати вираз їхніх змучених облич.

Постать Вірлена нагадувала одяг без тіла. Його розтягнені годуванням немовлят груди обвисли, їхні обриси чітко просвічувалися через тонку сорочку, живіт після багатьох кесаревих розтинів був увесь горбкуватий, тазові кістки розширилася, й незважаючи на те, що Вірлен був худощим, його озаддя покруглішало. Голомозий, з довгим носом, він не виглядав комічно. Його ставало шкода.

Іноді Вірлен відкривав прикриті круглими, без вій, повіками водянисті очі й люто ними блимав просто в об'єктиви нахабних операторів. На понівеченні трупи своїх дітей він не дивився. Беріг нерви.

Дехто з його поплічників голосив тонко й страшно, припадаючи до тіл 18-20 річних солдат, яких посікли в Сліпій печері війни. Хлопці й дівчата лежали, спутавши своє волосся, руки-ноги, жахлива гора людського м'яса, яке ще недавно рухалася, любила, співала, вчилася і тішила виснажені серця своїх батьків, які майже повірили, що з їхніми нащадками нічого не зроблять, що їм пробачили...

Але ніхто та ніщо не забуто: невже Вірлен забув це гасло своєї молодості? Верховний комісарят виніс вирок, його виконуватимуть доти, доки Корчаков та його поплічники не помруть своєю смертю. Це має слугувати попередженням для тих, хто керує долями мільйонів, мільярдів людей. Війну розпочинає тільки той, хто не знає справжньої ціні життю. Завдяки Верховному комісаряту такі, як Вірлен, зможуть зрозуміти цю ціну й сповна її сплатити.

Камеру направили на добродушне єврейське лице Семена Колодязного – геніального вченого, який отримав Нобелівську премію за прорив у генетиці: він знайшов спосіб, щоб чоловіки народжували. Семен із прихованою гидливістю споглядав із підніжжя амфітеатру на засуджених та мертві тіла. Потім глянув на начальника охорони, кремезного, хоч і низенького чоловіка, й легенько кивнув. Той дав команду і Верлена та його товаришів вивели. Попереду їх чекав черговий етап – штучне запліднення. Усіх їхніх дітей убито, вони мають народити наступних.

Верховний комісарят бажав би, щоб цей кругобіг тривав вічно. Проте організми засуджених зношувалися досить швидко і медики прогнозували, що проживуть вони ще максимум по 20 років, кожні вагітності й пологи їм даватимуться все важче.

Семен Колодязний іноді лякається свого винаходу. Проте завдяки йому війн на Землі майже не було, не рахуючи дикунських розбірок в нетришах Африки та Південної Америки. Він спочатку й сам не сподівався, що це дасть такий ефект, гадав: ось візьмуть його винахід, пограються, а потім гуманізм переможе і ніхто не вбиватиме дітей зачинателів війн, тим більше показово, публічно.

Але, мабуть, людство втомилося від традиційного гуманізму. Нині в користуванні був жорстокий гуманізм, і як би страшно не було, він давав свої результати. Все-таки війни починали лише чоловіки,

якщо не рахувати ту божевільну Мурлену, яка спровокувала дворічну бійню в Єгипті, а потім, штучно запліднена в лабораторії Семена Колодязного, вмерла під час пологів – шийка її матки не відкрилася, а стимулювати пологи засудженої за допомогою медичних препаратів заборонили.

«На совіті диктаторів – мільйони смертей, на мої же – всього понад сотню. Чому мені так погано на душі? Мабуть, тому що кожна смерть – це смерть, незворотна і болюча. Кількість тут ні до чого», – Семен Колодязний скривився і, спираючись на ціпок, почовгав до виходу з амфітеатру. Хтось з операторів допитливо направив на нього камеру, але чоловік роздратовано відмахнувся.

Треба готоватися до операції. Завтра йому поміняють на нові обидва суглоби в колінах – ті зносилися. Старість... А ті хлопці й дівчата були зовсім молодими.

Він вирішив поглянути, як іде процес запліднення, хоча в лабораторії вже давно обходилися без нього. Об'єкти лежали на кушетках в окремих боксах, розміщених у ряд. Низ їхніх тіл прикривали квітчасті ряденця, а між ногами копірсалися білі голови й спини. Набридливі оператори намагалися відзняти хоча б щось, тупцяючи в коридорі й направляючи камери на скляні «вітрини» боксів. За правилами їм було зась до лабораторії, проте стовбичити в коридорі дозволялося, щоб ніхто не запідозрив у цензурі та гонитві за кращими піддупниками свободі слова.

Колодязного магнітом тягло до боксу, де лежав Вірлен Корчаков. Усе-таки він – це головна «муза» його винаходу. Саме людожерська політика диктатора велетенської країни спонукала вченого створити прорив у генетиці. Вірлен Корчаков був нащадком кочівників і поліцейських, нещасною дитиною з бідної затурканої безпросвітністю родини, де жорстокість, пиятика та чорноязикість вважалися нормою, якщо не обов'язком.

Коли Вірлен очолив свою рідну країну, то продовжив її традиційну політику, яка полягала в загар-

банні сусідніх країн та в подальшому викачуванні з них ресурсів. Корчаков був достойною заміною своїх попередників – поліцейський у минулому, з двома вищими освітами, шанувальник здорового способу життя, з нашаруванням інтелігентності на сухому твердому обличчі та ораторськими здібностями.

Він був хорошим сім'янином – куплені ЗМІ спекулювали на цьому, фотографуючи Вірлена, його низеньку кругленьку дружину і трьох дітей – статурну старшу доньку й хлопців-близнят, на зеленому моріжку на тлі доволі-таки скромної заміської вілли. Вже потім, упившись владою, Вірлен змінив свою дружину на нову, як змінюють старий одяг, який став немодний, відкупився від дітей грошима та маєтками, щоб не лізли межі очі й не заважали, а собі надбав кілька десятків розкішних вілл у різних куточках своєї величезної країни і за кордоном.

Та Господь йому суддя за це – людський гнів викликали бойові дії на територіях сусідніх незалежних держав, так, у цьому Вірлен був мастак, проте далеко не віртуоз, бо часто спутошував кишені запутаних у цьому олігархів і доїв державну казну. Щоразу, коли Корчаков відгризав шмат від сусідньої країни і запроваджував у ній свій нібито демократичний лад, великий сильні країни світу відмовчувалися, тому що сподівалися, що Вірлен нарешті насититься.

Але в Корчакова була справдешня булемія – він жер і плямкав, коли вже йому не лізло в пельку, він на деякий час перепочивав, іноді виблювував не-стратлене, і потім продовжував знову. Він завжди продовжував знову. Крапку в його завойовницькій сазі поставила Україна, де народився й виріс Семен Колодязний. З цієї невеликої держави, яка виявилася принциповою гордячкою і цнотливицею, розгорілася третя світова війна. Від країни-гордячки залишилася лише половина, бо решту випалила атомна зброя. Коли Вірлен, роздратований затятістю противника, хотів ще й другу половину скалічити, відразу кілька потужних держав ударили по агресору – з повітря, води, землі й, здається, навіть із пекла.

Коли Корчакова вивели з його таємної резиденції, де він переховувався, світ, який вп'явся поглядами в екрані телеприймачів, вразило обличчя диктатора – воно було перекошене злобою, бліде, лівий бік лиця споторила судома, як виявилося, через нерви, вони Вірлена все-таки зрадили...

Саме в той період, коли нова, просвітлена та очищена війною, громадськість думала, що робити з Корчаковим та його поплічниками, точніше коливалася між вибором як швидко їх стратити, Семен Колодязний представив свій винахід. Дивно, Семен був одним із небагатьох, чию родину не зачепила війна – ніхто не загинув, у війську ніхто з кревняків не служив. Узагалі, його сім'ї ще дуже пощастило – вона мешкала в невеликому містечку на заході України, цей сектор не вразили ядерні ударі, тут не було голоду і розрухи, люди продовжували ходити на роботу, а діти – в свій «колгосп», тобто в садочки й школи. Звісно, пенсії і соціальні виплати затримували, але не катастрофічно. Словом, це були хороші умови для спокійної неквапливої творчості, тим більше, що фірму, де Семен працював дистрибутором, закрили через те, що долар дуже подорожчав і товар, яким торгувала фірма, став надто дорогим для пересічних скромних громадян.

Тож Колодязний, самотній чоловік з плоскостоп’ям та виразкою шлунку, пестунчик своєї великої доброї матері, яка відчайдушно вірила в його обраність й обдарованість, провів рік у старенькій хатинці в селі біля рідного містечка. Він обробляв город, що дістався у спадок від двоюрідного дідуся, який, як і Семен, звікував одинаком і залишив онукам свої чудернацькі винаходи – домашній універсальний паротяг, теплицю на сонячних батареях та змайстрований власноруч автомобільчик, який працював на гнилих овочах.

Приклад двоюрідного дідуся та страшні картинки, які передавав допотопний телевізор, надихнули Семена до звершень. Навіть люба матуся, которая приїжджає на вихідні, не здогадалася, над чим чаклує її єдиний син. Він справно давав їй торби з городиною та по-кошерному забитими кроликами і курочками, запевняв, що із господарством справляється самотужки, і вдоволена сином мати їхала рейсовим автобусом додому, до своєї двокімнатної квартири, прикрашеної напрацьованим добром, та стабільної низькооплачуваної роботи.

Вдало поставивши експерименти на кроликах чоловічої статі й отримавши здоровий приплід, Семен запакував у дідовий автомобільчик кроликів, свої записи, заправив автомобільчик гнилими овочами й поїхав до Львова, який виконував обов’язки столиці. Київ був геть знищений і нині його поволі розбудовували зодії на тих ділянках, де радіація була в межах норми.

Добре, що в Семена був знайомий в Міністерстві юстиції – колишній однокласник Володимир, який погодився з ним зустрітися. Правда, Володимир спочатку засумнівався, чи правильно вчинив, коли погодився на зустріч, коли скуювдженій Семен причимав львівською бруківкою, розповсюджуючи далеко не апетитні запахи гнилих овочів від автомобільчика, та й фруктів теж, бо дорогою не приходилося перебирати. Потім Семен, зайкаючись від перебудження, почав показувати Володимирові кроликів і свої записи.

Колишній однокласник як справжній юрист зумів узяти себе в руки й відсіяти зерно від гнилих овочів. Коли перед ним прояснилася вся картина, він отетерів від геніальності свого друга. Семен перекроїв усю супільну матрицю, яка полягала в тому, що жінка – народжує, а чоловік – дає сім’я, що жінка – берегиня роду, а чоловік – приносить мамонта.

Сили небесні... Володимир був готовий стати на коліна перед Семеном, від якого пахло далеко не божественими паощами, бо йому, Володимиру, конче був потрібен нащадок. У свої сорок років він уже двічі побував у шлюбі. Перший пропривав недовго й пещена дружина-егоїстка перебігла до іншого, багатшого і красивішого. А ось друга дружина все ніяк не могла завагітніти, хоча дуже бажала дитину. Лікарі запевняли, що обое з подружжя – здорові, проте щось у тих таємничих генетичних коліщатах не клеїлося.

Володимир став першим чоловіком, який народив дитину – здорового хлопчика, якому нині виповнилося двадцять три і він уже сам став батьком.

Тоді супільство, яке й так мало убиті постійними бойовими діями нерви, вразилося й жахнулося, коли в прямому ефірі поспостерігало за пологами першого чоловіка. А потім у кадрі – усміхнений Володи-

мир, який обережно тримає червоне дитя, поруч – радісна схвильована дружина, не мати, хто ж вона така, батько? Всесвіт перевернувся...

Семен Колодязний якусь мить ще продовжував дивитися на Вірлена Корчакова, його стиснуті в сувору нитку губи і наполовину прикриті повіками очі. Запліднення завершилося і засуджених на візочках відвезли до палат відпочивати. Колодязний і собі подибав до виділеної для нього палати в цьому медикомплексі медичної допомоги.

Підійшов до віddілення хірургії, його відзначали, але охоронець, як велить правило, взяв краплину крові з його пальця та миттєво просканував у базі даних усіх жителів Євразії. Усе було в порядку, тому охоронець коротко кивнув і Колодязного молода моторна медична сестра провела вглиб коридором до його палати.

Там вона, коротко посміхаючись на його запитання ні про що і відповідаючи мелодійним тоненьким голосочком, приготувала дві склянки ліків, які нагадували звичайну шипучку від головного болю, і простила, щоб він усе випив до краплини. Вона запропонувала йому скоротати вечір, переглядаючи кращі фільми з їхньої відеотеки й послужливо ввімкнула велетенський екран ретранслятора.

Колодязний не став сперечатися. Медсестра на прощання додала, що вечера – згідно з розкладом, о дев'ятнадцятій годині, проте йому сьогодні доведеться від неї відмовитися, бо його чекає операція. Семен згідливо кивнув і, залишившись сам, для годіться подивився ще кілька хвилин мигаючі картинки на ретрансляторі, потім вирішив його вимкнути, проте не зміг знайти пульт. Приліг на ліжко і не зчуває, як заснув.

Уранці його розбудила вже інша медсестра і, не давши навіть умітися, посадила у візочек і покоти-

ла до операційної. Там йому наділи на обличчя маску, з якої клубочився білуватий димок, і Колодязний знепритомнів.

Він отямився від того, що йому боліли ноги. Трохи підвівся, але медичний брат, який чергував біля нього, застережливо поклав йому руку на плече й затим натиснув на якесь кнопку на бильці ліжка. Через хвилину до палати ввійшли лікар і чоловік у військовому універсальному строї.

– Доброго дня, пане Колодязний, мене звати коміsar Коваленко, – привітався військовий і поглянув на лікаря.

– Семен Соломоновичу, вам вдало замінили обидва колінних суглоби, – пробелькотів він, Колодязний його візнав – кілька років тому цей лікар відвідував його семінари в Західно-Українській медичній академії. Як же його прізвище? Вже не згадати...

Військовий продовжував дивитися на лікаря, тому той, ковтнувши спину, продовжив:

– Операція із заплідненням теж минула вдало, ви – вагітні.

– Як? Чому? – Семен знову спробував підвистися, але медичний брат вчасно поклав йому свою важку долоню на плече.

– Через ваш винахід убито сто вісімдесят три дорослі людини. Це поза межами допустимої норми, передбаченої Зведеним гуманним кодексом. За це мусимо вас покарати – маєте народити й виростити дитину, а потім пережити її смерть, щоб навчитися цінувати людське життя, – пояснив коміsar Коваленко.

Семен Колодязний пошукав очима вікно, хотівся поглянути, чи, як і колись, ще височіє небо над землею, проте так його й не знайшов. Потім уперся поглядом у стелю і зареготовав.

22.08.2014 року

Хімич Марія Петрівна

Народилася у 1985 році у м. Бердичеві. Нині мешкає в Канаді.

У 2007 році закінчила філологічний факультет ЖДУ ім. І.Франка, наступного року – магістратуру цього ж вузу. Працює журналістом. Член Національної спілки письменників України й Національної спілки журналістів України. З вересня 2014 року – керівник Житомирської обласної літературно-мистецької студії імені Михайла Клименка.

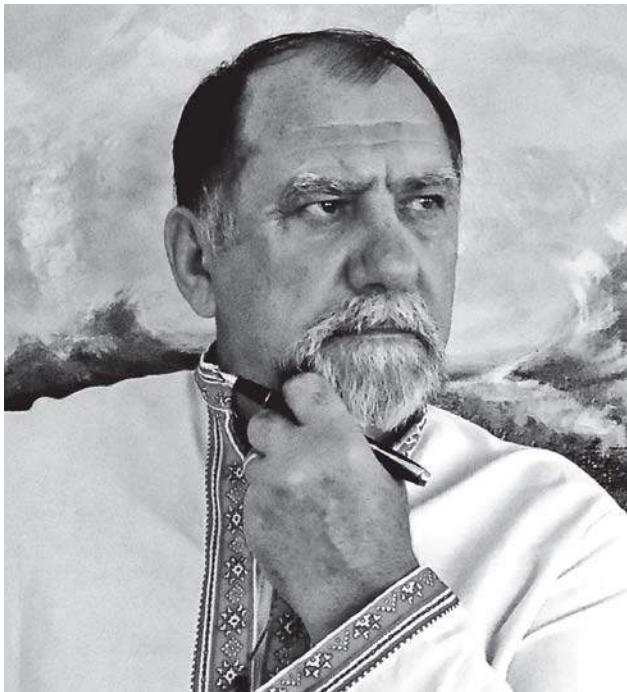
Лауреатка Літературного конкурсу видавництва «Смолоскип» у 2013 році – друга премія у номінації «Поезія», третя премія у номінації «Проза». Лауреатка Міжнародної україно-німецької премії імені Олеся Гончара у номінації «Велика проза» у 2013 році. Лауреатка Всеукраїнського конкурсу на кращий твір для дітей «Корнейчуковская премія» (2013 р.).

Друкувалася в таких періодичних виданнях як: альманах «Оксія», журналах «Люблю+Слово», «Світло спілкування», «Дніпро», «Березіль», «Кур’єр Кривбасу», газеті «Літературна Україна» та ін.

2012 року побачила світ перша збірка віршів і прози Марії Хімич «Півні-Ч». Того ж року за книжку «Півні-Ч» вона отримала премію імені Василя Юхимовича у номінації «Проза» (м. Коростень) і стала переможницею обласного щорічного конкурсу «Краща книга року» в номінації «Кращий літературний дебют» (м. Житомир).

У 2014 році опубліковано другу збірку поезій Марії Хімич – «Білі шкарпеточки», в серії «Лауреати «Смолоскипа».

Олександр Кухарчук Навіщо жабі роги

Посеред великого людського поселення був чималий ставок. Узимку він вкривався товстою кригою, дітво-ра вволю там на ковзанах каталася. Відступали морози, скресала крига, на міліні ставка все зеленіло, там буяли лепеха, осока й рогоза. У ставку просиналося горлате жаб'яче царство. У родині зелених жаб Ропух вивівся табунець пуголовків-жабенят. Промайнуло два місяці і пуголовки перетворилися на чудових маленьких зелених жабенят. На голівці найменшої зелененької жабки батьки побачили якісь невеличкі відростки, котрі вельми нагадували корону.

Мати Ропуха відразу ж рознесла новину по всьому жаб'ячому царстві. Незабаром навколо зелененької жабки Ропушки зібралася натовп багаторічних дідів Ропухів. І взялися діди мацати «корону» на голівці жабки. Після ретельного обмацування кожен з них голосним кумканням висловлював свою думку. Жаб'яче царство вмить завмерло, усі дослухалися умовиводів своїх старішин.

Поміж тим, після великого галасу діди Ропухи так і не змогли дійти єдиної думки, що ж то таке на голівці зеленої жабки Ропушки. Оскільки ніхто з них раніше нічого такого не бачив, то змушені були жаб'ячі старішини визнати її унікальність у жаб'ячому царстві та дочекатися доки жабка підросте.

Минав час, маленька жабка Ропушка росла собі в жаб'ячому царстві оточена загальною увагою і любов'ю. Її дитяче кумкання збирало навколо неї багато шанувальників. Слухачі на всі лади вихваляли голос і красоту зеленої Ропушки. Настала осінь. Ропушка підростла, замість непоказних відростків на її голівці уже викрашалися справжні маленькі ріжки. Прийшов час молодим жабам Ропухам самим майструвати собі житло, в якому вони змогли б перезимувати люті морози, коли все навколо візьметься льодом.

На окраїні ставка, де росли осока з лепехою, у затверділому мулі молода зелена Ропушка викопала лапками глибоку нірку. А коли вода у ставку почала братися кригою, зелена жабка, попрощавшись із батьками, братами й сестрами, заховалася у нірці й заснула до весни.

Зима добігла свого кінця, морози скресли, лід роз-

танув, сонце нагріло воду, і все жаб'яче царство зелених Ропух вибралося зі своїх домівок, і їхнє життя пішло по новому колу. Молода зелена Ропушка щасливо перезимувала у своїй глибокій нірці, і її яскраво-зелена спинка з червоними крапинками та химерним мереживом розводів чудово виблискувала мінливим сяйвом. Щоправда, коли її родина почала збиратися докупи то виявилося – зиму не пережила стара мати Ропуха та чимало її жабенят, що вельми засмутило старого Ропуха і всю родину.

Проте життя є життя, і невдовзі старий Ропух знайшов собі нову пару – одинаку зелену Ропуху, щоб продовжувати свій рід. Молода красуня зелена рогата Ропушка і цього літа росла оточена увагою жаб'ячого царства, її ріжки поволі збільшувались у розмірах. На додачу у рогачки ще й виростав довжелезний язик, що теж вирізняло її з-поміж своїх одноплемінників; взагалі, довжина язика багато важила в жаб'ячому племені, бо язик у першу чергу слугував знаряддям для добування їжі. У другій половині літа Ропушка вже майже досягла зросту старих Ропух, а на голові мала велики роги.

Жаб'яче царство враз зображенуло, що то не корона їхньої майбутньої царівни, і було правдиво приголомшene своїм відкриттям, адже ті рогові утворення були чимось незвичним і навіть страшним для їхнього роду. Крім усього, разом із ростом рогів у Ропушки і загальногоВихвалення її краси й унікальності в ней геть зіпсувався характер. Її кумкання було зверхнім, грубим і деречливим. Воно стало відлякувати мешканців ставка. Багато хто не мав бажання з нею зустрічатися і намагався обминати зарозумілу Ропушку десятою дорогою. Така поведінка недавніх шанувальників дуже її сердила. А коли вона на когось із сусідів або й своїх родичів сердилась, то без зайвих церемоній застосовувала свої роги і довгий язик, щоб таким робом доводити свою правоту.

У короткім часі зелена Ропушка з усім жаб'ячим царством зіпсувала стосунки і полювала сама на жучків, довгоносиків, зелених мух та комарів. З приходом зими рогата Ропушка забралася до своєї затишної нірки і мирно проспала зimu.

Щойно потепліло, рогата вибралася у нагріту сонцем воду. Її роги стали ще більшими та страшнішими, а такого довгого і спритного язика, як у неї не було в жодного мешканця ставка. Рогата зелена Ропуха стала не тільки найкращим мисливцем на всіляких жуків, мух і комарів, але й сильним супротивником. Її довгий язик без зволікання викидав отруту далі будь-кого зі старих жаб. Проте й характер рогатої Ропухи з кожним днем ставав усе нестерпнішим.

Навіть старі діди Ропухи зі страхом утікали світ за очі, коли сердита рогачка появлялася поблизу них.

Рідні сестри рогатої Ропухи і колишні прихильниці-подружки почали шукати собі пару. Заводили сім'ї і спільно з обранцями у заростях осоки відкладали довгі парні стрічки ікринок, обмотуючи ними осоку або лепеху. На охорону потомства ставали батьки Ропухи, щоби його не позлизували сірі водяні щурі.

Лише рогата Ропуха ніяк не могла відшукати собі обранця. Усі здавалися недотепами та пройдисвітами, ні з ким вона не змогла знайти спільної мови. Та що тут казати, більшість з тих, на кого вона накинула оком вельми боялися її рогів і моторного язика, тому нишком відпливали подалі...

Коли вже майже закінчувався відведеній природою час жаб'ячих весіль, неподалік рогатої Ропухи почав несміливо крутитися літній Ропух, побоюючись однак до неї наближатися. Вона деякий час уважно приглядала-

ся до залишальногоника, бачила його вайлуватість, нездарність у полюванні на їжу, хоч і був великий собою, але худий та ще й сміливості йому вельми бракувало.

Пора весіль майже кінчалась і рогата Ропуха, не маючи іншого вибору, вирішила взяти ініціативу на себе:

«Якщо попливі за мною, то я сама з ним познайомлюся, хоч і не дуже файній супутник життя, а все ж краще аніж ніякого», – подумала про себе рогата і попрямувала до лепехи.

Ропух хоча й плів на відстані, а все ж не відставав від неї. Рогата вгледіла на лепесі здоровенного жука, миттєво хапнула його своїм довжелезним язиком і подала своєму супутнику. Той оглянувся навколо себе і, впевнivшись, що дарунок належить йому, миттєво злизав жука. Він смачно захрумкотів, прикривши від задоволення свої очі-блюдця.

Поки Ропух ласував жуком, рогата була вже обіч нього і легенько почала підштовхувати вайлуватого до місця жаб'ячих весіль. Побравшись із Ропухом, рогата Ропуха почала відкладати довжелезні парні стрічки багатотисячних великих ікринок та обмотувати ними підводні стебла рогози.

Обладнавши родинне кубло, рогата поставила свого обранця охороняти потомство, а сама попливла на полювання. Батько Ропух піднявся над майбутніми нащадками і з поверхні води почав стерегти їх. Пройшло чимало часу і від такої марудної охорони під теплим сонцем батько Ропух розімлів, та й задрімав.

У цей час сірий водяний щур, що полював на харчі для своїх щуренят, натрапив на довжелезні стрічки чудової великої ікри і взявся їх рвати на шматки та з апетитом пойдати. Щоправда, під час того ласування чимало десятків, а то й сотень ікринок відривалися від стрічок і вода розносилася їх на всі боки і вони застягали між корінням водяних рослин. Поласувавши доброю жаб'ячою ікрою, шкідливий щур поплив далі.

Коли рогата Рапуха повернулась із полювання з чималим жуком на обід батькові свого потомства і вгледіла жахливий погром родинного кубла, її охопила шалена лють. Вона накинулась на свого сонного обранця, підхопила його рогами і своїм довгим язиком стала пливати жаб'ячою отрутою.

Невдаха-батько, наче ошпарений, миттю чурнув у водяні зарости. Тільки його й бачили. Рогата Ропуха залишилась біля свого сплюнданого кубла і почала вишукувати між корінням водяних рослин розкидані ікринки. Хай і чимало таких ікринок вона знаходила, але без власних стрічок, до яких вона їх раніше кріпила, не могла віднати своїх рідних кровинок. Що вдіш, так часто траплялося: жаб'яче потомство зазнавало нападу і розкиданих сиріт-ікринок валялось безліч.

Сумна рогата мати вирішила чекати на місці свого кубла, коли з розкиданих ікринок почнуть з'являтися пуголовки, плекаючи надію, що зможе по них віднати своїх нащадків. Г'ять днів і ночей голодна рогата Ропуха (хіба що коли-не-коли злизне якого комара) не відпливала від свого розореного кубла і дочекалася, коли почали з'являтися маленькі пуголовки. Вона оглядала кожного з них з усіх боків, але віднати свого не могла.

Десять днів і ночей розкидані ікринки дали життя маленьким жвавим пуголовкам і набрався їх чималий табунець, але згорьована рогата мати так і не змогла визначити, хто ж із цього табунця її рідний. Тоді рогата Ропуха вирішила чекати, коли пуголовки стануть жабками, можливо, нарешті вона віднайде своїх діток...

Майже два місяці рогачка охороняла осиротілій табунець пуголовок. Жодний старий Ропух-канібал не посмів і близько наблизитися до сиротинця, на сторожі якого стояла рогата Ропуха. І нарешті пуголовки почали втрачати свої хвостики, у них відростали лапки, а незабаром вони всі стали зеленими жабками. Але й тоді

рогата Ропуха, попри усії свої намагання, не змогла визначити своє потомство. І все ж вона догляділа їх, доки вони не стали молодими жабами Ропухами.

Надходила зима і все жаб'яче царство поховалось у своїх помешканнях, щоб проспати до весни. Рогата Ропуха теж забралась у свою затишну нірку, але заснути не могла. Її потряс невдалий шлюб, втрата свого потомства, несприйняття мешканцями ставка, та навіть страх, який вона викликала у всіх мешканців жаб'ячого царства. Рогата все вовтузилась, намагаючись зруніше вмоститися, але нічого не допомагало, сон не приходив...

Уже й ставок взявся кригою і міцний мороз почав підбиратися до помешкання Ропухи, а вона ніяк не могла заснути, зворохоблені думки не давали спокою. Вона гірко шкодувала, що з'явилася на світ не такою, як усі, а тому й не може вести звичайне життя зелених Ропух. Плакала, нарікаючи на долю, і не зогляділася, як заснула міцним сном.

І знову тепле весняне сонце прогріло воду і дісталося помешкання Ропухи. Вона проснулась, але виходити зі своєї нірки не мала ніякого бажання. Ропуха боялася, що знову від неї почнуть сахатися родичі і вона буде самотньою.

Проте життя вимагало дії, і Ропуха змушенна була вибиратися назовні, де невдовзі мали розпочинатися жаб'яче весілля під акомпанемент безлічі співаків. Ропуха швидко вибралася зі свого затишного кубельця і, заплигнувши на широкий листок водяної лілії, почала роззиратися довкруги. Коли ж її погляд упав на воду і вона вгледіла своє відображення, то ніяк не могла себе віднайти. На її голові уже не було тих страшних рогів і тепер вона виглядала вродливою зеленою Ропухою, точнісінько такою ж, як усі її родичі...

18.04.2015 року

Майже автобіографічний екзерсис Знак зодіаку

Народилося теля – виявилося бичок.

Час збіг швидко, молодий бичок ріс тягнувся доверху – биком ставав.

Подивилася пані Доля – пора. Миттю змайструвала ярмо, одягнула на вию бика, та й впрягла у плуг життя. І потягнув бик цього плуга старанно, намагаючись з усієї сили заглибити його леміш у нерівне поле життя, щоби скиба лягала широкою, прямою та масно блищаю під яскравими променями небесного світила.

З усієї своєї бічачої сили потягнув він плуга на самісінку висоту життєвого пагорба і навіть не зоглядівся, як перетнув його вершину, та й з натугою потягнув скибу по схилу до самого низу.

Нарешті бик з геть стертою ярмом шиєю дістався підніжжя життєвого пагорба. Втомлено підняв він голову і побачив перед собою рівну місцину, що, здавалося, протягнулася майже до самого обрію. А на ній... обеліски... хрести... обеліски...

Оглянувся збентежений бик позад себе – вершина пагорба його життя вже почала ховатися у легкому мареві. Але широкий добре зораний його схил сіяв буйними барвами всілякого зела.

Одне зело – дозріло і вибліскувало золотим сяйвом, друге – квітувало і буяло яскравою зеленню, третє – уже зйшло і набиралося сил...

Затримтіла душа втомленого бика від радості: – Виходить недарма я носив усе своє життя це ярмо і тягнув важелезного плуга! Недарма! Дякую тобі, пані Доле, що була милостива до мене! – ревнув щосили бик і, враз з його стертої виї упalo ярмо...

*Знак Зодіаку – Тілець (20.04.-21.05.)

Краєзнавчі сенсації

Георгій Мокрицький

Житомир. Замкова гора. В літо 1612-го...

або

До історії найстарішого артефакту житомирської Замкової гори, напис на якому нарешті розшифровано київським вченим-палеографом Тимуром Бобровським

Хто не знає про старовинний кам'яний хрест, що в останні десятиріччя стояв біля Хрестовоздвиженської церкви на Замковій горі, а потім зник. Хрест мав дивні написи-руни, які багато років поспіль не давали спокою житомирським краєзнавцям і просто любителям старовини: що ж на ньому написано? Звідки він взявся? Чому або кому присвячений? Відповісти на перше запитання міг тільки палеограф (знатець старовинного символічного письма); на друге – кваліфікований краєзнавець; на третє – сам... хрест! Адже розшифрувавши напис, ми багато що змогли б зрозуміти. І от напис на прохання автора цих рядків нарешті розшифровано, і тепер майже все зрозуміло, але повернемось до початку цієї історії.

...Наприкінці 80-х років минулого ст. приміщення Хрестовоздвиженської церкви було звільнено від складів і передано Житомирському краєзнавчому музею для обладнання експозиції Музею природи. Принагідно скажу, унікальної, однієї з найкращих колекцій з цієї теми в Україні! Хоча, все могло б бути зовсім по іншому, а точніше «ніяк не бути», тому що гарячі голови пропонували у ті підсвітівські часи просто підривати запущений, з облупленою тиньківкою та іржавим дахом храм, щоб не муляв очі. Мовляв, баба з воза – коням легше!

Та місце це, як ми побачимо далі, було так бі мовити намолене. Храм не хотів здаватися новітнім шаріковим. І його долю вирішив тодішній перший заступник голови міської ради Володимир Нікулін, який запропонував замість непотрібного і небезпечного феєрверку на Замковій горі, не підривати, а зберегти будівлю і влаштувати у звільненому приміщенні церкви Музей, який на той час вже було виселено з приміщення колишнього костьолу Іоанна зі Дуклі. Отож він був «бездомним».... Так і вирішили.

Поки здійснювалися будівельні роботи, проводились ремонт і реконструкція приміщення храму, потрапити до нього з ву-

лиці можна було досить просто. З цокольного поверху вивозили сміття, поглиблювали відмітку підлоги, щоб використати це приміщення для розміщення унікального експоната: кістяка (скелета) мамонта, віднайденого біля с. Збраньки Овруцького району і привезеного до Житомира ще у дореволюційні часи.

Під час цих підготовчих робіт у земляній підлозі підвалу майбутнім археологом, а тоді юним ентузіастом Сашком Тарабукіним було виявлено великий кам'яний хрест незвичної форми. Було зрозуміло, що хрест дуже давній, а от що було на ньому «написано» незрозумілими знаками-рунами, залишалось загадкою. Звичайно, хрест зацікавив краєзнавців, і невдовзі група ентузіастів на чолі зі славнозвісним дослідником поховань періоду Другої світової війни Павлом Шмуневським (на жаль, вже кілька років його немає серед нас) прибула до підвалу церкви. Але

перед тим, як послухати розповідь учасника тієї групи краєзнавця Сергія Собчука про те, як хрест піднімали на денну поверхню, настав час відповісти на друге питання: чому він (хрест) опинився у підвалі храму?

Відразу скажу, що в ті часи потрібною інформацією краєзнавці ще не володіли. А от згодом з'ясувалося, що на місці Хрестовоздвиженської церкви, неподалік в'їзду до колишньої дерев'яної церкви замку з Київською вулиці (дороги), яка є нині Кафедральною вулицею, знаходилось у посаді перше відоме нам кладовище Житомира. Попередній православний храм був дерев'яний і розташовувався трохи глибше, північніше від вулиці – приблизно на лінії нинішньої недолугої трансформаторної підстанції, яку, до слова, давно треба було б перенести або, принаймні, як висловлюються фахівці, візуально нейтралізувати, що пропонував і я авторам проекту реконструкції скверу на Замковій Горі (пану Тарасові Борису), але їм було не до того... А перед отим дерев'яним храмом був цвинтар або кладовище.

Отож Хрестовоздвиженський храм побудували на місці старого-престарого, очевидно, ПЕРШОГО житомирського кладовища, але, можливо, й цвинтаря

(російською – погоду), тобто прицерковного кладовища (хоча у нас цвинтарем помилково називають будь-яке кладовище, вважаючи, що висловлюються чисто по-українськи, а насправді – по-польські...). Свого часу мені вдалося зафіксувати спогади старих житомирян про те, що будівельники нового кам'яного храму (1899-1900 рр.), викопавши під фундамент глибокий котлован, використовували для мурування його стін не тільки привезений з кар'єру бутовий камінь, а й знайдені на місці ліквідованиго старого кладовища уламки пам'ятників...

Таким чином, кам'яний хрест, виявлений у земляній підлозі підвалу церкви, був, напевно, одним із тих надмогильних пам'ятників, який стояв колись на чийсь могилі давнього кладовища. Коли, і на чий могилі, ми тепер знаємо, але поки що закінчимо розповідь про «пригоди» самого хреста.

Отож, як розповів краєзнавець і колекціонер ста-

рожитностей Сергій Собчук, на самому початку 90-х років минулого століття група краєзнавців на чолі з легендарним «пошуковцем» Павлом Шмуневським прибула до Хрестовоздвиженської церкви, щоб подивитися і, можливо, спробувати підняти на денну поверхню отой загадковий кам'яний хрест. На жаль, пан Сергій вже не пам'ятає поіменно всіх учасників тієї акції: здається, були тоді з ними ще хтось із зовсім молодих зацікавлених житомирян. Гуртом вдалося посунути хрест вбік виходу з підвалу, а потім «жигулями» С.В. Собчука витягти кам'яний артефакт давніх часів на подвір'я біля церкви. Там і пролежав хрест (а потім простояв – його встановив той же В.Ф. Нікулін) понад двадцять років. У такому вигляді (май-

же первісному!), фотознімок екзотичного хреста потрапив і до архітектурно-краєзнавчого путівника «Житомир», який я написав і видав 2007 року.

Аж тут, на початку нинішнього десятиріччя, обласна влада (чому не міська, досі не зрозуміло?!?) заходилася передавати Хрестовоздвиженський храм віруючим. Перед цим, дивакувати мешканець Замкової гори (називмо його умовно пан «Р»), відомий своїм неприборканим суперентузіазмом, що завжди межував з аферизмом і маніловщиною, розмалював хрест білою фарбою по уявних викарбуваних лініях написів (рун), і встановив його на фантастично недолугому постаменті, зліпленому з азбочементних труб та інших деталей і матеріалів, далеких за фактурою і смислом від тих часів, коли цей хрест міг бути кимось виготовлений...

Цю «пам'яткотворчу» акцію пан «Р» завершив прикріпленням на «постаменті» таблички з претензійним інскрипційним (тобто, пояснювальним) написом, текст якого приводив у стан шоку будь-яку адекватну людину і тому повторювати ті хворі фантазії не буду. Скажу тільки, що на мое прохання, щоб не доводити туристів і просто цікавих до стану ступору, згадану табличку згодом демонтували. Сам же хрест, з початком ремонтно-реставраційних робіт, коли храм передали віруючим, десь зник...

Його я майже випадково виявив кинутим на землю разом із частиною саморобного фундаменту у садибі помираючого (на превеликий жаль) палацу Федора Терещенка у містечку Червоному Андрушівського району, де я проводив екскурсію, присвячену житомирським місцям цієї унікальної родини. Побачивши хрест у такому жалюгідному стані (практично викинутий як непотріб) біля орендованого православним монастирем УПЦ МП приміщення, я попросив нових власників Хрестовоздвиженської церкви (цей храм був, звичайно, тодішнім регіонським керівництвом області у вересні 2011 року переданий єпархії московського патріархату) повернути його на, так би мовити, його «історичну малу батьківщину», тобто до Житомира. І до

з'ясування того, що на ньому написано, залишити на зберігання у подвір'ї обласної друкарні, що охороняється (це поруч з офісом нашого краєзнавчого видавництва «Волинь» та обласної організації Товариства охорони пам'яток культурної спадщини). Настоятель Хрестовоздвиженської церкви влітку 2014 року власноручно на автонавантажувачі привіз Хрест із Червоного до Житомира і розвантажив його на подвір'ї біля нашого офісу, де він є і по сьогодні.

Звичайно, в цей час наші новоявлені молоді ЗМІ (в тому числі й електронні), наслідуючи «країні» традиції Марка Твена, почали роздувати навколо зниклого, а потім «відродженого» хреста всілякі плітки, що навіть спонукало мене дати спеціальне інтерв'ю, щоб приборкати хвилю бажаючих стати учасниками «врятування хреста», подібно до легендарних помічників Владіміра Леніна у перенесенні сумнозвісної колоди на суботнику... Відбувалися й інші навколохрестові події, про які згадувати і говорити досить неприємно.

Нарешті в липні цього року Житомир відвідала група фахівців-істориків архітектури на чолі з провідним науковцем Київського науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень Людмилою Томілович. Майже тиждень ми працювали разом. Столичні дослідники детально ознайомилися з істо-

рико-архітектурним надбанням нашого міста (з метою розробки нового, науково обґрутованого історико-архітектурного плану Житомира). Показав я і хрест, напис на якому мені пообіцяли розшифрувати в інституті. Й ось на початку вересня я отримав від київських колег довгоочікувану звістку. Розшифрувати все не вдалося, але головне тепер відомо. Цей хрест було встановлено на могилі (напевно, житомирянина) на ім'я Іван, який помер і був похований «в лето 1612 року». Подальше вивчення рун на хресті, можливо, дасть змогу уточнити і доповнити цю інформацію. Але вже є зрозумілим, що легендарний кам'яний хрест із Замкової гори, є надмогильним пам'ятником, що чудом зберігся упродовж 400 з лишком років! Він є унікальним і поки що єдиним та найдавнішим артефактом Житомирського некрополя!

Враховуючи це, його подальша доля, на мій погляд, тепер зрозуміла. Хрест потрібно встановити неподалік місця (очевидно) Першого кладовища Житомира. Можливо, у сквері перед колишнім магістратом з відповідним пояснюючим написом. У такому вигляді і на СВОЄСМУ місці він стане іще одним гарним матеріальним свідком для туристів і житомирян сивої давнини нашого міста і, зокрема, Замкової гори.

**Георгій Мокрицький,
голова обласної ради Житомирської
регіональної організації Українського Товариства
охорони пам'яток культурної спадщини,
почесний член Національної Спілки краєзнавців України,
член Національної Спілки архітекторів України**

На фото:

1. Якби не Володимир Нікулін, будівлі церкви давно не було б...
2. Так хрест виглядав до втручання. Липень 2006 року.
3. Керівник групи «Пошук» Павло Шмуневський, кінооператор Сергій Бондаренко та краєзнавець Сергій Собчук. 1991 рік.
4. Київський історик Віктор Лакізюк з автором цих рядків біля розмальованого хреста. 12 грудня 2011 року.
5. Група київських вчених з науково-дослідного інституту пам'яткоохоронних досліджень перед планом Житомира з місцевими колегами-краєзнавцями на Михайлівській вулиці. Липень 2015 року.
6. Ескіз з макетом знаків на хресті, складений палеографом, кандидатом історичних наук Тимуром Бобровським.
7. Хрест, виявлений Олександром Тарабукіним, ще знаходиться в товщі ґрунту...
8. Черепи та рештки надмогильної плити – артефакти древнього кладовища – в підвалі храму.
9. Першовідкривачі хреста (зліва – направо): О.О. Тарабукін, В.У. Церковний, В.Д. Данильчук (нині В.Д. Антонович).

Фото Георгія Мокрицького, Сергія Собчука, Ганни Щастної та В.Д. Антоновича

МАНІВЦІ ІСТОРІЇ

Віктор ШПАК

Від стародубської різni – до путінських «народних республік»

Переважна більшість росіян переконані, що Крим Україні «подарував Хрущов», а тому, мовляв, не гріх повернути «ісконно» російські території, не рахуючись ні з міжнародним правом, ні думкою корінного народу, зведеного до національної меншини... на рідній землі. Та мало хто знає, що нині російські Смоленськ і Таганрог – колишні столиці... сусідніх незалежних республік. Причому не часів «підкорення Очакова і Криму», а радянської доби.

«Незалежний» уряд пограбованої України

У царській «тюрмі народів» губернії «нарізалися» не лише без врахування національного складу населення, а й всупереч йому, адже офіційно не існувало ні українців, ні навіть Малоросії, яка іменувалась «Південно-Західним краєм» Російської імперії. До речі, назва Південно-Західної залізниці, розташованої на ПІВНІЧНОМУ СХОДІ нашої незалежної держави – донині живийrudiment імперських часів.

Отож, крім суто «українських губерній», наши віковічні землі опинилися в складі сусідніх адміністративно-територіальних одиниць, що після повалення самодержавства стали вважатися «російськими». Втім, так само як сучасні великорадянські шовіністи, їх попередники з Тимчасового уряду теж вкрай нервово реагували на наміри Центральної Ради добитися реальної незалежності навіть для безспірно українських територій. Як згадував Володимир Винниченко, «від однієї думки, що донецький та херсонський вугіль, що катеринославське залізо, що харківська індустрія однімуться у них, вони забули про свою професорську мантію, про науку, про Установчі збори і виявили суть свого руського гладко-жадного націоналізму».

Втім, доки міністри Керенського «воювали» проти українців, вигодувані за німецькі кошти більшовики розігнали Тимчасовий уряд. За умов, коли Російська держава фактично припинила існування, Українська Центральна Рада Третім універсалом проголосила УНР та чітко окреслила її межі:

«До території Народної Української Республіки належать землі, ЗАСЕЛЕНІ У БІЛЬШОСТІ УКРАЇНЦЯМИ (виділено мною – В.Ш.): Київщина, Поділля, Волинь, Чернігівщина, Полтавщина, Харківщина, Катеринославщина, Херсонщина, Таврія (без Криму). Остаточне визначення границь УНР, як щодо прилучення частин Курщини, Холмщини, Вороніжчини, так і суміжних губерній і областей, ДЕ БІЛЬШІСТЬ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНСЬКЕ (виділено мною – В.Ш.), має бути встановлене по згоді зорганізованої волі народів».

Погодьтесь, що, на відміну від нинішньої політики сусідів, за якою РОСІЙСЬКА МЕНШІСТЬ претендує на роль визначальної нації навіть на чужій землі, українці продемонстрували цілком виважений і справедливий підхід до обґрунтування кордонів своєї держави.

Натомість відповідю вже червоної Росії став ультиматум Леніна Українській Центральній Раді та

проголошення «альтернативним» з'їздом Рад, організованим російськими комуністами у Харкові, Української Радянської Республіки у складі... РСФРР. Втім, як згодом визнає один із більшовицьких лідерів Микола Скрипник, «тільки спираючись на червоно-армійські загони, що прийшли з Петрограда та Москви, всеукраїнський з'їзд рад (в якому, до речі, взяли участь представники більше 50 рад із понад трьох сотень, створених тоді на Україні – В.Ш.) мав змогу проголосити українську радянську державу». Більше того, навіть дислоковані у Харкові війська довелось розброявати силою через відмовуйти на оборону більшовицької влади.

Не дивно, що за такої ситуації захоплення Києва червоногвардійським експедиційним корпусом Муравйова стало «пірровою перемогою», після якої уряду більшовиків довелось тікати спочатку до Полтави, згодом – до Катеринослава, де навіть було проголошено «незалежність» Української радянської республіки, і, врешті-решт, до Таганрога. Саме з цієї столиці (до речі, аж до 1887 року Таганрог і Ростов входили до Катеринославської губернії, а тому після революції 1917 року стали вважатися українськими містами) до Москви відбула «повноважна» делегація «Української Совітської Федеративної Республіки».

Втім, коли представники України заїхнулись про повернення до Таганрога вивезеною ними до РСФРР «на тимчасове зберігання» золота, коштовностей, грошей, цінних паперів, вилучених при пограбуванні банків Києва, Харкова, Полтави, Катеринослава та інших українських міст, Сталін розпорядився: «ЦВК України зобов'язаний залишити Таганрог і Ростов. Досить грратись в уряд і республіку». Навіть офіційний протест керівництва Української совітської держави, в якому, зокрема, йшлося, що «Таганрог є частиною території Української Народної Республіки і лише населення цієї території може заявити, до якої Радянської Федерації воно бажає належати – до Російської чи Української», керівництво РСФРР... проігнорувало.

Референдум «по-російськи»: «Людей вирізають, як баранів»

Після вимушеної визнання незалежності Украї-

ни російські більшовики розпочали переговори про встановлення кордонів, що тривали з 22 травня по 3 жовтня 1918 року. Українці запропонувати керуватися при розподілі територій етнічним складом населення. Натомість радянська делегація, очолювана болгарином Християном Раковським, наполягала «на свободном выражении волеизъявления народа» (кожна зі сторін переговорів користувалась своєю мовою чи, точніше українською та «межнаціональним языком общения»).

Здавалось би, цілком демократичний принцип, якби більшовики не поширювали його як на заселені сuto українцями землі, так і на... окремі міста (Одесу, Київ, Харків) і навіть села. Зокрема, в ході переговорів згадувалась Баламутівка Ружинської волості Київської губернії, селяни якої на сільському сході «попросились до Росії».

Крім того, Раковський беззапідяйно заявив, що на Донеччині «большинство населения великорусское и мы предлагаем опросить это население». Варто нагадати, що навіть за даними Всесоюзного перепису 1926 року в Луганській і Сталінській округах українці складали більшість, а в Артемівській і Старобільській – переважну більшість (72,5% та 89,3% відповідно).

Втім, попри очевидність істини, українські дипломати не сумнівалися, що референдум «по-російськи» покаже кардинально інший результат: «108 процентів неукраїнської людності зі ста душ». Це на практиці продемонструвало «опитування», вже проведене більшовиками у чотирьох окупованих ними повітах на півночі Чернігівської губернії, які нібито компактно населяли росіяни. Так, 17 червня 1918 року губкомендант Єгоров телеграфував у Київ: «Комісія з Москви проводить анкету серед людності, хто бажає злуки з Московщиною, а хто з Україною... Позаяк населення прагне злуки з Україною, підписи за злуку з Московщиною вимагаються погрозою розстрілу». Ще розплачливіше повідомлення безпосереднього очевидця «більшовицького опитування» – старости Стародубського повіту Кибал'чича, який, ризикуючи життям, повідомив у телеграмі від 7 липня 1918 року: «Населення в паніці. У занятій більшовиками частині повіту людей виризають, як баранів».

Саме ґрунтуючись на такому «свободному волеизъявлении», подібному до референдуму в Криму, більшовики оголосили російською давню територію Стародубського козацького полку та Мглинського, Новозибківського і Суражського повітів, що нині входять до складу Брянської області Росії.

До речі, аналогічна історія відбулась у Смоленській губернії, серед населення якої, за даними дореволюційних довідників, частка етнічних білорусів складала 56,7%, а безпосередньо у Смоленському повіті – аж 90%. Не дивно, що саме Смоленськ 1 січня 1919 року став столицею новопроголошеної Радянської Соціалістичної Республіки Білорусь. Втім, після проведеного через рік «опитування» не лише Смоленщина стало сuto «російською», а навіть у Гомельському повіті частка білорусів дивним чином скоротилася з 74 до 16 відсотків! Отож, лише прагнення остаточно не «втратити обличчя» перед населенням Західної Білорусії, яка відійшла до Польщі, не дозволило перетворити ці землі в «ісконно руське».

Своя рука – владика?

28 листопада 1918 року в Суджі, що колись було

сотенным містом Сумського козацького полку, більшовики створили черговий радянський уряд України, заради чого навіть визнали українську принадлежність Суджанського, Гайворонського і Білгородського повітів нинішньої Курщини. Наступним кроком РСФРР стало одностороннє скасування Брестських угод та ухвалення рішення... не вважати УНР незалежною державою. Так розпочалась чергова війна Совдепії (від російської фрази «советы депутатов») за український хліб і донецьке вугілля, без яких, за визнанням Леніна, більшовицькій Росії було не вижити.

Втім, уже в лютому 1919 року давні українські землі, на яких буквально кілька місяців тому створили уряд «незалежної» УСРР, перейшли до... Росії. Крім того, новий очільник радянської України Раковський, який менше року тому на українсько-російських переговорах представляв РСФРР (!), офіційно повідомив про відмову на користь останньої від Мглинського, Стародубського, Новозибківського та Суражського повітів Чернігівщини, мотивуючи це «переважанням на цих територіях російськомовного (тобто фактично русифікованого, а не етнічно російського – В.Ш.) населення».

Не менш промовиста історія створеної за ініціативи більшовицьких вождів Донецької губернії, доля якої викликає асоціації з «подарованим Україні» Кримом, розореним у ході війни та депортациї татар. «Доведений до ручки» Донбас теж довелося піднімати за рахунок українських трудових та матеріальних ресурсів, адже недаремно головою Ради Української Трудової Армії призначили... Йосипа Сталіна. У вугільних районах, куди масово відправляли примусово мобілізованих «трудармійців», запровадили загальну трудову повинність для всіх чоловіків віком від 18 до 45 років, а самовільне залишення місця роботи вважалось дезертирством і каралося за законами військового часу. Величезні кошти уряд УСРР спрямовував на відновлення шахт в Олександрівсько-Грушевському повіті, що змінив назву на Шахтинський, де за царських часів добували третину всього антрациту в Донецькому кам'яновугільному басейні.

Та як лише Україні ціною неймовірних зусиль вдалось підняти Донбас з розрухи, Росія заявила свої права на «ісконно руське» території – Шахтинську і Таганрозьку округи. Варто процитувати висновки, зроблені щодо етнічної принадлежності останньої на основі проведеного у 1923 році «опитування»: «Із 72,3% українського населення (годі шукати достовірнішого підтвердження того, хто насправді населяє ці краї – В.Ш.), говорить по-українски 124 253 чоловек, что составляет по всему населению Таганрогского округа лишь 44,6%. «Чистых» украинцев как таковых в Таганрогском округе почти не имеется, а та группа, которая показана в графе «украинцы», фактически является населением, ассимилировавшимся с русским населением и говорящим на смешанном русско-украинском языке».

На основі саме такого «наукового обґрунтування» Шахтинську і Таганрозьку округи в 1924 році передали до складу РСФРР, після чого Донецька губернія УСРР залишилась як без найпотужніших шахт, так і без порту, що дозволяв вивозити вугілля і хліб. Це стало таким ударом по економіці регіону, що, як відзначалось у документах КП(б)У, «існування Донецької губернії за цих умов втратило сенс. У Дон-

басі слід негайно перейти до системи трьох округ, пов'язаних безпосередньо з Харковом (тодішньою адміністративною і господарською столицею України – В.Ш.)».

Залишається додати, що коли за даними Всесоюзного перепису 1926 року серед населення Таганрозької округи українці становили 71,5%, а росіяни – лише 21,9%, то у 2005 році вже 89,7% місцевих жителів ідентифікували себе «руськими» і лише 2,3% – українцями.

Російському шовінізму навіть Комінтерн – не указ

Ущербність успадкованого з царських часів «губернського» поділу територій, лише поглиблена волонтаристським «пересуванням» кордонів на користь «старшого брата», засвідчує той факт, що у 1926 році із 40,3 млн. етнічних українців, що налічувались в СРСР, 8,4 млн. опинилися поза межами УСРР. Причому йшлося переважно про компактні етнічні групи, які віддавна мешкали на територіях, освоєніх саме українцями. Насамперед це Кубань і Північний Кавказ, де, згідно перепису 1926 року, нарахувалось 0,9 та 3,1 млн. наших земляків. Зокрема, у Єйському районі було 74 037 українців та 23 568 росіян, у Краснодарському – 102 831 та 18 068 відповідно. До речі, як титульну на цих землях націю перетворювали у «росіян», красномовно засвідчує трагічний факт із життя спасального мешканця Єйська – українського богатиря Івана Піддубного. Отримавши новий паспорт із прізвищем «Поддубний», простодушний атлет власноруч виправив «о» на «и» та подався у паспортний стіл за правдою. Додому чемпіон чемпіонів повернувся аж через 15 діб та без бажання втручатись у «національну політику» російської влади, яка ще досить «плохально» поставилась до відомої всьому світу людини.

Ще одним регіоном компактного проживання українців був Центрально-Чорноземний край, де за переписом 1926 року загалом налічувалось 1,7 млн. наших земляків, у т.ч на Воронежчині – 1,1 млн. осіб, а серед 33 волостей тодішньої Курської губернії етнічні українці переважали у 8.

Втім, як справедливо писав уже згадуваний Микола Скрипник у статті «Про кордони УСРР» (1928 рік), «ми не могли уявити можливості у нас (в Україні – В.Ш.) такої впертої, довгої і, треба сказати прямо, бридкої зневаги до інтересів національних меншин, як до українського населення у Курській губернії, на Таганріжчині, в Кубані, тощо. Ніякі економічні міркування, що виходять з погляду зручності зносин, не можуть виправдати того стану, що є в суміжних з УСРР територіях РСФРР з українською більшістю людності».

Фактично йшлося про торжество великороджавного російського шовінізму, який традиційно чутливий до найменших порушень національної «справедливості», коли йдеться про захист прав росіян в Україні, і зовсім байдужий до нахабної русифікації й асиміляції інородців у Росії, навіть якщо це – представники «братьского українського народу».

Не дивно, що після фактичної анексії Шахтинської і Таганрозької округ керівники України намагалися добитися справедливості через Комінтерн, який у січні 1925 року ухвалив рекомендацію про «приєднання до УСРР суміжних з нею територій, насе-

лених більшістю українського населення». Втім, реакція Сталіна, який вже відчув смак нічим не обмеженої деспотичної влади, виявилася аналогічною волі Петра I, який, після нищівного розгрому на річці Прут, вимушений був піти на повернення Правобережної України під владу Туреччини. Однак, у підписаній тираном угоді ні словом не згадувалось, що українські міста мають не бути пограбованими, люди не вирізаними чи не вигнаними на підвладні російській короні землі, а край не перетворений у випалену пустелю, чим із шокуючою навіть азіатів підступністю скористався «реформатор Росії».

З не меншою жорстокістю «вирішив» українське питання «достойний» наступник Петра Великого, який у 1932-1933 роках у буквальному значенні слова виморив голодом українців як на теренах УСРР, так і на Кубані, Північному Кавказі, в Центрально-Чорноземному регіоні і навіть на Поволжі, де, як наприклад, у Покровському і Миколаївському районах, частка наших земляків серед місцевого населення складала відповідно 74,9% та 81%. Те саме стосується Північного Казахстану, де, зокрема, із 28 302 жителів Федорівського району 25 408 були етнічними українцями. Саме ці території та буцімто «руськіє дірєвні» на них найбільше постраждали від Голодомору чи, за версією російських «істориків», голоду, що «стал общею трагедією всіх народів СССР». Після такої «чистки» дивом вцілілі українці вже масово «записувались» у росіяни, а через зміну етнічної ситуації «сама собою» відпала потреба у виконанні рекомендації Комінтерну та переміщення російсько-українського кордону в бік «старшого брата».

«Вічна тема» Донбасу

«Багато товаришів вважали, що Донбас – не Україна, а робітники Донбасу здебільшого не українці. Виявляється тепер, що це цілком невірно: серед гірників майже є українців» – писав Микола Скрипник, аналізуючи результати Всесоюзного перепису населення 1926 року. Навіть після десятиріч цілеспрямованої чи то «інтернаціоналізації», чи то русифікації Південного Сходу України цей регіон продовжує залишатись етнічно українським, що красномовно засвідчують ніким не оспорювані результати Всеукраїнського перепису 2001 року. Так, українцями ідентифікували себе у Донецькій області – 56,9% населення, Луганській – 58%, Харківській – 70,7%, Дніпропетровській – 79,3%.

Отож залишається лише дивуватися нахабству лідерів самопроголошених «народних республік», які видають бажане для них за дійсність. Втім, зrozуміти путінську політику відносно України не складно, адже без працьовитих «комоскалених хохлів» великої (у значенні російського слова «великої», що значно відрізняється від поняття «великої») Росії вже давно б не існувало. Не гріх нагадати, що у нафтогазоносній Тюмені працюють понад 600 тисяч російських громадян... українського походження. Саме переважно їхньою працею освоєно цю далеку землю, пробурено свердловини і побудовано нафто- та газопроводи, що дозволяє економіці сусідньої держави ще «триматись» на експорті енергоносіїв.

Не менш показові цифри по Камчатці, Сахаліну, всьому Далекому Сходу Росії. Скрізь, де потрібна

відповільна і кваліфікована робоча сила – від порту Мурманська до порту Владивостока, від армії до залізниці – скрізь поза конкуренцією «російські українці». Втім, не менш промовистий факт, що коли за переписом 1989 року в РРФСР налічувалось 4 362 872 українці, то в 2002 році етнічних українців

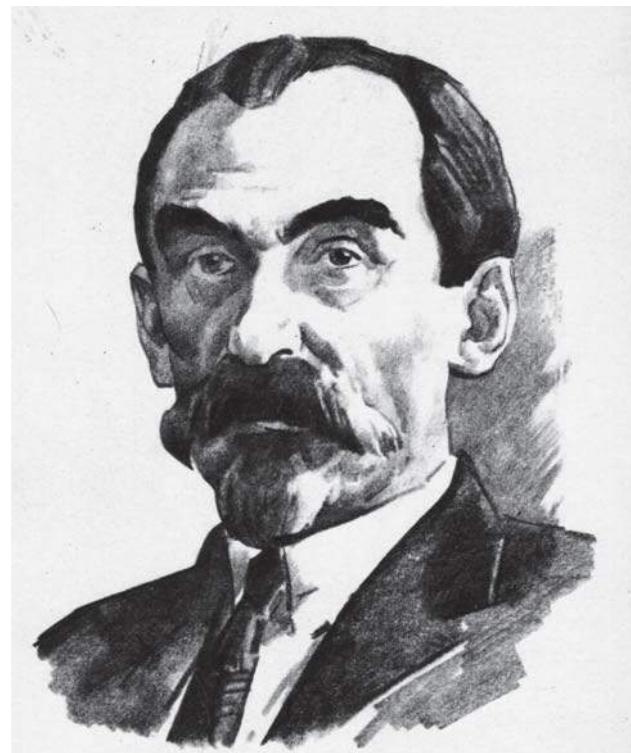
в Росії стало на третину менше – 2 942 961 особа, а у 2010 році – взагалі 1 927 988. Навряд чи потрібні кращі свідчення про суть путінської «національної» політики як у власній державі, так і за її межами, що, немов ракова пухлина, потребують постійного «розширення» заради все нового «життєвого простору»...

ДОСЬЄ

Комінтерн – від слова Комуністичний інтернаціонал – міжнародна організація комуністичних партій. Заснована 1919 року в Москві за ініціативи Володимира Ульянова (Леніна) для координування дій світового революційного руху. Починаючи від середини 1920-их років, Комінтерн використовувався керівництвом СРСР-ВКП(б) для так званої «більшовизації» комуністичних партій та був інструментом впливу на комуністичні партії та організації в інших країнах. Розпушений у 1943 році Сталіним на вимогу союзників СРСР по антигітлерівській коаліції – США і Великобританії.

УССР – Українська Соціалістична Радянська Республіка – офіційне найменування України в складі СРСР. Назва використовувалась до 1937 року, коли після прийняття так званої сталінської Конституції стала запровадили абревіатуру УРСР (Українська Радянська Соціалістична Республіка).

РСФРР – Російська Соціалістична Федеративна Радянська Республіка – офіційне найменування Росії в складі СРСР, де її належала провідна роль. Назва використовувалась до прийняття сталінської конституції, після чого з 1937 року запровадили абревіатуру РРФСР (Російська Радянська Федеративна Соціалістична Республіка).

Микола Скрипник – (25 січня 1872, Ясинувата нині Донецької області – 7 липня 1933, Харків) – український радянський партійний і державний діяч. Активний організатор жовтневого більшовицького перевороту 1917 року в Петрограді. З березня 1918 р. – голова Народного секретаріату (першого радянського уряду України). Один із засновників КП(б)У. Працював на посадах наркома внутрішніх справ УССР, наркома юстиції, Генерального прокурора України. У 1927–1933 рр. – нарком освіти УССР. Активний провідник українізації в УССР. Покінчив життя самогубством.

На фото:

1. Ця карта із нанесеною ледь помітною лінією кордонами України станом на 1921 рік, стала однією із причин вилучення із вільного обігу виданого до 50-річчя радянської влади енциклопедичного довідника «Українська Радянська Соціалістична Республіка».
2. Микола Скрипник.

ЗМІСТ

Від редакції.....	3
Біблійна сторінка	
о.Олександр Стакурський.....	4
о.Вячеслав Гриневич.....	6
Достойники	
Пам'яті Є.Концевича.....	8
Роман Корогодський "Трагічна візія дитинства".....	9
Євген Концевич "Чому вона мовчить?".....	10
Подих війни	
Станіслав Паплінський.....	11
Григорій Цимбалюк "Щастя тобі..."	13
Світло Житомира	
Віктор Шпак "Землякові криниці".....	17
Давайте познайомимось	
Олена Славова	19
Наши ювілеї	
Михайло Пасічник "Триєдина світочами".....	21
Читаємо листи	
Олена Красновська.....	25
Сергій Шкарлінський.....	25
Про нас.....	27
Пам'ять серця	
Шевчук Анатолій Олександрович "Волинські пейзажі Канцерова".....	28
Житомирський мартиролог	
Ярослав Маріщенко "Дульчик Віталій Георгійович".....	32
Сельний крин	
Сторінка Лілії.....	35
Сторінка малечі	
Марія Пономаренко.....	37
Літературна сторінка	
Віктор Васильчук.....	40
Анатолій Клюско.....	42
Василь Дацюк.....	45
Оксана Геращенко.....	49
Володимир Сирота.....	51
Марія Хімич.....	54
Олександр Кухарчук.....	57
Краєзнавчі сенсації	
Георгій Мокрицький "Житомир.Замкова гора.В літо 1612-го".....	59
Манівці історії	
Віктор Шпак "Від стародубської різni - до путінських "народних республік".....	62

НАД НОМЕРОМ ПРАЦЮВАЛИ:

Григорій Цимбалюк - головний редактор, Лілія Демянюк - заступник головного редактора,
 Неля Ковалюк, Марія Пономаренко
 Дизайн та верстка Іванець Віктор

«Безкоштовно»
 Редакція журналу «Світло спілкування»
 вул. Театральна 17/20 к.119 тел.: 51-76-46 e-mail: zhogoli@rambler.ru

Засновник
 ЖКОГОПІ «Молодь.Жінка.Сім'я»
 Зареєстровано Міністерством Юстиції України
 Свідоцтво про реєстрацію Серія ЖТ № 78/455Р від 12.07.2010р.
 Наклад: 200 прим.

Відруковано ФОП Євенок О.О.
 м. Житомир, вул. М.Бердичівська, 17 а.
 тел.: (0412) 422-106, e-mail: zt_druk@i.ua

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
 видавців,виготовників і розповсюджувачів видавничої продукції України
 серія ДК №35544 від 05.08.2009 р.

Листування з читачами тільки на сторінках видання.
 Редакція журналу не завжди поділяє думки і погляди, викладені у матеріалах наших авторів.